

קובץ
ארחות
ישראל

ספר לימוד יומי

קובץ
ארחות
ישראל

סדר לימוד יומי לימי בין הזמנים

אב תשפ"ב

קובץ ארחות ישראל

יוצא לאור ע"י ארגון "ארחות ישראל"
מיסודו של מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצ"ל
ובנשיאות הגרא"ש קניבסקי שליט"א

יו"ד הארגון:
הרב אריה קניבסקי

עורך ראשי:
הרב ליפא פלמן

חברי מערכת:
הרב אשר לבי
הרב יחיאל חסידה
הרב חנוך יצחקי
הרב ישראל מאיר וולך

ת.ד: 596 סניף רבי עקיבא בני-ברק
טל': 077-9230219
נייד: 052-7167812
פקס: 077-4230219
דוא"ל: oy7812@gmail.com

מוסדות, שיעורי תורה ופרטים
המעוניינים בחוברות
יפנו לארגון "ארחות ישראל"
בפקס: 077-4230219

© כל הזכויות שמורות

אין להעתיק, לשכפל, לצלם, לתרגם
חלק כלשהו מתוכן הספר, בין אם
לשימוש פנימי ו/או מסחרי ללא אישור
מפורש מארגון "ארחות ישראל".

עימוד, עיצוב והפקה:
אפקטיב
03-5796812

נדפס על נייר שאין בו חילול שבת ח"ו.

הלימוד בחוברת זו
הוקדש ע"י ידידינו

מר **אפרים עופר** בן **דפנה** שיחי'
לרפואתו השלימה

ולזכות רעיתו
חמוטל בת **מתנה** תחי'
למשפחת **טולדו**

ולזכות ילדיהם:

אדר אליהו, שגיא מתני-ה, ירדן יהונתן

ולזכות אחיו

יעקב (קובי) **טולדו**

שיזכה בבריאות איתנה ופרנסה טובה

ולזכות האישה היקרה והחשובה אדם

מתנה גבאי

שתזכה לבריאות איתנה ונחת מכל יוצאי חלציה

ולזכות גיסו היקר אוהב הבריות ומלא בנתינה

שאול גבאי

שיזכה בבריאות איתנה ונחת מרובה

זכות החזקת התורה תעמוד להם להצלחה מרובה בכל
מעשה ידיהם ולבריאות איתנה ושפע ברכה והצלחה

תוכן העניינים

12..... נבואה שעריך

56 יום שני י"א מנ"א ... 16 יום חמישי כ"א מנ"א ...

60 יום שלישי י"ב מנ"א ..... 20 יום שישי כ"ב מנ"א .....

64 יום רביעי י"ג מנ"א ..... 24 **שבת עקב** כ"ג מנ"א .....

68 יום חמישי י"ד מנ"א ..... 28 יום ראשון כ"ד מנ"א .....

72 יום שישי ט"ו מנ"א ..... 32 יום שני כ"ה מנ"א .....

76 יום שלישי י"ז מנ"א ..... 36 **שבת ואתחנן** ט"ז מנ"א .....

80 יום ראשון י"ז מנ"א ..... 40 יום רביעי כ"ז מנ"א .....

84 יום שני י"ח מנ"א ..... 44 יום חמישי כ"ח מנ"א ...

88 יום שלישי י"ט מנ"א ..... 48 יום שישי כ"ט מנ"א .....

92 יום רביעי כ' מנ"א ..... 52 **שבת ראה** ל' מנ"א .....

98..... תפילות נוסח אשכנז

116 ..... תפילות עדות המזרח

143 ..... פעילות הארגון

מפתחות

למדור הלכה

אוכלים ומשקים שתחת למיטה..... (יום חמישי כ"א אב)

המקרר, המקפיא ומצנן המים..... (יום ששי כ"ב אב)

שב"ק עקב

המתנה מחלב לבשר..... (יום ראשון כ"ד אב)

הפרדה בין הסועדים בשר לחלב..... (יום שני כ"ה אב)

תפילה במקום נקי..... (יום שלישי כ"ו אב)

קברי צדיקים..... (יום רביעי כ"ז אב)

סדר יום כיפור קטן..... (יום חמישי כ"ח אב)

הכנה משבת לחול..... (יום ששי כ"ט אב)

שב"ק ראה

איסור עיסוק בצרכיו וציאה לדרך קודם שהתפלל..... (יום שני י"א אב)

דברים שראוי להיזהר טרם יציאתו לדרך..... (יום שלישי י"ב אב)

תפילת הדרך..... (יום רביעי י"ג אב)

שמירת הכשרות בדרך..... (יום חמישי י"ד אב)

גוי של שבת' במטבח ישראל..... (יום ששי ט"ו אב)

שב"ק ואחחנן

השימוש בשיש וכיורים שאינם כשרים..... (יום ראשון י"ז אב)

השימוש בכיריים, תנורי-אפיה שאינם כשרים..... (יום שני י"ח אב)

קניית ירקות ופירות בשנת השמיטה..... (יום שלישי י"ט אב)

המתנה מבשר לחלב..... (יום רביעי כ' אב)

נבואה שעריך

בעזרת שלחי זמן קיץ ימי בין המצרים שנת תשפ"ב

ברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו.

לפני קרוב לחצי שנה כבה אור העולם, ועולם התורה והעולם היהודי בכללו הוכה ביגון, עם הסתלקות עמוד האש אשר לפני המחנה עת הוסרה העטרה בפטירת אדונינו שר התורה והיראה מרן הגר"ח קניבסקי זיע"א. מרן זיע"א מלבד היותו מייסד ומחולל ארגון "ארחות יושר", אף נשא במשא הארגון בכל עת ובכל צעד, ובפרט בקובץ זה "ארחות ישרים" אשר מעת שהחל לצאת לאור העולם לפני עשר שנים בחודש מנחם - אב תשע"ב, עודד והמריץ להוציא את הקובץ במתכונתו המיוחדת, ואף טרח וכתב חידושים נפלאים על מגילת איכה וציווה עלינו להדפיסם בקובץ "ארחות ישרים" הראשון, וזכינו לקיים רצון צדיק.

ובעת כזו אשר חסרנו את הודו וזיוו, ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, עלינו רק להרבות בתורה ותפילה ביתר שאת ויתר עוז, עד שירחמו עלינו מן השמים, ואנו מייחלים ומבקשים, הטיבנו אבינו לתורתך וקרבתנו ומלכנו לעבודתך והחזירנו בתשובה שלמה לפניך, כי קל מלך רחום וחנון אתה.

איתא במסכת שבת (ק"ט ב') אמר רב המנונא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן שנאמר שפוך על עולל בחוץ וגו', מה טעם שפוך משום דעולל בחוץ. וכתב רבנו המהרש"א, דכל העונות שהובאו שם בגמרא שגרמו לחורבן בית המקדש קיימים עדיין גם בדורות שלנו רח"ל, "ביטול תינוקות של בית רבן הוא מצוי בכל קהילה, גם החבורים מבטלים רוב הימים בבין הזמנים והולכים ברחובות בביטולים וטילים" עכ"ל הקדוש, והדברים מבהילים.

וכבר הורנו רבותינו גדולי ומנהיגי הדור שליט"א להתחזק בתקופה קשה זו ולהרבות ביגיעת התורה, ובתפילה ככוונה, ולעשות נחת רוח להש"ת, ויסר מעלינו אויב מבית ומחוץ, וכבר אמרו חז"ל תורה מגנא ומצלא, ואין לנו שיוך רק התורה הזאת.

קובץ זה - "ארחות ישרים" העשירי במספר, יוצא לאור ברציפות כבר עשור שנים. ראשיתו נוצר מן הצורך להגיש בפני הלומדים הקבועים הלומדים בכל יום את לימוד המוסר היומי שע"י "ארחות יושר" במאות שיעורי התורה והיכלי הישיבות והכוללים. ובכדי שלא למנוע את רצף הלימוד בימי בין הזמנים מחד, ומאידך לאפשר ללמוד כל אחד לבדו לימוד יומי באופן עצמאי, לשם כך יוצא לאור קובץ מיוחד זה לימי בין הזמנים.

כאמור, בשנים הקודמות זכינו להוציא חוברות "ארחות ישרים" לימי בין הזמנים במתכונת הנוכחית, והקב"ה נתן את חן החבורות בעיני התלמידי חכמים החשובים, המבוגרים עם הצעירים, ובסיעתא דשמיא קיבלנו אלפי תגובות נרגשות, מעוצם התועלת שמצאו בה החורבים שליט"א. וכמעשיו בקודמים כן מעשיו עתה, לא שינינו ממתכונת הקובץ כמעט כלום, ובעזרת"ת בזכות דברי התורה שליט"א, והלכות, ודברי המוסר, הקושיות וחיודי

התורה המתוקה, נזכה לגאולה השלמה בביאת גוא"צ ובבנין בית המקדש בקרוב במהרה בימנו, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים אכ"ר.

קובץ זה שאנו מגישים לפניכם, אינו מתיימר להוות תחליף ללימוד תורה, ולקביעת עתים לתורה, מטרתו להוסיף תבלין וטעם, בימי בין הזמנים, לאוהבי התורה והמוסר, ולתת מענה לנופשים, אשר אינם נמצאים בסביבתם הטבעית, בין כתיב בית המדרש, ורחוקים מארון הספרים האהוב.

את הקובץ חילקנו לפי ימי בין הזמנים מ"א באב ועד ל' אב הבעל"ט, דבר יום ביומו, לכל יום שלשה מדורים, במדור ההלכה ליקטנו בקצרה נושאים הלכתיים בהלכות הנוגעות לכשרות המזון והמסתעף, ובפרט בדברים המצויים בימי בין הזמנים אשר יוצאים לנפוש במקומות הרחוקים מהבית, בכל יום פרט אחר, טעימה קטנה מים ההלכה, והחפץ להרחיב ידיעותיו ועיין בספרי ההלכה.

במדור המוסר הבאנו מחוברות "ארחות המוסר" שיצא לאור על ידינו בס"ד, ומאחר ובימי בין הזמנים הישיבות ותלמידיהם נמצאים בפגרא, וסדרי הלימוד באופן טבעי נחלשים מעט, ראינו לנכון לרענן בלבם את גודל החיוב בלימוד התורה.

במדור החידוד ועיון קיבצנו קושיות מגדולי האחרונים, קושיות עצומות המצריכות עיון רב ודיבוק חברים כדי ליישבם, השתדלנו לבחור קושיות שאינם מצריכות עיון בספרים, רק התעמקות במחשבה וציליות דעת. כמובן שאיננו מתיימרים ליישב את קושיות האחרונים בלא עיון הראוי בסוגיות, אך מטרתנו היא להביא לריתחא דאורייתא, בשבת אחים יחד במקומות נופשם, ובטיולם בחיק הטבע, וכמאמר חז"ל בירושלמי ברכות, כל טפסטיא בישוי, וטפסטיא דאורייתא טבין, למען יוכלו לקיים בהידור את מצוות ובלכתך בדרך.

כדי להשלים את הקובץ, ציינו בכל יום את זמני היום האקטואליים, שיהיה נגיש ומצוי תחת ידינו, כמו"כ הדפסנו תפילות מנחה ומעריב, וברכת המזון, למען יוכלו יראי ה' להתפלל מתוך הסיודר ככוונה, ואנו תקוה כי עבודתנו תתקבל בשמחה ואהדה בקרב הציבור, ואל יהיו הדברים לתועלת וחיווך לרבות כבוד שמים, והיה זה שכרינו לעד.

כאן המקום להודות לאברך יקר מופלג בתורה הרה"ג ר' מנחם ישראלי שליט"א, שאסף וליקט בתבונה את הקושיות שהבאנו כאן אף הוסיף נופך משלו להשלים המלאכה, יתברך ממקור הברכות להצלחה ברוחניות ובגשמיות.

בברכת וקויו ה' יחליפו סח, והצלחה בכל אשר תפנו. לטובה וברכה "ארחות יושר"

לידיעת הלומדים

מדור חדוד ועיון הינו נושא פרסים

התשובות ייבדקו ע"י צוות תלמידי החכמים

ובין כל העונים כהלכה תתקיים הגרלה בנוכחות צוות הנהלת הארגון

ואלו הן הוראות להשתתפות בהגרלה:

1. יש לענות (לפחות) על 10 קושיות.
2. את התשובות יש לשלוח לא יאחר מיום ג' י אלול תשפ"ב,
3. יש לציין בכתב ברור, שם השולח, כתובת, ומס' טלפון,
4. יש לציין בתחילת התשובה את מספר הקושיה עליה באה התשובה,
5. את התשובות יש לשלוח לתי"ד מס' 596 סניף רבי עקיבא בני ברק, או לכתובת אימייל- oy072020@gmail.com
6. תשובות שיגיעו בכתב או שם לא ברור, או לאחר התאריך הנ"ל, לא ישתתפו בהגרלה.

בהצלחה

הפרסים שיחולקו בין הזוכים בהגרלה

פרס רביעי
(10 זוכים)
100 ₪

פרס שלישי
(10 זוכים)
250 ₪

פרס שני
(5 זוכים)
500 ₪

פרס ראשון
1000 ₪

הודעה תשלוח לזוכים

מבנה הקובץ

הקובץ הנוכחי כקודמיו, מחולק לפי ימי בין הזמנים מיום שני י"א מנחם אב, עד שב"ק, ראה ל' אב. בכל יום סידרנו שלשה מדורים, מדור מוסר, מדור הלכה, ומדור לעיון וחיודוד בתורה.

בחרנו השנה להקיף בקצרה – עד כמה שניתן - נושאים הקשורים להלכות כשרות המטבח והמסתעף. בחרנו בהלכות המצויית יותר, ועמדנו בכל יום על פרט אחד, להגדיל תורה ולהאדירה. הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א רב מרכז העיר בני ברק, עבר על ההלכות ונתן את הסכמתו לפרסמם, ותשו"ח לו על המאור פנים שנהג בנו.

מדור
הלכה

הבאנו בכל יום קטע לימוד מוסר מהספר הנפלא "ארחות יושר" מרבינו שר התורה מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שבהוצאתנו. השנה בחרנו את הפרקים שטרם הבאנו בקבצי "ארחות ישרים" בשנים עברו, והם: ביטול תורה, הפך בה והפך בה, השגחה ושמחה של מצווה.

מדור
מוסר

מדור חידוד ועיון: קיבצנו בכל יום כמה קושיות עצומות ומאתגרות מגדולי האחרונים, במגוון רחב של נושאים, מכל חלקי התורה, בכדי להעשיר את הידע, ולחדד את המח התורני.

מדור
חידוד ועיון

זמני היום שבהבאנו הם ע"פ הלוחות הקיימים נא לא לסמוך עליהם לחומרא

בטול תורה

עוֹן בטול תורה הוא עון חמור מאד, ואמרו בספרי (הביאו רבינו יונה בשע"ת ש"ג סי' י"ד) **כַּשֵּׁם שֶׁשָּׂכַר תִּלְמוּד תּוֹרָה גָּדוֹל מִכָּל הַמִּצְוֹת, כִּי עֲנֵשׁ הַמִּבְטֵל גָּדוֹל מִכָּל הָעֲבֵרוֹת. וְאָמְרוּ בִירוּשָׁלַיִם פ"ק דְּהַגִּיגָה ה"ז (הביאו ג"כ רבנו יונה שם) וְתַר הַקַּב"ה עַל עֲבוּדָה זָרָה גְלוּי עֲרִיזוֹת וְשִׁפְכוֹת דָּמוֹם, וְלֹא וְתַר עַל בְּטוּל תּוֹרָה. וְאָמְרוּ (בסנהדרין ז"ט א') "כִּי דָבַר ה' בְּזוֹה" - זֶה שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְעִסֵּק בַּתּוֹרָה וְאֵינּוּ עוֹסְקִים, וְאָמְרוּ (בהגיגה ה' ב') עַל שְׁלֹשָׁה הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בּוֹכָה עֲלֵיהֶן בְּכָל יוֹם, וְאַחַד מֵהֶן עַל מִי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְעִסֵּק בַּתּוֹרָה וְאֵינּוּ עוֹסְקִים. וְהַחֲמִירוּ ז"ל בְּעֲנִשׂוֹ הַרְבֵּה רַחֲמָנָא לְצֵלָן, וְאָמְרוּ (בשבת ל"ב ב') בְּעוֹן בְּטוּל תּוֹרָה, כְּנִים מְתִים. עוֹד שָׁם (דף ל"ג א') בְּעוֹן בְּטוּל תּוֹרָה חָרַב וּבָזָה רַבָּה, וְדָבַר וּבְצַרְתָּ בָּא, וּבְנִי אָדָם אוֹכְלִין וְאֵינָן שְׂבָעִים, ¹ וְאוֹכְלִין לְחֵמָם בְּמִשְׁקָל. וְאָמְרוּ (שם) ² אֲסַפְּרָה בָּאָה בְּעוֹן בְּטוּל תּוֹרָה. וְאָמְרוּ (ברכות ה' א') כָּל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְעִסֵּק בַּתּוֹרָה וְאֵינּוּ עוֹסְקִים, הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא**

ביאורים

1. ואוכלין לחמם במשקל. מוכרחים לחלק ביניהם את לחמם המועט לפי משקל.
2. אסברה. מחלה המתחלת במעיים ומשם עוברת לפה ולגרון, ומתפשטת לפעמים

מביא עליו ³ יסורין מכוערין ⁴ ועוברים אותו, שנאמר: "הַחֲשִׁיתִי מִטּוֹב וּכְאֹבֵי נֶעְכָּר". וְאָמְרוּ (בשבת קי"ט ב') לֹא חָרַבָּה יְרוּשָׁלַיִם ⁵ אֲלֵא בְּשִׁבִיל בְּטוּל תּוֹרָה. וְלֹא נֶעְנַשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֲלֵא עַל שֶׁבִטֵּל יִשְׂרָאֵל מִתְּלִמּוּד תּוֹרָה לִילָה אַחַת בְּמִלְחָמָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּעֵרוּבֵין (ס"ג ב'). וְאָמְרוּ (במגילה ג' ב' ט"ז ב') גָּדוֹל תְּלִמּוּד תּוֹרָה מִהַקְּרַבַת תְּמִידִין וּמִהַצֵּלַת נַפְשוֹת וּמִבְּנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּמִכְבוֹד אֵב יָאֵם. וְאָמְרוּ (בוף יומא פ"ו א') אֵיזָהוּ חֲלוּל ה' שְׂאִין מִכֶּפֶר אֲלֵא יוֹם הַמִּיִּתָּה? זֶה תְּלִמִּיד חָכֵם שֶׁהוֹלֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תּוֹרָה.

ביאורים

- עד חניקת החולה. 3. יסורין מכוערין. והוא מדה כנגד מדה, לפי שהוא ביזה את התורה ועשה אותה ככלי שאין חפץ בו, לכן גם הוא נתבוז לעין כל (שמירת הלשון, ש"ג פ"ד).
4. ועוברים אותו. עד שאף על פי שירצה כבר לעסוק בתורה לא יוכל מכוּבד היסורים הקשים (עץ יוסף). 5. אלא בשביל ביטול תורה. כתב ה"אור החיים" (שמות כז, ט): "הגאולה האחרונה יגאלו בזכות משה, ולזה נתארך הגלות כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה."

איסור עיסוק בצרכיו ויצאה לדרך קודם שהתפלל

אסור לאדם להתעסק בצרכיו או לצאת לדרך משעלה עמוד השחר לפני שיתפלל. כמו כן אסור לצאת לדרך כשהגיע זמן תפילת מנחה או מעריב קודם שהתפלל. ואפילו אם במקום שהולך אליו יהיה יכול גם כן להתפלל עם הצבור בזמנו, אף על פי כן אסור, דהליכה בדרך הוי כעוסק בצרכיו (שו"ע פ"ט, ג' ובמ"ב שם). ולנסוע למקום מיוחד כדי להתפלל שם, כגון לכותל המערבי, כתב מורן רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל שמוותר, שאף שנתבאר דאסור לצאת לדרך קודם שהתפלל אפילו אם במקום שיבוא יהיה לו מנין, מ"מ זה עדיף כיון שכל נסיעתו הוא לצורך התפילה, ואין זה חשוב כעוסק בצרכיו (נקיט וכבוד בתפלה תשובה ק"ו בסוף הספר).

וכל זה שלא בשעת הדחק, אך בשעת הדחק, שאין השיירה ממתנת לו, יכול לילך מקודם לדרך ויתפלל בדרך. ואפילו כבר הגיע החמה גם-כן מותר בזה (מ"ב שם בשם הפוסקים). וכן כשיש שעה מסוימת שהאוטובוס או הרכבת נוסעים ובמקומו אין מנין עד אותו זמן, כתב הלקט הקמח (החדש, ס"ק ל"ז) שהוא כשעת הדחק ומותר לו לצאת לדרכו. ואם חושש שאם ימתין עד לאחר התפילה יהיו עיכובים בדרכו, יכול לצאת לדרכו קודם התפילה, ויאמר תחילה ברכות השחר, וכשיגיע למחוז חפצו יתפלל במנין (שו"ת שבט הלוי ח', י"ט).

מותר להתעסק בחפצי שמים קודם התפילה, ולכן מותר לקנות צרכי סעודת שבת בערב שבת קודם התפילה (מ"ב פ"ט, ל"ו).

אין לנסוע למקום שלא יוכל להתפלל שם במנין, אלא אם כן הדבר נחוץ לו לצרכי בריאות או פרנסה או צורך מצוה וכדו' (שו"ת שבט הלוי ו', כ"ו).

המשכים לצאת לדרך קודם עלות השחר, אם עבר חצות הלילה יכול לברך את כל ברכות השחר וברכת התורה חוץ מברכת 'אשר נתן לשכוי בינה' אשר מן הראוי להמתין ולברכה לאחר עלות השחר (שו"ע מ"ז, י"ג, ומ"ב שם).

1. ביטול ברוב בחמץ

מבואר בגמ' בבכורות (כ"ג ע"א) שאע"פ שחתכת איסור שנפלה לשתי חתיכות היתר - בטלה, מ"מ לענין טומאה אינו כן, ולכן אם נפלה נבילה לשתי חתיכות בשר, למרות שכולן מותרות באכילה, מ"מ הנושא אותן יחד נטמא במשא שהרי ממ"נ נשא את החתיכה ולא אכפת לך מהי.

וצ"ע, אם כן מדוע חמץ שהתערב בערב פסח בהיתר - בטל, והרי אף שלענין אכילה התבטל, מ"מ מאותה סברא, ב'בל יראה' עדיין יעבור, שהרי ממ"נ החמץ בביתו ולא אכפת לך מהו.

2. כבוד אבי אביו

בקידושין (ל"א ע"א) איתא, אבא אומר השקיני מים ואמא אומרת השקיני מים, הנח כבוד אמך ועשה כבוד אבין, שאתה ואמך חייבים בכבוד אבין. וצ"ע, אם כן מדוע לא מצינו שכבוד אבי אביו קודם לכבוד אביו מדין 'אתה ואבין חייבים בכבוד הסב'.

3. היסח הדעת בברכה

כתב הביאור הלכה (סי' כ"ה סעיף י"ב) שאם הניח תפילין והורידם כדי להוציא את הפרשיות מהתפילין לבודקן ונמצאו כשרות והחזירן, צריך לחזור ולברך כשמניחן.

וצ"ע, מ"ש מסוכה, שאם בירך "לישב בסוכה" ואח"כ עבר לסוכה אחרת קיימא לך שאינו מברך שנית, כל עוד שלא היה היסח הדעת.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:00	6:01	5:59	5:57	6:00	6:03
סזק"ש מג"א	8:32	8:33	8:31	8:28	8:32	8:35
סזק"ש גר"א	9:22	9:23	9:22	9:20	9:22	9:24
סזת"פ מג"א	9:56	9:57	9:56	9:53	9:56	9:59
סזת"פ גר"א	10:29	10:31	10:30	10:27	10:30	10:32
שקיעה	7:34	7:32	7:32	7:30	7:33	7:31

זמני היום

וְהַחֲמִירוּ ז' ל בעון דברים בטלים, ואמרו (פ"ק דיומא י"ט ב) השח שיחת חלין עובר בלאו ועשה. וכתב רבנו יונה ב"שערי תשובה" (ש"ג סי' קע"ז): תקובע עצמו תמיד לשיחה בטלה ודברים בטלים בדרך יושבי קרנות, הוא בכלל פת הלצים. ושתיים רעות יש בדברי האחת - כי כל המרבה דברים מרבה חטא, והשנית - כי הוא בטל מדברי תורה. ויש בדבר הזה דרכי מות, כי איך לא זכר ולא שם על לבו כי בעתים הן אשר⁷ הוא משחיתן⁸ ויכל להשיג הנעימות לקנות תני העולם, אם יקבע העתים המזמנות לתורה אשר הוא פגוי מהן ממלאכתו ועסקיו? אין זה כי אם בזותו את המצוה, כי אשמת הבטול מן התורה - אש היא עד אבדון תאכל, באשר אמרו (סנהדרין ז"ט א') "כי דבר ה' בזה" - כל שאפשר לעסק בתורה ואינו עוסק. על כן יענש לשאת על היסורים מדה כנגד מדה. עד כאן לשון רבנו יונה ז"ל.

ביאורים

6. יושבי קרנות. יושבים בחוצות רשות הרבים. 7. הוא משחיתן. בשיחה בטלה ודברים בטלים. 8. יוכל להשיג הנעימות. כלומר: נעימות התורה. 9. כי דבר ה' בזה. כתב ה"חפץ חיים" (תורת הבית, חתימת הספר): "והנה כאשר יתבונן האדם בימי חייו ימצא שכמה פעמים בשבוע, ואפשר אף כמה פעמים ביום, היה לו פנאי לעסוק בדברי-תורה ונתעצל מזה. ומאד צריך להזהר מזה פן יכנוהו, חס ושלו, למעלה בשם "בוזה דבר ה'". והאיש הנלבב ישים לב לזה תמיד, ואז אשוריו טוב לו בזה

וּתְנֵן בריש פאה: ותלמוד תורה כנגד בלם. ובאר הגר"א ב"שנות אליהו", משום שכל תבה היא מצוה בפני עצמה ששקולה כנגד כל המצוות, וכדף אחד גמרא¹⁰ יש מאות מצוות שכל אחת שקולה כנגד כל המצוות. ובמשלי (י"ט ד) כתב הגר"א: מפל דבור שאדם לומר נכרא מלאך קדוש, והם מליצים עליו. וזהו גם כן ענין עון בטול תורה כנגד בלם - שכל תבה עברה להוד. ואיתא ב"ספר חסידים" (סי' קס"א): בשעת בריאת אדם נגזר עליו כמה דבורים ידבר, ומלאכים הולכין עמו וכותבין כל דבור שיידבר, ואתר כך צריך לתן דין וחשבון על כל דבור ודבור (וכן הוא כמדרש הגדול ורא עמוד קי"ג).

ביאורים

ובבא"ר 10. יש מאות מצוות. כתב ה"חפץ חיים" (תורת הבית, פ"ד), שקבע על פי התבוננות בשעון שבכל דקה (ששים שניות) יכול אדם באופן ממוצע לדבר מאתיים מילים, זאת אומרת שיכול לקיים מאתיים מצוות של תלמוד תורה. 11. ואח"כ צריך ליתן דין וחשבון על כל דיבור ודיבור. הגר"א פירש מהו דין ומהו חשבון. דין - היינו על העבירה עצמה, וחשבון - היינו שמחשבים עמו בעת הדין על הזמן שעבר עבירה שהיה יכול לקיים מצוה. ואוי לנו מיום הדין, מה נענה, אפילו אם רק יחשב הקב"ה עמנו על כל רגע שדברנו שיחה בטלה, על העון של פרישת התורה בזה הזמן בלבד.

דברים שראוי להזהר טרם יציאתו לדרך

א. נכון לכל ירא שמים שבעת יציאתו לדרך יקח עמו את הטלית והתפילין, ואפילו אם הוא נוסע למקום קרוב ודעתו לחזור באותו יום, פן יהיה עיכוב בדרך והוא יתבטל ממצוות טלית ותפילין (מ"ב ק"י, כ.). וגם בזמנינו שמשך הנסיעה בדרכים הוא קצר בהרבה, דעת מרן רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל (נקיית וכבוד בתפילה תשובה רכ"ה) שכדאי לקחת את הטלית והתפילין עמו, והוסיף שגם הוא נוהג כך, אך בנסיעה בתוך העיר אינו לוקח. [ובעת שלוקחם יזהר שלא להניחם במקום שהשמש זורחת עליו כי יכול לגרום לקלקול הבתים]. ביציאתו לדרך יטול עמו סידור וספר ללמוד (ערוה"ש ק"י, ט"ו).

ב. היוצא לדרך, לא יאמרו לו לך או סע 'בשלום', אלא לך או סע 'לשלום' (מ"ב ק"י, י"ז). יש שנהגו לומר "לחיים ולשלום", כמובא בשל"ה דראשי-תיבות "לויה" הוא "לחיים ולשלום ילך האורח" (הובא בכף החיים ס"ק י"ז).

ג. יש המקפידים שביום שיוצא לדרך לא ימשח את מנעליו שנועלם בדרך (צוואת רבי יהודה החסיד אות ל"ט). ובספר קצות השולחן (סי' ס"ח בדה"ש אות ט') כתב שההקפדה היא רק כשהולך לדרכו ברגליו ולא בנסיעה. ובדיעבד אם משח את מנעליו ואין לו מנעלים אחרים, כתב במילי דחסידותא, דמותר לו לנועלם ולצאת לדרך. ניקוי המנעלים מאבק וטיט מותר, וכן מותר לנקות על ידי מים או על ידי ממחטות לחות, שזה לא הוי משיחה (שולחן הי' סי' מ"ד או"ד, ומילי דחסידותא).

ד. יזהר כל אדם, שיהיה מצוי לו פת אפילו אם הוא הולך למקום קרוב ולמקום שמצוי פת, כי יכול לקרות מקרים שונים ר"ל בדרך, לכן היוצא לדרך, יקח עמו אוכל בכמות מספקת, עד שיגיע למקום שבו יוכל להשיג אוכל כשר (מ"ב ק"י, כ.). המהלך בדרך, צריך להרעיב את עצמו מעט, כי השביעה קשה אז למעיים, מפני טורח הדרך (מ"ב שס).

4. תדיר ושאינו תדיר - בסוכה

בגמ' בסוכה (נ"ו ע"א) איתא שיש להקדים ברכת 'שהחיינו' לברכת 'לישב בסוכה' משום תדיר.

וצ"ע, הא ברכת 'שהחיינו' על המועדים נוהג ו' פעמים בשנה, ואילו ברכת 'לישב בסוכה' נוהג בכל ימי הסוכה י"ד פעמים, וא"כ מדוע 'שהחיינו' נחשב תדיר.

5. תדיר ושאינו תדיר - בשעירי ר"ח

מבואר בגמ' בשבועות (ט' ע"א), ששעירי ראשי חודשים יותר תדירים משעירי הרגלים.

וצ"ע, שהרי שעיר ראש חודש מקריבים י"ב פעמים בשנה, ושעירי הרגלים מקריבים ט"ז פעמים בכל ימי הרגלים, וא"כ מדוע שעירי ר"ח נחשבים לתדירים יותר.

6. תדיר ושאינו תדיר - באלול

כתב המטה אפרים (תקפ"א ס"ו) להקדים בר"ח אלול את אמירת שיר של יום למזמור 'לדוד ה' אורי', לפי שהוא תדיר.

וצ"ע, הרי שיר של יום הוא נ"ב פעמים בשנה לערך, ואילו 'לדוד השם' ק"ב פעמים, וא"כ מדוע נחשב שיר של יום לתדיר יותר.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עלית נתיבות

הנץ החמה	6:00	6:01	6:00	5:57	6:01	6:03
סזק"ש מג"א	8:32	8:33	8:31	8:29	8:32	8:35
סזק"ש גר"א	9:22	9:23	9:22	9:20	9:25	9:25
סזת"פ מג"א	9:56	9:57	9:56	9:54	9:59	9:59
סזת"פ גר"א	10:29	10:31	10:30	10:28	10:32	10:32
שקיעה	7:33	7:31	7:31	7:29	7:30	7:30

וְכַתַּב הַגֵּר אֶת בְּאֶפְסֵי שְׁלֹמֹה (פ"ז סי' ו'): ענין גדל התאווה לדבר דברים בטלים וליצנות אף שאין בהם הנאת הגוף, מפני שבכל דבר שאדם עושה נותנים לו רוח ממרום, וזה הרוח אין לו מנוחה עד שיעשה עוד דברים פאלה, ובה יש לו נחת רוח הן במצוה והן בעברה, וזהו שכתוב (אבות פ"ד מ"ב): מצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה. ולפי ערך גדל המצוה או העברה, כן יגדל כח ההמשכה של הרוח, ועל כן בלמוד התורה שהוא גדול מכל המצוות, יגדל כח ההמשכה של רוח הקדשה, ולחפץ - בדברים בטלים וליצנות, שהוא חפץ התורה והוא גדול מכל העברות, ועל כן גדלה מאד כח ההמשכה של רוח הטמאה, וההנאה גדולה מכל העברות. ותקנתו - שיתבונן, כי אם יתדבק בתורה וישיג על ידה רוח הקדש, בודאי יהיה ההנאה יותר גדולה מרוח הטמאה, מפני שהיא הנאה אמיתית. עד כאן לשון הגר"א ז"ל. ושם בפ"ז (סי' י"ב) כתב הגר"א: ששה מדורות פגיהנם, וכל אחד פלול מעשרה, והששי פלול מכלם ונקרא מות, ונדון בו מי שהיה אפשר לו ללמוד ולא למד. עד כאן לשונו.

והאמת הוא, שעקר הקשי הוא ההרגל. וכך אמרו חז"ל בספרי האזינו בפסוק "כשעירים עלי דשא" עין

שם. אבל אחר שנתרגל, אף שלעולם יש מלחמה וכמו שכתוב בבבא מציעא (פ"ה ב') על הפסוק "ועבד חפשי מאדוניו", ולעולם תיצר הרע מוצא תרוצים ואמתלאות לבטל מהתורה, מכל מקום אין המלחמה קשה כל-כך. ואמרו במדרש (ויק"ר רפ"ה): "חשבתי דרבי, ואשיבה רגלי אל ערתיך" אמר דוד: בכל יום הייתי מחשב ואומר, ¹² למקום פלוני אני מחלה, למקום פלוני אני מחלה - ורגלי משיבות אותי ¹³ אל ערותך. והבא לטהר מסייעין אותו, ובלבד שיעשה מה שבידו וכחו. ואמרים בשם הגאון רבי ישראל סלנטר ז"ל, שאדם צריך לחשב ¹⁴ שהוא יחידי בעולם, ¹⁵ ושאין לו אלא יום זה, ¹⁶ ואין לפניו אלא דף זה, וכל זה כדי להקל הנפיון. ובאמת, שהמבטל זמנו פאלו ממית עצמו בידיים פאותו עת, כי אותו זמן הולך לאבוד, ולא ישאר לו מחייו אלא זמנים מועטים.

ביאורים

12. למקום פלוני אני מחלה. לבית דירה פלונית אני הולך. 13. אל ערותך. לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. 14. שהוא יחידי בעולם. שהקב"ה מצוהו על קיום התורה, ורק בו תלוי קיום העולם, ועל ידי זה יודרז ביותר לבל ישמע ליצר שמטהו ואומר לו "בודאי נמצאים אנשים אחרים מקיימי התורה כראוי ויתקיים העולם בשבילם". 15. ושאין לו אלא יום זה. כי על ידי שיחשוב שיש לו רק יום אחד לחיות, יעשה כל מה שבכוחו בתשובה ומעשים טובים, ולא יניח הדבר עד למחר. 16. ואין לפניו אלא דף זה. ועל ידי זה לא יתעצל בלימודו, ולא ישמע ליצר שמרחיב הדבר בלבו ואומר לו "כמה תהיה מוכרח עוד לעמול משך זמן רב עד שתגמור הסדר או המסכת", ועל ידי זה הוא מרפה ידו.

תפילת הדרך

א. היוצא לדרך יתפלל תפלת הדרך. וכל הנוסח של תפילת הדרך צריך לאמרה בלשון רבים, שמתוך כך תפילתו נשמעת יותר. אמנם עפ"י סוד מילת "ותתנני לחן" יאמר בלשון יחיד. ובדיעבד יצא אפילו אם אמר כל הנוסח בלשון יחיד.

ב. לצאת ידי חובת תפילת הדרך בשמיעה מרמקול, יש שכתב שאינו יכול לצאת בכך ידי חובה, מפני שהקול הנשמע מהמכשיר אינו קול של המדבר עצמו (שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' ל"ח אות ט"ז ושו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ט' סוף ס"ק א'). אמנם המנחת שלמה בהגה"ה שם כתב בשם מרן החזון איש זצ"ל, שיתכן שגם דרך הרמקול נחשב כשומע ממש מפי המדבר, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' ק"ח) שלא ברור שהוא נחשב כקול אחר.

ג. להוסיף על נוסח תפילת הדרך שקבעו חז"ל, דעת מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל שיכול להוסיף בכל דבר לפי ענינו, וכגון ותצילנו מתאונות דרכים, או ממוחלים וכדו'. מאידך, מרן רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל כתב שאין להוסיף, כי הכל כלול ב'וכל מיני פורעניות' (אשי ישראל פ"ג הע' ד'). ולומר 'ותחזירנו לשלום', כתב הכף החיים (ק, יג) שכלול במה שאומרים 'ותביאנו למחוז חפצנו לשלום', אמנם כתב שיש מהראשונים שהזכירו 'ותחזירנו'.

ד. אם התחיל לומר תפילת הדרך, ובאמצע אינו זוכר את המשך הנוסח, כתב מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, שאם הזכיר תפילה להצלחתו והצלחתו מפגע רע, יכול לחתום את הברכה, ואף שלא אמר את כל הנוסח שתקנו (אשי ישראל שם הע' ל"ה).

ה. לצאת ידי חובת תפילת הדרך על ידי שישמע מאחר, כתב האשל אברהם (בוטשאטש, מהדו"ת סעיף ס"ד) שיכול לצאת ידי חובה, ואף על פי שהיא בקשת רחמים. אמנם, מרן רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל כתב שלכתחילה טוב לברך בעצמו (אשי ישראל שם הע' א'). וכן דעת מרן הגר"ש וואזנר, הובא בקובץ אור ישראל ח"ב עמ' פ"ד).

7. עציץ נקוב בשבת

מבואר בגמ' שבת (פ"א ע"ב) שהמקרב עציץ נקוב מהיתדות לקרקע בשבת, פטור מדין זורע משום שהוא כבר זרוע. וצ"ע, מדוע שונה זה ממגיס בבישול שאסור בשבת שמקרב הבישול, וכמו כן אף במקרב עציץ נקוב הרי מקרב ומחזק הזריעה.

8. ברכה בליל סוכות

הנה ידוע שבלייל פסח מברכים ברכה מיוחדת 'על אכילת מצה'. וצ"ע, מדוע לא תיקנו אף בליל סוכות לברך ברכה מיוחדת 'על אכילת כזית בליל סוכות' והרי יש חיוב לאכול כזית פת בליל סוכות ונלמד בגזרה שווה ט"ו ט"ו מחג המצות [ודחוק לומר שכלול בברכת 'לישב בסוכה'].

9. שנים שעשוה

בכל התורה קיימא לן 'שנים שעשוה פטורים' [סנהדרין ע"ח ועוד רבים]. וצ"ע, מדוע אין זה שייך למחלוקת תנאים [פסחים כ"ו ע"ב, סנהדרין פ' ע"א, עבודה זרה מ"ח ע"ב] האם זה וזה גורם מותר או אסור.

10. טרוד בלימודו

בשלחן ערוך [סי' צ"ג ס"ג] "אין עומדים להתפלל מתוך דין ולא מתוך הלכה שלא יהא לבו טרוד בה". וצ"ע, א"כ מדוע מותר להכנס לבית המרחץ אחר דין או מתוך הלכה ואין חשש שמא יטרוד ויהרהר שם.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:01	6:02	6:00	5:58	6:01	6:04
סוק"ש מג"א	8:32	8:34	8:32	8:29	8:33	8:35
סוק"ש גר"א	9:22	9:23	9:22	9:20	9:23	9:25
סות"פ מג"א	9:56	9:58	9:56	9:54	9:57	9:59
סות"פ גר"א	10:29	10:31	10:30	10:28	10:30	10:32
שקיעה	7:33	7:30	7:30	7:28	7:32	7:29

וְאָמְרוּ חז"ל במדרש רבא (סוף תשא): מלשה רבנו לא אכל ולא שתה ולא ישן ארבעים יום. משל למלך שאמר לאוהבו מודד לך דיגרי זהב, משמחתו לא בקש לא לאכל ולא לשתות. בקש לישן, אמר, אם אישן אני מפסיד אלו. כך מלשה מודד התורה שכח ולא אכל ולא שתה. בקש לישן, אמר, אם אישן אני מפסיד, שלא אמר לי אלא ארבעים יום. עד כאן המדרש.

וְהָאָדָם נמשל לזה, שלא נתנו לו מן השמים אלא שנים קצובות, וכל מה שמכבול - הוא מפסיד בידים מרגליות, שיצטער אחר כך על זה לנצח נצחים מה שהיה בידו לקח ולא לקח. וכבר המשילו בספרים (הובא ב"שם עולם" להח"ח ז"ל שער התחזקות פ"ט בשם "קול יהודא"), משל לאחד שהלך למדינה רחוקה שהיו שם אבנים טובות ומרגליות משלכים ברחובות, אבל מאכלים היה שם ביקר, וכשהצריך לחזור למדינתו מלא אגיה מלא מאכלים, ועד שפא לביתו נתקלקל הכל וזרקו הכל לים, ורק במקרה מצא בכיסו איזה אבנים טובות ונתעשר מזה הרבה, ואז התחיל לכפות על שהיה בידו להביא מאלה לרב והביא במקומן הכלים. והנמשל מוכן.

וְאָמְרוּ חז"ל במדרש (תנחומא ריש ויקהל), שלעתיד לבא יקראו לאדם על שם מעשיו. ולמשל, מי שהוא בטלן ועצלן, ישאר שמו לנצח נצחים 'הבטלן' או 'העצלן'. והבושה ששם - אין לה שום ערך ודמיון עם הבושה שבאן, וכמו שכתב רבנו יונה (ברפ"ג מאבות), ולכן אמרו (עי' מו"ק ט' ב') שהעניש הכי גדול לעתיד לבא הוא הבושה. וכל זמן שהאדם בעולם הזה עדין יכול לתקן דרכיו טרם שיהיה מאחר מדאי, ויפא שעה אחת קדם.

[וַיֵּשׁ] להעיר שאפור דברים בטלים אין הפונה לאמר לדבר אפלו תבה אחת מה שאינו דברי תורה, שזה אינו אלא לבעלי מדרגה גדולה, כמו שאמרו על הגר"א שבשעת פטירתו אמר: כמה רגעים בטלתי מן התורה! ומה שאמרו בגמרא השח שיחת חלין עובר בלאו ועשה - פרש רש"י, דהינו שחוק וקלות ראש. ואמרו בשם החזון איש זצ"ל, שגדר דברים בטלים - שאם מדבר עשר דקות, כבר צריך להיות אכפת לו.

שמירת הכשרות בדרך

- א. מלון או מסעדה, שמוכרים או מגישים שם מאכלים שאינם כשרים - אין לסמוך על נאמנותם בנוגע לכשרות, ואין לקנות או לאכול שם, אפילו מאכלים כשרים למהדרין (שו"ת אג"מ יו"ד ב', ג', ומנ"ח ג', צ"ד). ומכל מקום, נראה שבשעת הצורך גדולה ובליט-ברירה אחרת, ניתן לקנות שם מוצרי מזון עטופים וחתומים בהכשר למהדרין באריזה המקורית (הכשרות כ"ב, ג').
- ב. הנמצאים בדרך, וברשותם מזון הנאכל בכלים כשרים, לא יקבעו את מקום אכילתם במסעדה או חדר-אוכל המשמשים להגשת מזון שאינו כשר - משום מראית העין (שו"ת משנה הלכות ו', רי"ט).
- ג. הנמצאים בטויל או בדרך ומעוניינים לאחסן את מזונם הכשר במקרר או מקפיא המשמשים לאיחסון מזון שאינו כשר, חובה עליהם לעטוף את המזון עם שני סימונים כגון: באריזה ובקשר, כדי לשלול את האפשרות של החלפה או הכנסת דבר-איסור. בשעת הדחק יש להסתפק בסימון אחד בלבד, באריזה או באוכל עצמו (חכמת אדם נ"ו, ע').
- ד. יש שהתירו להניח מאכל מתחת למיטה בספינה או מתחת למושב בעת נסיעה במטוס (שו"ת ציץ אליעזר י', ל"ה. והיינו לסוברים שהסכנה דווקא על גבי הקרקע ובפרט שבמטוס אין זו מיטה ממש אלא כסא המשמש גם לשינה) [ועי' לקמן יום ה' כ"א מנ"א סעי' ד'].
ה. המעוניינים לחמם או לאפות אוכל כשר בתנור שכשרותו מוטלת בספק, ואפילו התנור טרף לחלוטין, רשאים להכניס את המזון לתוך התנור כשהוא עטוף הרמטית בשתי עטיפות, כדוגמת מזון כשר למהדרין המוגש במטוסים (ראה שו"ע ורמ"א יו"ד ק"ה, א'. שו"ת אגרות משה יו"ד א', מ', נ"ט).
- ו. יהודי וגוי האוכלים על שולחן משותף, כגון ברכבת, במטוס או בחניון ומסעדה, מותר ליהודי לאכול משלו, ואין חוששים שמא יבוא היהודי לאכול ממאכלי הגוי. אכן, כשהגוי מכיר, והוא אוכל מפת עכו"ם שלו, צריך לעשות ביניהם היכר על ידי מפה שונה או הנחת חפץ, שאינו רגיל לעמוד על השולחן, ביניהם (ראה שו"ת ליו"ד פ"ח, ב' וחכמ"א מ', י"א).

11. קדושת הבימה

במסכת סוטה (מ"א ע"ב) איתא שבזמן 'הקהל' היו בונים בימה והמלך ישב עליו בעזרה. ומקשה הגמרא, 'הא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד', ומשני שלא היה בעזרה אלא בעזרת נשים.

וצ"ע, כיון שהמלך ישב על בימה, הרי אין בו כלל קדושת עזרה שהרי הוא כגגין ועליות שלא התקדשו, ושפיר יכול לשבת שם, ומה הוקשה לגמרא.

12. חטאת באונס

ברמב"ם [שגגות פי"ג ה"א]: הרי שהורו בית דין של אחד מן השבטים להם, שחלב הקיבה מותר ואכלוהו אנשי מקומם על פיהם, אותו בית דין פטורין, וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה על שגגתו.

וצ"ע, דאם עשו ע"פ ב"ד מדוע מביאים חטאת, והלא אין לך אונס גדול מזה.

13. ברכות הראיה

בגמרא בברכות (נ"ד ע"א) הוואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול, בזמן שרואהו לפרקים. ומבואר במשנה ברורה (רכ"ח סק"ב) דרק כשרואהו אחת לשלושים יום מברך.

וצ"ע, מ"ש מהרואה ברק שמברך בכל יום מחדש כמבואר בסי' רכ"ז.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:02	6:03	6:01	5:59	6:02	6:05
סזק"ש מג"א	8:33	8:34	8:32	8:30	8:33	8:36
סזק"ש גר"א	9:22	9:24	9:22	9:20	9:23	9:25
סזת"פ מג"א	9:57	9:58	9:56	9:54	9:57	9:59
סזת"פ גר"א	10:30	10:31	10:30	10:28	10:30	10:32
שקיעה	7:32	7:29	7:29	7:27	7:31	7:29

ארחות

בטול תורה

יושר

וּמִצְאָתִי בְּתַקְדַּמַּת סֵפֶר "בֵּית אֶחָרָן" לְהַגֵּר אֶזְלָקִין ז"ל, כּוֹתֵב בְּנֹו שֶׁשִּׁמְעֵ מֵאֲבִיו בְּשֵׁם הַגֵּר אֶלְבָּאֵר, הָא דְשֵׁנֵי וּמְנֵי תְּכַמִּים (כפ"ז ראבות) לְאַחַד מֵאַרְבָּעִים וְשִׁמּוֹנָה דְבָרִים שֶׁהַתּוֹרָה נִקְנִית בָּהֶן - "בְּמַעֲוֵט שִׁיחָה", שֶׁזֶה אֵינֹו בְּשִׁלְיָה כְּפִי הַמּוֹבֵן הַפְּשׁוּט, כְּלוּמַר, שֶׁיִּמְעֵט בְּשִׁיחָה לְגַמְרֵי מִבְּלִי לְהוֹצִיא אֶף דְבוּר מִפִּיֹו, רַק הַכּוֹנֵה לְחַפְדָּ - בְּחַיִּיב, חִינּוּ, לְחַיִּב מַעֲוֵט שִׁיחָה, שְׂאֵם יִלְמַד אֶדָם תְּרַבַּח כְּלֵי הַפֶּסֶק, דַּעֲתֹו תִתְּבַלְבַּל עָלָיו, וְעַל כֵּן, בְּכַדִּי לְאוּקְמֵי גְרָסָא, צָרִיךְ הוּא מְזַמֵּן לְזַמֵּן לְשִׁיחָה קַלָּה. עַד כָּאן לְשׁוֹנֹו. (וכן כתב ב"הפארת ישראל" שם וכעין זה כתב הרמב"ם בשמונה פרקים פ"ה) וּבְלִבְד שְׁלֵא יְהֵא פְּזָה דְּפוּרִים אֶסוּרִים, כְּמוֹכֵן, וְגַם לֹא יֶאֱרִיךְ בְּזָה. וּמָה שֶׁאֶמְרוּ בְּבִרְכוֹת (ג"א) שֶׁל בֵּית רַבֵּן גַּמְלִיאֵל¹⁷ לֹא הָיוּ אוֹמְרִים "מֵרְפֵא" בְּכִית הַמְדָרְשׁ מִפְּנֵי בְּטוּל בֵּית הַמְדָרְשׁ -¹⁸ חִינּוּ בְּאִמְצַע שְׁלוּמֵדִים, שֶׁבְּזָה בְּאִמַּת הַחֲמִירוֹ תו"ל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּעִבּוּדָה זָרָה (ג' ב'): כָּל הַפּוֹסֵק מִדְּבַרֵי תּוֹרָה וְעוֹסֵק

ביאורים

17. לא היו אומרים. כשמתעטש. 18. היינו באמצע שלומדים. כתב בספר חסידים (סימן תתר"ז): רב אחד היה אומר ההלכה לתלמידו, ובא אחד ורצה להגיד לרב ענין הפסד ממון שלו (של הרב), ומנעו החכם. אמרו: של בית רבן גמליאל לא היו מניחין לומר לאדם 'אסותא' כשמתעטש, מפני ביטול תורה, וכן זה אם היה אומר לו שהפסיד היה מפסיקו מן הלימוד, כי מן הצער לא היה לב ללמד. עכ"ל.

ארחות

בטול תורה

יושר

כְּדַבְּרֵי שִׁיחָה, מֵאֲבִילִין אוֹתוֹ גַּחְלֵי רְתָמִים. וּבְאִבוֹת (פ"ג מ"ז): הַמְּהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ וְשׁוֹנֵה וּמִפְּסִיק מִמִּשְׁנֵתוֹ וְאוֹמֵר מַה נָּאָה אֵילָן זֶה מַה נָּאָה נִיר זֶה - מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כָּאֵלוֹ מִתְּחִיב בְּנַפְשׁוֹ. וְשׁוֹמֵר פִּיֹו וּלְשׁוֹנוֹ שׁוֹמֵר מִצְּרוֹת נַפְשׁוֹ]. וְעַיֵן עוֹד לְקַמֵּן עֲרֵךְ תּוֹרָה.

'גוי של שבת' במטבח ישראל

- א. בשבת ויו"ט נאסרה 'אמירה לנכרי', דהיינו: לומר לאינו יהודי לעשות מלאכה עבור יהודי, בין שהמלאכה אסורה מן התורה בין מדרבנן, פרט לצורך מצוה או לצורך חולה. בכלל האיסור, שלא לתכנן עמו אפילו מלפני שבת, שבשבת ידליק הגוי תנור ויחמם המאכלים וכדומה (ש"ע ש"ז, ב', ה' וביה"ל).
- ב. האיסור לומר לגוי בשבת לעשות מלאכה עבור יהודי, כולל גם רמיזה בלשון ציווי, בין על ידי דיבור בין על ידי תנועה. אכן, מותר לרמוז על ידי סיפור את הצורך בעשיית המלאכה, כגון: 'כשהגו מתבזבז מפסידים כסף, וזה מסוכן' והגוי יבין ויעשה. ומותר לרמוז מערב שבת שיעשה מלאכה בשבת (ש"ע שם כ"ב, ומ"ב ע"ו, ובמ"ב ש"ז, י').
- ג. עשה הגוי מלאכה עבור היהודי, אע"פ שעשה מעצמו, בכל זאת אסור ליהודי ליהנות ממלאכה זו. כגון: גוי שבישל מרק בשביל יהודי, אסור לכל יהודי לאכול ממנו עד מוצאי שבת בתוספת זמן המספיק לבישול מרק זה (מ"ב ש"ז, ע"ג). הדליק הגוי אור עבור עצמו, מותר לכל הרוצה ליהנות ממנו, שנר לאחד נר למאה (ש"ע ש"ע, א' ומ"ב ח').
- ד. גוי שעשה מלאכה עבור יהודי אבל אין היהודי נהנה ישירות מאותה מלאכה - מותר ליהנות מתוצאותיה. כגון, גוי שפתח קופסת שימורים - מותר ליהודי ליהנות מתכולת הקופסה בשבת (מ"ב ש"מ, מ"א וביה"ל).
- ה. מלאכה שעשה גוי עבור ישראל והיא מלאכה שאינה אסורה אלא מדרבנן, כגון שהביא הגוי דברי מאכל דרך מקום שאין בו עירוב, אבל אינו רשות הרבים גמורה - מותר ליהודי, כשיש בכך צרכי שבת, ליהנות ממנה שהביא הגוי (ש"ע ש"כ, ה', י' ומ"ב ס' וס"ב).
- ו. מותר לומר לגוי לעשות מלאכת היתר אע"פ שעל ידי כך יגרום לנכרי לעשות מלאכה דאורייתא, כגון, לומר לו להוציא מים חמים מדוד לחימום מים, אע"פ שייכנסו מים קרים במקומם (רמ"א ר"ג, ה'. ומ"ב ושה"צ).

14. טלטול מוקצה

קיימא לן שכלי שמלאכתו לאיסור, אם נטלו לצורך גופו או מקומו יכול להחזירו למקומו. אמנם כתב המשנ"ב (ש"ח, י"ג) בשם הגר"א, שלא התירו אלא כשהתחיל לטלטל ברשות אבל אם לקח בשוגג, חייב להניח מיד. וצ"ע, שהרי גם אם לקח שלא ברשות, הלא צריך כעת את המקום של היד, ושוב הו"ל צורך מקומו שהדין הוא שיכול להניחו בכל מקום שירצה.

15. שיר של יום

בגמרא בר"ה (ל' ע"ב) מבואר ששיר של יום היו אומרים בין בשחרית בין במוסף ובין במנחה. וצ"ע, א"כ מדוע מנהיגו לומר שיר של יום רק בתפילת בשחרית ולא במנחה.

16. עונג שבת

כתב הגאון רעק"א בריש השו"ת (סי' א') לחדש, שאשה פטורה ממצוות עונג יום טוב משום שהוא מצוות עשה שהזמן גרמא. וצ"ע, אם כן מדוע אשה מדליקה נרות בברכה ביום טוב, אחר שהוא מדין עונג כמבואר בשו"ע (סי' רס"ג).

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:02	6:03	6:02	5:59	6:03	6:05
סזק"ש מג"א	8:33	8:34	8:33	8:30	8:34	8:36
סזק"ש גר"א	9:23	9:24	9:23	9:21	9:23	9:25
סזת"פ מג"א	9:57	9:58	9:57	9:54	9:57	10:00
סזת"פ גר"א	10:30	10:31	10:30	10:28	10:30	10:32
שקיעה	7:31	7:28	7:28	7:26	7:30	7:28

הדלקת נרות	6:51	7:06	6:58	6:56	7:00	6:58
------------	------	------	------	------	------	------

זמני היום

הִפְּךָ בָּהּ וְהִפְּךָ בָּהּ

שָׁנָה חֲכָמִים (בסוף פרק ה' ראבות): **בן בנ בנ אומר:** ¹הִפְּךָ וְהִפְּךָ בָּהּ ²דִּבְלֵא בָּהּ, ³וּבָהּ תִּחְזִי ⁴וְסִיב וּבְלָה בָּהּ, ⁵וּמִנָּה לֹא תוֹזַע, ⁶שְׂאִין לָךְ מִדָּה מוֹכַח הִימָנָה. וּפְרַשׁ רַבֵּנוּ יוֹנָה: הִפְּךָ בָּהּ - חֲזוֹר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה, שֶׁכָּל חֲכָמַת הָעוֹלָם כְּלוּלָה בָּהּ. עַד פֶּאֶן לְשׁוֹנוֹ. וְהַעוֹסֵק וְשֹׁקֵעַ בַּתוֹרָה אֵין צָרִיךְ לְשׁוֹם חֲכָמָה אַחֲרָה, שֶׁהַכֵּל יוֹכֵל לְדַעַת מִן הַתּוֹרָה. וְאָמְרוּ (בשׁוּחַר מוֹזַב פֶּרֶק י"ט): אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר אַבָּא: מְכִיר אֲנִי חוּצוֹת הֶרְקִיעַ כְּשֵׁם שְׂאֵנִי מְכִיר חוּצוֹת נְהַרְדְּעָא. וְכִי שְׁמוּאֵל עָלָה לְרַקִּיעַ? אֵלָּא עַל שְׂיִנְעַ בַּחֲכָמָתָה שֶׁל תּוֹרָה לְמוֹד מִתּוֹכָהּ מַה שְׂיִנַּע בְּשִׁחְקֵיהֶם. וּבְבִרְאשִׁית רַבָּה (פֶּרֶשׁ כ"ו סִימָן ד'): פִּילוֹסוֹפוֹס אַחַד ⁷בְּקִישׁ לִידַע לְכַמְּה ⁸הַנְּחַשׁ מוֹלִיד בֵּינָן שְׂרָאָה אוֹתָם ⁹מִתַּעֲסָקִין זֶה עִם זֶה, ¹⁰נְטִלָן וְנִתְנָן בְּחֵבִית, וְהָיָה מִסְפִּיק לָהֶם מוֹזוֹנוֹת עַד שְׂיִלְדוֹ.

ביאורים

1. הפך בה והפך בה. הוי עוסק בתורה וחוזר ועוסק בה תדיר. 2. דבולא בה. שהכל בה, כלומר שכל חכמות העולם כלולות בה. 3. ובה תחזי. ובה תראה האמת בעין שכלך. (רמב"ם).
4. וסיב ובלה בה, כלומר גם עד זקנה ושיבה עסוק בתורה.
5. ומנה לא תווע, וממנה לא תזוז, ואל תאמר למדתי חכמת ישראל די צרכי ואיני צריך עוד להתעסק בה, אלך ואעסוק בחכמות אחרות.
6. שאין לך מדה מוכה הימנה.
- מאשר להתדבק בתורה ולעסוק בה תדיר. 7. ביקש לידע לכמה. ימי הריון. 8. הנחש מוליד. והלך ועקב אחרי קבוצת נחשים. 9. מתעסקין זה עם זה. בזיווג. 10. נטלן ונתנן

¹¹בֵּינָן שְׁעָלוּ הַזְּקֵנִים לְרוֹמֵי, שְׂאֵלוּ אֶת רַבֵּן גַּמְלִיאֵל, אָמְרוּ לוֹ: לְכַמְּה הַנְּחַשׁ מוֹלִיד? וְלֹא יָכַל לְהַשִּׁיבֵן, ¹²וְנִתְפַּרְכְּמוּ פָּנָיו. פִּגְעַ בּוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ ¹³וּפָּנָיו חוֹלְנִית. אָמַר לוֹ: לָמָּה פָּנֶיךָ חוֹלְנִית? אָמַר לוֹ: שְׂאֵלָה אַחַת נִשְׂאֵלְתִי וְלֹא יָכַלְתִּי לְהַשִּׁיב. אָמַר לוֹ: מַה הִיא? אָמַר לוֹ: לְכַמְּה נְחַשׁ מוֹלִיד. אָמַר לוֹ: לְשִׁבְעַ שָׁנִים. אָמַר לוֹ: מָנָא לָךְ? אָמַר לוֹ: הַכֶּלֶב - תְּהִי מִמָּאָה וּמוֹלִיד לְחַמְשִׁים יוֹם, וּבְהִמָּה מִמָּאָה יוֹלְדַת ¹⁴לְשָׁנִים עָשָׂר הֲרִישׁ, ¹⁵וּכְתִיב: ¹⁶אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה" (בראשית ג' י"ד), וְכֵשֶׁם שֶׁתְּבַהֲמָה ¹⁷מִן הַחַיָּה שְׂבָעָה - כִּן נְחַשׁ אָרוּר ¹⁸מִן הַבְּהֵמָה שְׂבָעָה. ¹⁹כְּמִפְנֵי רְמִישָׁא, סָלַק וְאָמַר לָהֶם. ²⁰הַתְּחִיל ²¹מִטִּית רֵאשׁוֹ לַבְּתוּלָה, אָמַר: כָּל מַה שְׁעַמְלִתִי ²²שְׂבָעַ שָׁנִים - ²³בָּא זֶה וְהוֹשִׁיטוֹ לִי ²⁴בְּקִנְיָה אַחַד (ועיין בכורות ח' ב').

ביאורים

11. בחבית. הפריד את הנקבות והניחן בחבית. 11. כיון שעלו הזקנים. חכמי ישראל, מא"י.
12. ונתכרכמו פניו. השתנו פניו מפני הבושה. 13. ופניו חולנית. מצער. 14. ל"ב חודש. הרי שקללת הבהמה בצער הריון היא פי שבע מן החיה, שחשבון שבע פעמים חמישים יום עולה למנין 350 יום שהם ימי שנת לבנה (=354) בקירוב. 15. וכתיב. בקללת ה' לנחש. 16. ארוור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה. ארוור תהא מכל הבהמה, בשיעור שהיא ארוורה מן החיה. 17. מן החיה שבעה. שבע פעמים. 18. מן הבהמה שבעה. שבע פעמים, ואם זמן הריון הבהמה שנה, זמן הריון הנחש שבע שנים. 19. כמפני רמישא סלק ואמר להם. לפנות ערב עלה רבן גמליאל ואמר לו, לשואל, את התשובה. 20. התחיל אותו שואל. 21. מטיח ראשו לכותל. מכה ראשו מתמהוון. 22. שבע שנים. במחקר. 23. בא זה. החכם מחכמי תורת ישראל. 24. בקנה אחד. בקלות ובלי שום טורח.

שבת קודש פרשת ואתחנן

"ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת וגו' ואכלת ושבעת. השמר לך פן תשכח את ה' אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים" (ו', י"א-י"ב).

מקומה של אזהרת 'השמר לך פן תשכח' בסמיכות לפסוק הקודם, עוררה שנים מגדולי הדורות האחרונים לומר חידוש גדול, שיש לו השלכה מעשית:

אמרו חז"ל (חולין יז). שאפילו קדלי דחזירי (עורפי החזירים) הותרו להם בשבע השנים שכבשו את הארץ, ומשום כך ביארו ה'משך חכמה' ו'העמק דבר' - מוסיף הפסוק תיכף ומיד ומזהיר: "השמר לך פן תשכח את ה'", כי טבע הדברים האסורים שמטמטמים את הלב, כמו שכתוב "ונטמתם בם", ואפילו אם אוכלם בהיתר, ולכן יחלל שבת לחולה - ולא יאכילנו נבילה (כנפסק להלכה בשו"ע או"ח סכ"ח, י"ד, והיינו: שמשום כך עדיף לחלל שבת בשחיטת בהמה לצורך פיקוח נפש החולה, אף כאשר יש לפנינו בשר נבילה - משום שהנבילה שהיא 'חפצא של איסור', מטמטמת את הלב).

אך הנה, העירו על דבריהם - מדברי הר"ן בדרשותיו (דרוש י"א) שכתב, שאם סנהדרין יורו בטעות שחלב מותר, אז לא תזיק אכילתו לנפש כלל, כיון שהוא שומע לבית דין, שהוא הדבר היותר אהוב אצל הקב"ה. ואם כן, קל וחומר בהוראת בית דין להיתר שהיא אמת, כגון בפיקוח נפש או בקדלי דחזירי במלחמה - והרי זה שלא כדברי ה'אור שמח' והנצי"ב.

ובשם הגרי"ז מובא, שכאשר מותר על פי הדין לאכול מאכלות אסורות - אין טמטום, כי רק האיסור מטמטום. וכן כתב מרן רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל בספרו 'אורחות יושר' (סימן י"א), שבמקום פיקוח נפש אין מאכלות אסורות מטמטמות ליבו של אדם. ובספר 'דרך שיחה' נשאל על כך מדברי ה'משך חכמה' (והנצי"ב) לגבי קדלי דחזירי שאף שהותרו בכל זאת מטמטמים את הלב, והשיב שזהו רק כאשר אפשר להימנע מכך אך לא כאשר חייב לאוכלם מפני פיקוח נפש.

17. הדלקת נרות שבת

בהלכות חנוכה מבואר (עי' סי' תרע"ז) שהיוצאים בהדלקת נרות חנוכה מבעל הבית וכדו', עליהם לשמוע את הברכות מהמברך. וצ"ע, מדוע לא כתוב ולא שמענו שנוהגים שכל בני המשפחה ישמעו את ברכת הדלקת נרות שבת מהמברך או המברכת, והלא מצווה זו מוטלת על כל אחד ואחת מבני הבית.

18. מלאכת מעמר בשבת

נאמר בשו"ע (ש"מ י'), שהמקבץ דבילה ועשה ממנה עיגול, או שנקב תאנים והכניס החבל בהם עד שנתקבצו גוף אחד, הרי זה תולדת מעמר וחיוב. ומזה למדו הפוסקים על עשיית זר פרחים וכד'.

וצ"ע, ממה שנפסק בשולחן ערוך (סי' תרנ"א ס"א), שאם לא אגד את ארבעת המינים מערב יו"ט אוגדו ביו"ט בקשר עניבה, ומדוע לא חששו בזה למלאכת מעמר.

19. כשלו ילבינו

בגמרא ביומא (ס"ז ע"א) איתא שהיו בודקין ביום הכיפורים אם הלבין הלשון של זהורית, ולאחר שאירע שלא הלבין התקינו שיהיו קושרין מבחוץ וכו'.

וצ"ע, לשיטת רבי (יומא פ"ה ע"ב) דיום הכיפורים מכפר אף ללא תשובה, מדוע לא ילבין החוט, ומה יעכב.

ירושלים בני ברק חיפה						
הנץ החמה	6:03	6:04	6:02	6:00	6:03	6:06
סוק"ש מג"א	8:34	8:35	8:33	8:31	8:34	8:37
סוק"ש גר"א	9:23	9:24	9:23	9:21	9:26	9:26
סו"ת"פ מג"א	9:57	9:58	9:57	9:55	9:57	10:00
סו"ת"פ גר"א	10:30	10:31	10:30	10:28	10:30	10:32
שקיעה	7:30	7:27	7:27	7:25	7:29	7:27
צאת השבת						
לר"ת	8:42	8:39	8:40	8:38	8:41	8:39

וּבְאֶסְתֵּר רְבֵּה (פרשה ב' סימן ה'): ²⁵בר יוחני בקש לעשות סעודתא לגדולי רומי, הנה תמן רבי אליעזר ברבי יוסי. אמר: נמלך בנן עירנו. אתא לגבה. אמר לו: אי

ביאורים

25. בר יוחני. גוי בשם בר יוחני בקש לעשות סעודה לגדולי רומי, היה שם רבי אליעזר בן רבי יוסי, אמר האיש ההוא נתייעץ בנן עירנו (ר' אליעזר ב"ר יוסי) על הכנתה של סעודה זו, בא אליו, אמר לו רבי אליעזר ב"ר יוסי לאיש: אם אתה רוצה לקרוא לסעודה עשרים איש, תכין לעשרים וחמשה אנשים, ואם אתה רוצה לקרוא עשרים וחמשה תכין לשלושים, מאחר ויתכן שבשעת הסעודה יבואו ויתרבו סועדים יותר, שלא יחסר לך משום מין לשום איש מהבאים. הלך האיש ולא עשה כעצתו, ועשה לעשרים וארבעה וקרא לעשרים וחמשה, שחשב שודאי אחד מהם לא יבא, אבל לבסוף נמצאו שחסרו מנה אחת, יש מי שאומר "קנדס" היה אותו מאכל, ויש מי שאומר "כפנאי" היה אותו מאכל, ובעל הסעודה התבייש בכך, וכדי להפסיק דעתו של האורח שלא בא לידו אותו מאכל, הביא זהב ונתן לפניו. אותו אורח כעס, לקח את הזהב, זרקו בפניו, ואמר לו: "וכי מאכלים של זהב אני אוכל? ואת זהבך אני צריך?" בא בעל הסעודה הזה אצל רבי אליעזר ב"ר יוסי, וסיפר לו את המעשה. אמר האיש לרבי אליעזר ב"ר יוסי: מבטיח אני לך רבי! לא היה לי לומר לך חרפת, שזה שאמרת לי לעשות לא עשיתי ובשביל זה אמרתי לך, שאדע אם חדרי תורה בלבד גילה הקב"ה לחכמים כמותך, או אולי גם חדרי סעודה גילה לכם. אמר לו רבי: כן! אף חדרי סעודה גילה לנו. אמר לו האיש, וזה מנין לך? אמר לו מדוד המלך, שכתוב בו: "וירא אבנר אל דוד ועמו עשרים אנשים ויעש דוד לאבנר ולאנשים אשר אתו משתה". "ויעש משתה" לא כתוב כאן - שאז המשמעות שהמשתה עשה לאבנר ולאנשים אשר אתו, האמורים למעלה בפסוק, אלא כתוב "ולאנשים אשר אתו משתה" שהיה מדקדק שיהא כדי הצורך לכל האנשים אשר אתו, ולהודיעך בייתור שהיך צרכי המשתה ממדה שלא יחסר בו מאומה לכל האנשים, בין אלו שיהיו בודאי ובין אלו שעשויים לבוא למשתה, והרי לך שהרבה צריך להכין לסעודה, כדי שלבסוף לא יחסר מאומה.

בעית למיקרא עשרין, עבוד עשרין וחמשה. ואין בעית למיקרי עשרין וחמשה, עבוד לתלתין. אצל הוא ועבד לעשרין וארבע וקרא לעשרין וחמשה. אשתכחננו דחסירין חד מקמא, מאן דאמר קנדס ומאן דאמר כפנאי. אייתי דהב יתב קרמיה. נסביה וטלקיה פאנפיה, אמר ליה: דדחב אנא אכיל?! ודרחבך אנא צריך?! אתא לגבי רבי אליעזר ברבי יוסי ותני ליה עובדא, אמר ליה: תיף רבי, לא הנה לי דאימא לך, דאלו אמרת לי לא עבדית, מן בנין קך אמרין לך, אם תדרי תורה גלה לכם תקדוש-ברוך-הוא או שפא תדרי סעודה? אמר ליה: הן! אף תדרי סעודה גלה לנו. אמר ליה: ודא מנא לך? אמר ליה: מדוד, דכתיב: "ויבא אבנר אל דוד הברון ואתו עשרים אנשים ויעש דוד לאבנר ולאנשים אשר אתו משתה" (שמואל ב' ג' כ'), "ויעש משתה" אין כתיב כאן, אלא "ולאנשים אשר אתו משתה". (משמע שתיה מדקדק שיהא כדי הצורך לכל האנשים אשר אתו. מתנות בהנה).

השימוש בשיש וכיורים שאינם כשרים

א. שיש הבלוע מבשר וגם חלב או משאר איסורים, יש להימנע מלהניח עליו כלי חם באופן ישיר [ניתן לפרוס מגבת או להשתמש במחזיקי סירים, שמא המקום אינו נקי], הונח עליו כלי חם והמקום היה רטוב - הכלי צריך הגעלה, והתכולה בדרך כלל מותרת, מאחר שאין כלי בולע מבחוץ אלא על ידי לחות, מכל מקום בתכולה, בדרך כלל, יש פי ששים כנגד הבליעה (ראה דרכ"ת יו"ד פה, ט-יא וכה"ח שם, ח).

ב. שיש תקין, אפילו הטרף, ניתן להכשרה, על ידי ניקוי ביסודיות ועירוי וותחים בשעה שהם מעלים בועות [ובמידה ופוגמים את השיש על ידי חומרים חריפים, הדבר ניתן לביצוע מיידי, אף בלא המתנת 24 שעות. כמו כן, כשרק ספק אם השתמשו בשיש באיסור, יש להקל ולהסתפק בהכשרתו על ידי עירוי וותחים אפילו אינם מעלים בועות, ובפרט בבית שאוכלים בו רק בשר עוף]. ובכל אופן, ניתן תמיד להשתמש בשיש כשפורסים מעליו כיסוי אטום. ורצוי להשתמש בחומר שאינו מוליך חום, כגון פלסטיק, גומי, פי,וי,סי. או טפטים שונים וכדומה.

ג. כיור 'טרף', אין להניח על קרקעיתו כלים חמים, ואין להשאיר בו כלים אפילו קרים, במשך 24 שעות רצופות (ראה שו"ע יו"ד צ"ה, ג'. שו"ת אגרות משה יו"ד מ"ב ענף ד'). במטבח שכזה, עדיף שלא להשתמש במים רותחים בכיור, בין מן הברז ובין בעירווי לתוכו, וזאת, כדי למנוע את הצורך בהכשרת הכלים. ומים שבאים על-כל-פנים מדוד חימום חשמלי - דינם כעירווי כלי ראשון רותח.

ד. מטבח שבו אין הפרדה בכלי ובחומרי בניקוי של הכלים, ובאותם כלי ניקוי משתמשים לחלבי ואף לבשרי ולעיתים אף למאכלים אסורים - אין להשתמש בהם לצורך שטיפת כלים כשרים. ואם נשטפו בטעות כלי בכלי ניקוי אלו, במידה והשטיפה לא נעשה במים רותחים, והמטלית היתה נקיה והניקוי נעשה בשימוש באמה או משחת כלים - הכלים מותרים, אחרי שטיפה יסודית (הכשרות כ"ג, י"ג).

20. קידוש והבדלה

הדין מבואר בשו"ע (סי' רצ"ט סעי' ו') שאם שכח ולא הבדיל במוצ"ש, יכול להבדיל עד יום שלישי, כיון שכל ימות השבוע, עד יום שלישי שייכים לשבת קודמת.

וצ"ע, דא"כ מהאי טעמא יהא אפשר לעשות קידוש מיום רביעי, שהרי כבר ייסד הרמב"ם (ספה"מ קנ"ה, שבת כ"ט א'), שקידוש והבדלה דינם אחד, וזה בכניסה וזה ביציאה, וזה בודאי לא שמענו, ומאי שנא.

21. עוסק במצווה פטור מן המצווה

כתב הרמב"ם [אישות ט"ו, ב']: האי ש מצווה על פריה ורביה, ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה והיה מתירא מלישא אשה כדי שלא יטרח במזונות ויבטל מן התורה, הרי זה מותר להתאחר, שהעוסק במצווה פטור מן המצווה וכל שכן בתלמוד תורה, ע"כ.

וצ"ע, שהרי בתלמוד תורה אין פטור של עוסק במצווה.

22. כל העומד ליגזז

בגמרא במסכת כתובות (נ"א ע"א ועוד) איכא למ"ד שכל העומד ליגזז כגזוז דמי, וכן בעוד מקומות בש"ס.

וצ"ע, אם כן מדוע אסור בשבת לתלוש פרי שכבר נגמר בישולו ועומד להיתלש, הרי נחשב כגזוז ותלוש.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עלית נחיבות

הנץ החמה	6:04	6:05	6:03	6:01	6:04	6:07
סזק"ש מג"א	8:34	8:35	8:33	8:31	8:34	8:37
סזק"ש גר"א	9:23	9:24	9:23	9:21	9:24	9:26
סזת"פ מג"א	9:57	9:58	9:57	9:55	9:58	10:00
סזת"פ גר"א	10:30	10:31	10:30	10:28	10:31	10:33
שקיעה	7:29	7:26	7:26	7:24	7:28	7:26

וּמְצִינֹו, שְׁפַל הַיְדִיעוֹת וְהַתְּכַמּוֹת לְמַדּוֹ תְּכַמְּינֹו זְכוּרָנֹו
 לְבָרְכָה מִהַתּוֹרָה. עֵינַי עָרוּבִין (י"ד א'): ²⁶כָּל שֵׁשׁ
 בְּהִקְפוֹ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, יֵשׁ בּוֹ רֹחַב טַפַּח. מִנָּא הֲנִי מִלִּי?
²⁷מִיָּם שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה. עֵינַי שָׁם. וּבְבִרְאשִׁית רַבָּה (פרשה ל"א
 סימן י'): "שֶׁלֶשׁ מֵאוֹת אֲמָה אֲרָךְ הַתְּבָה, תְּכַמְּינֹו אֲמָה רַחְבָּה,
 וְשְׁלֹשִׁים אֲמָה קוֹמָתָה" (בראשית ו' ט"ו) לְמַדְתָּךְ תּוֹרָה דְרָךְ
 אֲרִינַי, ²⁸שָׂאם יַעֲשֶׂה אָדָם סְפִינָה שֶׁתְּהֵא עוֹמֶדֶת בְּלִמְיִן
 [=בַּחוּף] - ²⁹יַעֲשֶׂה רַחְבָּה אֶחָד מִשְׁשָׁה בְּאַרְבָּה, ³⁰וְגִבְהָה אֶחָד
 מִעֶשְׂרֵה בְּאַרְבָּה. וְשָׁם (סימן י"א): "וּפְתַח הַתְּבָה בְּצַדָּה תִּשְׂוִים"
 (שם ט"ז) - לְמַדְתָּךְ תּוֹרָה דְרָךְ אֲרִינַי, שָׂאם עוֹשֶׂה אָדָם
³¹טְרַקְלִין ³²עֶשֶׂר עַל עֶשֶׂר, יְהֵא עוֹשֶׂה ³³פְּתָחוֹ מִן הַצַּד.

ביאורים

26. כל שיש בהיקפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח. כל חפץ עגול שיש בהיקפו שלשה טפחים בידוע שיש בו רוחב טפח בקוטר עיגולו. 27. מים שעשה שלמה. בספר מלכים (א, ז) מסופר ש'חירים' עשה לבנין בית המקדש של שלמה את הים, פירוש: מקוה גדול לטבילת כהנים. הים היה עגול והיה רחבו (הקוטר) עשר אמה, והיקפו היה שלושים אמה. נמצא שההיקף הוא פי שלש מהקוטר. 28. שאם יעשה אדם ספינה. והוא רוצה שתהא עומדת היטב בנמל במים רדודים, ולא תתהפך. 29. יעשה רחבה אחד מששה בארבה. כמו תיבתו של נח שהיתה ארוכה שלש מאות ורחבה חמישים. 30. וגבהה אחד מעשרה בארבה. כתיבת נח שהיתה גבוהה שלושים אמה לעומת אורך של שלש מאות. 31. טרקלין. חדר מגורים. 32. עשר על עשר. אפילו גודל של עשר על עשר, וכל שכן אם החדר קטן משיעור זה. 33. פתחו מן הצד. ולא באמצע הקיר, כדי שלא יקלקל חלל הפתח את שטח

וּבְשִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה (פרשה א' סימן י"ז): "קְרוֹת כְּתִינוּ אֲרִינֹו
 רְהִיטְנוּ כְּרוֹתִים" (שיר השירים א' י"ז) - לְמַדָּה תּוֹרָה דְרָךְ אֲרִינַי,
 שִׁיְהֵא אָדָם ³⁴מְקַרָּה ³⁵בְּאַרְיֹים ³⁶וּמְרַהֵט ³⁷בְּכְרוֹתִים. וְשָׁם
 (פרשה ע"ו סימן ב'): לְמַדְתָּךְ תּוֹרָה דְרָךְ אֲרִינַי, שְׁלֵא יְהֵא אָדָם
³⁸נוֹתֵן כָּל מְמוּנֹו ³⁹בְּזוּיֵת אַחַת, ⁴⁰שְׁנַאֲמַר: "וַיְחִין" (בראשית
 ל"ב ח'). וּבְסוּטָה (מ"ד א'): "מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַּיִת" וכו'
 (דברים כ' ה') - לְמַדָּה תּוֹרָה דְרָךְ אֲרִינַי, שִׁיְבַנְה אָדָם בַּיִת וַיִּטַּע
 כָּרֶם, וְאַחַר-כֵּן יִשָּׂא אִשָּׁה.

ביאורים

התשמיש של החדר. 34. מקרה. תקרת וקורות הבית. 35. כארזים. שאין הם רכים אלא קשים, ועומדים במשא כבד, וראויים לתמיכה וקירוי. 36. ומרהט. מצפה בריצוף את קרקע הבית שדורכים והולכים עליה ברהיטה וריצה. 37. בכרותים. הם נסרי עץ "ברוש" רכים, שנוח יותר לצעוד בנחת ובריצה על עץ רך מאשר על עץ קשה. 38. נותן כל ממונו. לטמון מן הגנבים. 39. בזויית אחת. במקום אחד, שאם ימצאו הגנבים מטמון אחד, לא יטלו כל ממונו בבת אחת. 40. שנאמר ויחין. כשם שיעקב (קודם פגישתו עם עשו) חילק את מחנהו לשני מחנות. 41. מי האיש אשר בנה בית וכו'. שבתחילה אמרה התורה "אשר בנה בית" ואחר כך "אשר נטע כרם" ואחר כך "אשר ארש אשה". ובזה למדה תורה הנהגה ראויה שיבנה אדם בית וכו'.

השימוש בכיריים, תנורי-אפיה שאינם כשרים בשעת הדחק

א. כיריים המשמשות לחלבי וגם לבשרי ואף לבישול מאכלים אסורים, במידה והחצובות נקיות, מותר להעמיד סירים ומחבתות כשרים במידה והכלים יבשים בתחתיתם ואין על גבי החצובות 'גלישות' של מאכלים (הכ"א ע"ד, ד' שו"ת אג"מ יו"ד נ"ד). קיימת אפשרות נוספת, כשמבשלים שם כשר, להניח חצובות אחרות שתהיינה מוכנות לשימוש במטבח בכל עת.

ב. תנור אפיה או טוסטר-אובן המשמשים לחלבי וגם לבשרי ואף למאכלי איסור, אין ראוי להשתמש בהם כלל. ובשעת דחק גדול יש אופנים שמוותר לבשל, לאפות או לחמם בתוכם מאכלים כשרים בתנאי שהמאכל סגור הרמטית בשתי עטיפות, ויש לעשות שאלת רב. (שו"ע יו"ד ק"ח, א'. שו"ת אג"מ יו"ד א', מי). ומכל מקום, אין להשתמש בתבניות שבתנור, אלא בתבנית כשרה או חד-פעמית.

ג. תנור אפיה שניצלה או נאפה בתוכו מאכל איסור, ומעוניינים להכשירו, לתבניות האפיה ולשיפודים יש לעשות ליבון חמור, [והיינו להחזיקם באש עד שיאדימו ויוציאו ניצוצות], והתנור עצמו, די לו בליבון קל, ויש לנקותו באופן יסודי ולהפעילו כשעה בחום המירבי, והוא מותר.

ד. מיחם מים חמים או קומקום חשמלי המשמשים אך ורק לחימום מים נקיים, אם הם נקיים לחלוטין ומרתיחים בהם מים עד הגובה המירבי ואז, כשהמים רותחים פותחים את הברז או מערים מן הקומקום, ניתן למלאם במים נקיים חדשים ומותרים בשימוש.

ה. מיתקן חשמלי לקליית פרוסות לחם, במידה ואין מכניסים לתוכו אלא לחם 'פרווה' בלבד - מותר להכין בו צנימים מלחם כשר, במידה ומנקים אותו היטב ומפעילים אותו מספר דקות בחום המירבי, בטרם מכניסים את הלחם. מומלץ להשתמש כעבור 24 שעות בלא שימוש.

ו. הפרטים בדניים אלו רבים, ולכתחילה ראוי שלא להשתמש בתנורים וכדו' שנעשו בהם שימוש למאכלות אסורות, ובשעת הדחק יש אופנים להקל כמבואר לעיל, וטוב יותר לשאול רב מומחה קודם השימוש.

23. אמירה לנכרי

שיטת רש"י (ב"מ ע"ב): שאע"פ שאין שליחות לעכו"ם, מ"מ מן התורה יש שליחות לעכו"ם לחומרא.

וצ"ע, א"כ מדוע אמירה לנכרי בשבת הוי רק שבות, והלא איסורו מן התורה כיון שהוא שלוחו לחומרא.

24. שעטנו בציצית בקטן

הדין ידוע כי התירה התורה שעטנו בציצית, ומותר ללבוש ציצית צמר ופשתים יחדיו לקיים מצוות ציצית.

וצ"ע, האיך מותר להלביש קטן בבגד ציצית שעטנו, והרי הקטן לא מצווה במצוות וא"כ לא שייך לכאורה עשה דוחה ל"ת בזה, ומאידך יש איסור ספייה להלביש קטן בבגד שעטנו.

25. העמד על החזקה

בגמרא בבא בתרא (ל"א ע"ב) איתא, שני כיתי עדים המכחישות זו את זו, דעת רב חסדא ששתיהם פסולים מעתה לכל עדויות, אף שיש ספק מי הפסול.

וצ"ע, מאי שנא משני שבילין, ששני בני אדם הולכים בשני שבילים ושביל אחד טמא, ששניהם טהורים מדין חזקה.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עלית נתיבות

הנץ החמה	6:04	6:05	6:04	6:01	6:05	6:07
סזק"ש מג"א	8:34	8:36	8:34	8:31	8:35	8:37
סזק"ש גר"א	9:23	9:25	9:23	9:21	9:24	9:26
סזת"פ מג"א	9:57	9:59	9:57	9:55	9:58	10:00
סזת"פ גר"א	10:30	10:31	10:30	10:28	10:31	10:33
שקיעה	7:27	7:25	7:25	7:23	7:26	7:25

ובכראשית רבה (פרשה ע' סימן י"ד): ⁴²"וישב עמו חדש ימים" (בראשית כ"ט י"ד) - למדתך תורה דרך ארץ: עד היכן צריך אדם ⁴³להטפל בקרוכיו? - עד חדש ימים. ושם (סוף פרשה ס'): למדתך תורה ⁴⁴ששם יהיה לאדם פנים גדולים, יהיה משיאן, ואחר-כך הוא נושא לו אשה. ממי אתה למד? מאברהם, בתחלה "ויביאה ויחזק האהלה שרה אמו" (שם כ"ד ס"ו), ואחר כך "ויסוף אברהם ויחזק אשה" (שם כ"ה א'). ובתנחומא (פרשת ראה סימן ט'): "תחת חטה יצא ⁴⁵חזת ותחת שערה ⁴⁶באשה" (איוב ל"א מ') - למדתך תורה דרך ארץ: שדה שהיא מעלה חוחים - יפה לזרעה חטים, שדה שהיא מעלה פאזשים - יפה לזרעה שעורים. ובבמדבר רבה (פרשה כ"א סימן כ"ה): למדתך תורה דרך ארץ ⁴⁷מן הקרבנות, שאם ילך לאכסניא וקבלו חברו - ⁴⁸יום ראשון מקבלו יפה ומאכילו עופות, בשני מאכילו בשר, בשלישי דגים. ובזיקרא רבה (פרשה ט' סימן ו'):

ביאורים

42. וישב עמו חדש ימים. התורה מספרת שהימים שהתארח יעקב בבית לבן היו חודש ימים. 43. להטפל בקרוכיו. לארחם בביתו ולטפל בהם. 44. שאם יהיה לאדם ננים גדולים. והוא עצמו אין לו אשה. 45. חזת. מין קוצים. 46. כאשה. דומה הוא לשעורה וגרוע ממנה. 47. מן הקרבנות. כשם שפרי החג שהקריבו בבית המקדש, היו כל יום מימי החג פוחתים בהקרבה פר אחד מיום שלפניו. 48. יום ראשון מקבלו יפה. וכל יום הוא פוחת בכיבוד המאכלים מיום שלפניו.

למדתך תורה דרך ארץ, שאין חתן נכנס לחפה אלא אם כן נותנת לו פלה ⁴⁹רשות, הדא הוא דכתיב: "בא דודי" וגו' (שיר השירים ד' ט"ז), ואחר-כך "באתי לגני" (שם ה' א'). ובזומא (ע"ה ב'): למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר ⁵⁰אלא בלילה. ובחלין (פ"ד א'): למדה תורה דרך ארץ ⁵¹שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון. ושם: למדה תורה דרך ארץ, ⁵²שלא ילמד אדם את בנו בשר ויין. ובפיצה (כ"ה א'): למדה תורה דרך ארץ, שלא יאכל אדם בשר ⁵³קדם הפשט ונתוח.

ביאורים

49. רשות. להכנס. 50. אלא בלילה. בהיות עם ישראל במדבר, ניתן להם בשר ('שלי') בערב, כנאמר בתורה (שמות טז, ח) "ויאמר משה: בתת ה' לכם בערב בשר, בזה לימדה התורה הנהגה ראויה שלא יאכל אדם וכו'. 51. שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון. נאמר בתורה (דברים יב, כ-כא) "כי ירחיב... ואמרת אכלה בשר כי תאווה נפשך לאכל בשר... וחבחת מבקר ומצאנך". מלשון "כי תאווה נפשך" למדים שלא יאכל אדם בשר רק בהתגבר תאוותו. 52. שלא ילמד אדם את בנו בשר ויין. חז"ל דרשו את הפסוק "וחיים לנערותיך" (משלי כז, כז), "תן חיים לנערותיך", פירוש, למד דרך חיים לבני ביתך להסתפק במזונות קלים, "מכאן למדה תורה דרך ארץ, שלא ילמד (יריגיל) אדם את בנו לבשר ויין". 53. קודם הפשט וניתוח. כשם שבקרבו עולה מפורש בתורה שצריך להפשיט את עורו ולנתח את בשרו לנתחים קודם הקטרתו על המזבח, כמו כן באכילת בשר חולין, קודם האכילה יש להפשיט את העור ולנתח את הבשר.

קניית ירקות ופירות בשנת השמיטה

א. הקונה ירקות ופירות הקדושים בקדושת שביעית בחנות שאין בה השגחה לענייני שביעית, מכשיל את המוכר באיסור סחורה ועובר משום 'לפני עור לא תתן מכשול'. ויש אומרים, שגם הקונה שותף הכרחי למסחר, ועובר על איסור סחורה בפירות שביעית (ראה מאירי סוכה ל"ט, ב' ומקנה קידושין נ', ב').

ב. הקונה תוצרת הקדושה בקדושת שביעית, במידה, במשקל או לפי מספר יחידות - עובר באיסור ומכשיל את המוכר, ואין למכור אלא באומד (רמב"ם שביעית ו', מ"ג). [ועובר משום לפני עור וגו' אפילו כאשר המכירה נעשית באופן שאין איסור סחורה (בהקפה או בהבלעה). ודעת מרן החזו"א (י"ד, י"ב) שאסור לעשות חבילות לפי משקל או מניין אפילו אם מוכר את החבילות באומד בלי לספור כמה חבילות מוכר]. כמו כן, אסור למכור פירות אלו בשוק או בחנות רגילה כבשאר השנים. היינו: מקום שרגילים למכור ירקות ופירות בכל השנים, אלא בבית, בסימטת רחוב או בחצר (חזו"א שם, כ"ו וסדר שביעית פ"ו).

ג. כסף הניתן תמורת פירות שביעית, מתקדש בקדושת שביעית ואסור להשתמש בו ככסף חולין אלא לקניית דברי מאכל, ולאוכלם בקדושת שביעית. לפיכך, אסור לשלם למוכר שאינו שומר שמיטה עבור פירות הקדושים בקדושת שביעית אלא אם כן נתבצעה המכירה בהקפה או בהבלעה (רמב"ם שביעית פ"ו וראה חזו"א שביעית י', ג).

ד. חכמים קנסו את מי שאינו שומר שמיטה, וגזרו שלא לקנות ממנו תוצרת חקלאית שגדלה בשנת שמיטה. על כן, הקונה בכל זאת - עובר על גזירת חכמים (ראה רמב"ם שביעית ח', י"ד. חזו"א שביעית י', ב). והאיסור לקנות כל דבר שיש לו זיקת שביעית, היינו, שיש לו קדושת שביעית או שישנה אפשרת שנזרע בשביעית, ואפילו כשידוע שמה שקונים לא נעשה בו האיסור. אולם גידולי שנה שישית או חו"ל, מותר לקנות.

26. המבזבז אל יבזבז יותר מחומש

בגמרא בקידושין (כ"ט ע"ב) איתא, אם עומד לפניו מצווה לפדות את בנו ומצווה לעלות לרגל ויש לו רק ה' סלעים שזהו כל ממונו, קודם פודה את בנו ואחר כך עולה לרגל וכו'.

וצ"ע, הרי קיימא לן (כתובות נ' ע"א) שאין להוציא למצות עשה יותר מחומש מנכסיו, ומדוע מחוייב לתת כל ממונו לפדיון בנו.

27. סיני ועוקר הרים

בגמרא בהוריות (י"ד ע"א) הכריעו ש'סיני' [הבקי בתלמוד] עדיף מ'עוקר הרים' [החרף].

וצ"ע, דהלא מבואר שם דרבה היה 'עוקר הרים' ורב יוסף היה 'סיני', ומכל מקום קיימא לן רבה ורב יוסף הלכה כרבה.

28. טבילת כלים

נפסק בשו"ע (יו"ד סי' ק"כ סעי' ג') שיש לברך ברכת המצוות כאשר טובלים כלים במקווה.

ויל"ע, מדוע על הגעלת כלים אין מברכים, והלא שניהם הם סילוק איסור, ומה שונה הטבילת כלים מהגעלת הכלים.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:05	6:06	6:04	6:02	6:05	6:08
סזק"ש מג"א	8:35	8:36	8:34	8:32	8:35	8:38
סזק"ש גר"א	9:24	9:25	9:24	9:22	9:24	9:26
סזת"פ מג"א	9:58	9:59	9:57	9:55	9:58	10:00
סזת"פ גר"א	10:30	10:31	10:30	10:28	10:31	10:33
שקיעה	7:26	7:24	7:24	7:22	7:25	7:24

ארחות

הפך כה והפך כה

יושר

וּבְיוֹמָא (ד' ב'): לְמַדָּה תוֹרָה דִּרְךָ אֲרִיץ, שְׁלֵא יֵאמֶר אָדָם דְּבַר לְחַבְרוֹ⁵⁴ אֵלָא אִם כֵּן קוֹרְהוּ. וּבְכַבָּא מְצִיעָא (פ"ז א'): לְמַדָּה תוֹרָה דִּרְךָ אֲרִיץ⁵⁵ שִׁישְׂאֵל אָדָם בְּאַכְסֵנְיָא שְׁלוֹ. וּבְשִׁבְתָּ (ק"ד א'): לְמַדְתָּךְ תוֹרָה דִּרְךָ אֲרִיץ: בְּגָדִים⁵⁶ שְׁבִישְׁלָ פְהִם קְרַדְהָ לְרַבּוּ, אֵל יִמּוֹג בְּהֵן⁵⁸ כּוּם לְרַבּוּ. וּבְקַתְבוּתָ (ק"ג א'): לְשׁוֹן חֲכָמִים⁶⁰ בְּרַכָּה, לְשׁוֹן חֲכָמִים עֵשֶׁר, לְשׁוֹן חֲכָמִים מִרְפָּא. עֵין שָׁם. וּבַחַאי גֻּנְא תִמְצָא לְרַב פְּחֲכָמִינוּ זְכוּרָנָם לְבְרַכָּה, שְׁכַל דְּבַר יָדְעוּ מִן הַתּוֹרָה, וְכֵן פְּחֲכָמֵי כָל דּוֹר וְדוֹר הוֹכִיחוּ

ביאורים

54. אלא אם כן קורהו. בתחילת חומש ויקרא (א, א) נאמר: "ויקרא אל משה וידבר". הקב"ה הקדים קריאה לדיבור. מכך למדים הנהגה ראויה שלא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורהו תחילה, להודיעו שהוא רוצה לדבר עמו (רש"י).
55. שישאל אדם באכסניא שלו. בביקור המלאכים אצל אברהם, נאמר: "ויאמרו (המלאכים) "אליו" (אל אברהם) איה שרה אשתך". וישנן נקודות בספר התורה על האותיות א,י,ו, שבמלת "אליו", לימדה תורה הנהגה ראויה שישאל אדם בשלום בעלת הבית, כשם שהמלאכים קיימו הנהגה זו בשאלם על שרה. 56. בגדים שבשל בהם זכו". כשמצטבר דשן (אפר) הקרבנות על המזבח, מצוה על הכהן להוציאן החוצה. נאמר בתורה (ויקרא ו, ד) "ופשט את בגדיו, ולבש בגדים אחרים", הזקיקה אותו התורה ללוש בגדים פחותים בשעת הוצאת הדשן שאינה עבודה חשובה, וזאת כדי שלא ימאסו בגדיו החשובים שעובד בהן עבודות חשובות כגון הקטרה וניסוך על גבי המזבח. (רש"י). 57. שבישל בהם. העבד. 58. כום. יין. 59. לשון חכמים. מדקדוק דברי חכמים יוצא שכיוונו לדבר בלשון שיהיה נכלל בה. 60. ברכה. עושר ורפואה. 'ברכה לבית' נלמדת מלשון חכמים, וכן 'עושר' ו'רפואה' (עיין שם בגמרא).

ארחות

הפך כה והפך כה

יושר

כָּל דְּבַר מִן הַתּוֹרָה. וְכָל הָעוֹסֵם פְּתוּרָה לְשִׁמְתָהּ, הַקְּדוּשָׁ-
כְּרוּף-הוּא עוֹזְרוֹ לְמִצָּא כָּל דְּבַר פְּתוּרָה. "נְעֻצַת ה' הִיא
תְּקוּם", עֲצָה שְׁיִישׁ כֹּה דְבַר ה' - הִיא תְּקוּם לְעוֹלָם.

המתנה מבשר לחלב

- א. האוכל בשר בהמה חיה או עוף וכן תבשיל שנתבשל עם אחד מהם ואפילו מרק בשר או עוף צח וצלול - אסור באכילת חלב ומוצריו במשך שש שעות מאז סיום אכילתם. כמו כן, עליו לסיים תחילה את הארוחה הבשרית באמירת ברכה אחרונה (שו"ע י"ד פ"ט, א', רמ"א, ש"ך שם ה' בשם הרש"ל).
- ב. שני טעמים נאמרו לחובת המתנה בין בשרי לחלבי: א. מחשש לסיבי בשר הנשארים בין השיניים והשפעתם הנמשכת עד שש שעות. ב. שומן הבשר נשאר על פני הלוע ודרכי העיכול העליונות במשך שש שעות (טור י"ד שם). למעשה, חוששים לשני הטעמים, כפי שיפורט להלן.
- ג. יש מקומות בתפוצות ישראל, שנהגו להסתפק בהמתנה בין בשרי לבין חלבי בשלש שעות או אפילו בשעה אחת בלבד, אולם, המנהג כיום להמתין שש שעות, והוא המנהג הראוי 'לכל מי שיש בו ריח תורה' (רמ"א, הגר"א, ט"ז ושי"ן). יש המקילים לאכול חלבי אחרי בשרי לאחר שחלפה רוב השעה השישית.
- ד. האוכל בשר, וכעבור שש שעות מצא שיירי בשר בין שיניו, צריך להסירו, ולקנח ולשטוף את פיו, ומותר בחלבי ללא המתנה נוספת (שו"ע ורמ"א י"ד פ"ט, א'. כה"ח ובא"ח). הלועס בשר ופולטו, צריך להמתין שש שעות, אבל הטועמו ופולטו מיד, מבלי ללועסו - אינו מחויב בהמתנה כלל, ודי לו בקינוח ושטיפת הפה (דרכ"ת שם י" וכ"ב).
- ה. המסופק עם עברו שש שעות מאז תום אכילתו בשרי, נחלקו הדעות אם רשאי להקל ולאכול חלבי, והסומך להקל, כשאי אפשר לברר - לא הפסיד (דרכ"ת שם ה', י').
- ו. תבשיל סתמי (פרווה) שנתבשל בסיר בשרי, אפילו לא היה הסיר נקי לחלוטין משמנונית הבשר שבושל בו -מותר לאכול מיד אחריו מאכלי חלב, והוא הדין, לאכילת תבשיל פרווה שבושל בסיר חלבי, מיד לאחר אכילת בשרי (שו"ע ורמ"א י"ד פ"ט, ג'. ש"ך וכה"ח).

29. הפסק בדיבור לאחר הברכה

הנה בבדיקת חמץ נפסק (או"ח סי' תל"ב) שאין להשיח שלא לצורך עד סוף הבדיקה, ואם דיבר באמצע הוא הפסק [אלא שאין חוזר ומברך אלא אם דיבר בין הברכה לתחילת הבדיקה עיי"ש].
וצ"ע, מ"ש מסוכה שאין מקפידים לא לדבר בסוכה למרות שברך 'לישב בסוכה'.

30. נזיר היה שמואל

במשנה סוף נזיר (סי"ו ע"א) מפורש ששמואל היה נזיר. וצ"ע, א"כ כיצד שיסוף שמואל את אגג, ובמדרש (איכה רבה) מובא: "מה עשה לו, ר' אבא בר כהנא אמר היה מחתך בבשרו כזיתים כזיתים, והיה מאכיל לנעמיות". ומשמע ששיסוף אותו ממש בחרב, וא"כ כיצד נטמא לו והלא גוי מטמא במגע.

31. מצוות חבילות חבילות

מבואר במשנה (פסחים ל"ה ע"א) שכהנים יוצאים ידי חובת מצוות מצה באכילת 'חלה'.
וצ"ע, הלא אכילת חלה מצוה היא, ומדוע לא נאמר בזה הכלל של 'אין עושים מצוות חבילות חבילות'.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עלית נתיבות

הנץ החמה	6:06	6:07	6:05	6:03	6:06	6:09
סזק"ש מג"א	8:35	8:36	8:35	8:32	8:36	8:38
סזק"ש גר"א	9:24	9:25	9:24	9:22	9:24	9:27
סזת"פ מג"א	9:58	9:59	9:58	9:55	9:58	10:01
סזת"פ גר"א	10:30	10:32	10:31	10:28	10:31	10:33
שקיעה	7:25	7:22	7:23	7:21	7:24	7:22

השגחה

הנה ראינו ככל דור השגחת השם ותפוד על הצדיקים למלטם מכל רע ולברכם, כמו שנאמר: "הנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם". ובתענית (כ"א א') גבי² נחום איש גמזו שהיתה מטתו מנחת כבית רעוע, אמר להם: בני, פנו את הכלים אחר כך פנו את מטתי, שמכבטח לכם פל זמן שאני בבית אין הפית נופל. וכן שם (כ"ב)³ ברב אדא בר אהבה שהכניסו רב הונא לבית רעוע כדי לפנות היין משם, שהיה מכבטח שפל זמן שהוא שם לא יפל הפית,

ביאורים

1. הנה מלאך ה'. כשהאויבים פונים סביבם להרע להם, מלאך ה' חונה סביבם ואין להם כח לגעת בהם ויחלצם. (רד"ק, תהלים לד, ח). 2. נחום איש גמזו. נחום איש גמזו היה עיור בשתי עיניו, שתי ידיו ושתי רגליו קטועות, וכל גופו מלא שחין, ורגלי מטתו היו מונחים בספלים של מים כדי שלא יעלו עליו נמלים דרך רגלי המטה (שמכיון שהיו ידיו קטועות, אם היו עולים עליו נמלים לא היה יכול ללטם בידיו ולזרוקם). פעם אחת כאשר מטתו היתה מונחת בבית רעוע, בקשו תלמידיו לפנות מטתו מהבית ואחר כך לפנות את הכלים הנמצאים בבית (שחששו שמא יפול עליו הבית), אמר להם נחום איש גמזו, בני, פנו את הכלים ואחר כך פנו את מטתי, שמובטח לכם שכל זמן שאני נמצא בבית אין הבית נופל (ולא ינוקו הכלים), וכך עשו, פינו תחילה את הכלים ואחר כך פינו את מטתו, ואז (לאחר שהוציאוהו) נפל הבית. 3. ברב אדא בר אהבה. רב הונא היה לו יין בבית רעוע, ורצה לפנות את היין משם לפני שיפול הבית, הכניס את רב אדא בר אהבה לשם, כדי שבזכותו לא יפול הבית כל עוד שהוא בתוכו, והאריך לדבר עמו בדברי תורה עד שגמר לפנות את

וכן הנה. ושם (כ"א ב'): "בסורא הנת דברתא, בשיכבותיה דרב לא הנת דברתא. סברו מיניה משום זכותיה דרב דנפיש. איתחזי להו בחלמא: רב דנפישא זכותיה טובא - הא מלתא זוטרא ליה לרב, אלא משום ההוא גברא דשייל טרא וזכילא לקבורה."⁵ בדרוקרת הנת דליקתא, ובשיכבותיה דרב הונא לא הנת דליקתא. סבור מיניה בזכותא דרב הונא דנפישא, איתחזי להו בחלמא: האי זוטרא ליה לרב הונא, אלא משום ההיא אתתא דמחממת תנונא ומשילא לשכבותיה.

ביאורים

הבית. 4. בסורא הוות. בעיר "סורא" השתוללה מגיפת דבר. בשכונתו של רב לא פגע הדבר. סבורים היו האנשים, לפי שזכותו של רב גדולה, לכן אין הדבר שולט בשכונתו. הראו מהשמים בחלום לאותם אנשים: רב יש לו זכויות רבות, ונס זה קטן הוא לפי גדולת רב. ברם, הנס התרחש בגלל אדם אחד שדר באותה שכונה, שהיה משאיל כלי חפירה לחפור בהם בבית הקברות. 5. בדרוקרת הוות. בעיר "דרוקרת" פרצה דליקה, ולשכונתו של רב הונא לא הגיעה. סבורים היו האנשים, לפי שגדולה זכותו של רב הונא. הראו מהשמים בחלום לאותם אנשים: רב הונא יש לו זכויות רבות, ונס זה קטן הוא לפי ערכו. ברם, הנס התרחש בזכות אשה אחת שדרה באותה שכונה, שהיתה מסיקה את תנורה בעצים שלה מערב שבת לערב שבת, ונותנת רשות לשכונתיה לאפות בתנור המוסק. בגלל חסדיה אלו, נהגו בה מדה כנגד מדה, והאש לא שלטה בשכונתה.

אוכלים ומשקים שתחת למיטה

א. אוכלים ומשקים שהיו מתחת למיטה, בשעה שישנו עליה שינת קבע, היינו שינה של לפחות חצי שעה על גבי מיטה, יש שאוסרים לאוכלם ולשתותם, מפני שרוח רעה שורה עליהם, ואפילו היו עטופים ומונחים בקופסה (שו"ע י"ד קט"ו, ה', ש"ך שם ד'). ובדרכי תשובה (לי"ד קט"ו, ל"ח) מביא שלכתחילה יש להיזהר שלא להניח אוכל ושתיה תחת המיטה, אפילו אין ישינים עליה.

הסכמת הפוסקים, שבדיעבד, ובוודאי במקום הפסד - מותר לאוכלם, וכל דבר שניתן להדיחו, יש להדיחו שלש פעמים.

ב. יש המתיר להשתמש במאכלים הנ"ל לצרכי מצוה, ו'שומר מצוה לא ידע דבר רע', כן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכן הוא בספר 'טעמא דקרא' בהנהגות החזון איש זצ"ל אות כ"ח, דאף שבביתו הקפיד שלא לאכול, ציוה לתתם לעניים ולא לאבדם.

ג. הלוקח אוכל השייך לחבירו, ובלא ידיעת חבירו, הניחו מתחת למיטה - אין שורה עליו רוח רעה. והיינו כשזה המניח הוא איש זר ולא קרוב, כדי שתאמר 'ידם כידו' (סוד ישרים שבסוף שו"ת רב פעלים ח"ד, ה'). וכן הוא בשו"ת שלמת חיים א', י"ב מאחר שכנראה בי"ד לא יוכלו לחייבו לשלם דהוי כהיזק שאינו ניכר, שוב גם הרוח הרעה אין לו רשות להתדבק בו.

ד. יש אומרים, שכל חשש הדין שלפנינו, דווקא כשהאוכל מונח מתחת למיטה על גבי הקרקע (כה"ח). על כן, יש שכתבו, שאין להקפיד שלא להניח מאכל תחת המיטה באניה והוא הדין למטוס (שו"ת ציץ אליעזר י', ל"ה) [ועיי' לעיל יום ה' י"ד מנ"א].

ה. מותר להניח תבשיל בין כר לכסת, דלא מיקרי תחת המיטה אלא על גבי קרקע. כמו כן, מאכל שהיה מונח בכיסו של הישן על גבי המיטה - אין בו כל חשש סכנה (שו"ת שלמת חיים ב', ז').

32. שיעור באיסורי הנאה

הנה מבואר (ראש השנה כ"ח ע"א, ועוד) דאיסורי הנאה [ולכל הפחות, אלו שיש בהם מצות שריפה] אין להם שיעור משום ד'כיתותי מיכתת שיעוריה'. וצ"ע, א"כ איך שייך לעבור על איסור 'בל יראה' בכזית חמץ הא אין לו שיעור. וכן כיצד לוקים על אכילת חמץ, נותר, כלאי הכרם וכל כיוצא"ב, והרי נחשב שאין בזה שיעור כזית.

33. ערבות במצוות

הנה ידועה שיטת הרא"ש ז"ל דאין דין 'ערבות' בנשים וע"כ אינן יכולות להוציא אנשים במצוות.

וצ"ע, אם כן כיצד מוציאים האנשים את הנשים בכל המצוות, והרי רק מדין ערבות אפשר להוציא ידי חובה זה את זה.

34. ברכה על מחשבה

מבואר בב"י (סי' תל"ב) דאין מברכים 'על ביטול חמץ' משום שאין מברכים על מצוות שבלב.

וצ"ב, דהנה כתב הגר"א בס"י מ"ז, שעל תלמוד תורה שבהרהור מברכים ברכות התורה, ויש לעיין אם חלוקים הב"י והגר"א או שאפשר לקיים שניהם.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:06	6:07	6:06	6:03	6:07	6:09
סזק"ש מג"א	9:24	9:25	8:35	8:33	8:36	8:38
סזק"ש גר"א	9:24	9:25	9:24	9:22	9:24	9:27
סזת"פ מג"א	9:58	9:59	9:58	9:56	9:58	10:01
סזת"פ גר"א	10:30	10:32	10:31	10:29	10:31	10:33
שקיעה	7:24	7:21	7:22	7:20	7:23	7:21

וְכַתַּב הגר"י מ'לצן זכרוננו לברכה בסדור הגר"א: ולכאורה מה בכך? דנפיש זכותיה, וכי בשביל זה לא יכול להיות גם זכות זה בסבתו? ותריץ בשם ה"יערות דבש" וה"אהלי יעקב", משום ש'כבר אמרו (בבא קמא ס' א'): ביון שניתן לרשות למשחית - אין מבחין בין צדיק לרשע. אבל במה דברים אמורים, בצדיק שאינו גמור, אבל צדיק גמור - אין לו שליטה עליו, וגם אם היה הדבר בשכונתו לא היה מזיק לו, כמו שנאמר (תהלים צ"א ז'): "יפל מצדך אלף ורבבה מימינך אליך לא יגש". רק משום שהוא נקרא שלא היתה זכותו גדולה כל-כך, היו מבחין להציל את כל השכונה כדי שלא יזיק לו. ומצינו (סנהדרין ס"ז ב'): "היה אתה ויהיה קא מהדרא למשקל עפרא

ביאורים

6. דנפיש זכותיה. שיש לו זכויות רבות. 7. רשות למשחית. להשחית. 8. אין מבחין בין צדיק לרשע. ומשחית גם את הצדיק. 9. משום שהוא נברא. משום האדם ההוא. 10. ההיא איתתא. מעשה באשה אחת שהיתה מחזרת לטול עפר מתחת רגליו של רבי חנינא, כדי לעשות לו כישוף ולהמיתו. אמר רבי חנינא למכשפה: אם תצליחי לעשות לי כישוף - עשי, ואני מקבל זאת, לפי שכך נגזר עלי בשמים, כיון שאין עוד מלבדו כתוב, ואם הקדוש ברוך הוא חפץ בי, לא תצליחי להרע לי. מקשה הגמרא, האם אכן כך הוא שאין כח בכשפים להרע לו?! הרי אמר רבי יוחנן, למה נקרא שמו מכשפים, 'שמכחישין פמליא של מעלה', משמע שיש לכשפים כח לפעול נגד הכוחות הטבעיים שבעולם? מתרצת הגמרא, שונה רבי חנינא משאר בני אדם לפי שיש לו הרבה זכויות, ועושים בשמים מאמצים גדולים להצילו, ולכן רבי חנינא לא פחד מהם.

מתנותי כרעיה דרבי חנינא. אמר לה: אי מסתענת זילי עבדי, "אין עוד מלבדו" כתיב (דברים ד' ל"ה). ופרוה, והאמר רבי יוחנן למה נקרא שמו כשפים, שמכחישין פמליא של מעלה? ומשני, שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה ואין מתירא מהם. ובקדושין (כ"ט ב'): "היה ההוא מזיק פי רבנן דאביי, דכי הווי עילי בתרין אפלו ביממא הווי מתוקן, ואביי צוה שיכניסו שם את רב אחא בר יעקב שילין שם בלילה וכוונתו יתיר את המזיק, וכן הנה. עין שם. וכן מצינו בקדמונים, עין ב'אוצר מדרשים' (עמוד של"ז) נרפס מעשה ברבי יחננה החסיד שגוי רצה להרגו, והכניס ראשו בחלון ונתהדק החלון סביבו ולא יכל להוציאו, עין שם בארץ. וב'סדר הדורות' (שנת ר"א תתס"ה) מביא מעשה מרש"י שגוי פא להרגו לא ראיהו, שנעלם מן העין. עין שם בארץ כל המעשה.

ביאורים

11. הוה ההוא מזיק. היה בבית המדרש של אביי מזיק, שהיה מזיק אפילו אם היו באים שנים ביחד ואפילו ביום (בדרך כלל, אין השדים מזיקים לא בשעות היום (אלא בלילה), ורק כשארם נמצא בודד, ולא כשנמצא עם אדם נוסף). אביי שמע שרב אחא בר אבהו עומד לבוא, אמר אביי לתלמידיו: אל תתנו לו מקום ללון, כדי שילון בבית המדרש, ומתוך חסידותו יעשה לו נס ויהרוג את המזיק. וכך היה, שרב אחא נכנס ולן בבית המדרש, התגלה לו המזיק, והיה נדמה לרב אחא כמו תנין עם שבע גולגולות, כל כריעה שכרע רב אחא בתפילתו על אותו מזיק - נשר אחד מראשי המזיק, עד ששרו כולם ומת.

המקרא, המקפא ומצנן המים

א. ראוי להשתמש בשבת במקרא ומקפא שיש בהם "מצב שבת" מבלי שתהיה השפעה לפתיחת הדלת וסגירתה. אפשרות נוספת, התקנת שעון [טיימר] להפעלה מתוזמנת במועדים קצובים וקבועים כפי המתוכנן.

ב. מקרא או מקפא הפועלים על ידי ווסט (טרמוסטט) ואין בהם סידור מיוחד לשבת, רבים נוהגים להקפיד ולפתוח את הדלת אך ורק בשעה שהמנוע נשמע פועל (שו"ת אגרות משה ס"ח, ועוד). ויש המחמירים שלא לפתוח אפילו כשהמנוע פועל אלא אם כן בסידור של שעון המנתק את זרם החשמל לגמרי, ורק אז פותחים את הדלת (ראה שו"ת באר משה ח"ו). אכן, יש המתירים לפתוח אף בשעה שהמנוע אינו פועל (ראה שו"ת מנחת שלמה א', י'). ומומלץ לכתחילה, להשתמש באחת מצורות ההיתר הנזכרות לעיל.

ג. במקרים חדישים הפועלים בשיטת ה'נון פרוסט', מותקן בדופני המקרא מאורר, שתפקידו לפעול מידי פעם כדי לשלול הווצרות קרח בעת פתיחת הדלת. נתברר, שפעולת המאורר תלויה בפעולת נורת-התאורה שבתוך המקרא. על כן במידה ושוללים את הדלקת הנורה (היינו, בלחיצה על כפתור המבטל את פעולת הנורה, ואין די בהוצאת הנורה ממקומה, בלבד), מיידידת מנוטרלת גם כן, פעולת המאורר, וכך יש לנהוג כדי שלא להכשל באיסור (הכשרות' ה', מב').

ד. במקרים גדולים, חדישים, מצוי צג מספרים דיגיטלי הקבוע בחזית המקרא, בו מופיעה מידת במעלות בתוך המקרא - אין להשתמש במקרא כזה בשבת, ואין די בכיסוי לוח המספרים והסתרתו מעיני המשתמש (שם).

ה. נפסק זרם החשמל בשבת מחמת קילקול, ועובדים יהודיים תיקנו את התקלה וחודש זרם החשמל בשבת, אם היתה התקלה בכל העיר או באזור מגורים גדול ולא ידוע בבירור שאין שם חולה שיש בו סכנה, כיון שיש היתר בתיקון עבור חולה שיש בו סכנה - מותר לכל ליהנות מן הזרם המחודש, בין למאור בין לחימום המאכלים (ראה שו"ע רע"ו, א' וביה"ל ד"ה אין וכו').

35. מנין המצוות

הרמב"ם (ספר המצוות עשין קס"א) מוכיח שמצוות ספירת העומר, בין המצווה למנות ימים ובין המצווה למנות שבועות, אינן שתי מצוות אלא מצווה אחת, ומוכיח מכך שאין מברכים עליהן שתי ברכות. וצ"ע, שהלא דעת הרמב"ם שעל תפילין של יד ושל ראש מברכים ברכה אחת, אף שמנאן בשתי מצוות במנין המצוות.

36. מצוות האב על בנו

בברייתא קידושין (כ"ט ע"א) מונים כל מצוות האב על הבן שחייב האבא על בניו, למולו, לפדותו, ללמדו תורה וכו'. וצ"ע, מדוע תנא ושייר מצוות חינוך, שהאב חייב בחינוך בנו לכל המצוות.

37. בין השמשות

הנה ידוע שכל זמן בין השמשות, הוא ספק יום ספק לילה כל דינים האמורים בתורה. וצ"ע, מדוע לא נימא חזקה דמעיקרא שעדיין יום, וכמו בכל התורה שהולכים אחר חזקה לומר שלא השתנה הזמן.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:07	6:08	6:06	6:04	6:07	6:10
סוקי"ש מג"א	8:36	8:37	8:35	8:33	8:36	8:39
סוקי"ש גר"א	9:24	9:26	9:24	9:22	9:25	9:27
סות"פ מג"א	9:58	9:59	9:58	9:56	9:59	10:01
סות"פ גר"א	10:30	10:32	10:31	10:29	10:31	10:33
שקיעה	7:23	7:20	7:21	7:19	7:22	7:20

הדלקת נרות	6:43	6:58	6:51	6:49	6:52	6:50
------------	------	------	------	------	------	------

זמן היום

וְגַם בדורות האחרונים, עין בספר אגרות סופרים (אגרת מ"ג בהגה"ה), פא"ש רב הגאון הקדוש רבי עקיבא איגר ז"ל פעם אחת לורשא, ובא אל המרא דאתרא הגאון מורנו ורבנו הרב זלמן ז"ל בעל שו"ת חמדת שלמה וכו', ואז באה אשה אחת בוכיה לפני הגאונים הקדושים ז"ל, היות כי בעלה נשמתמד רחמנא לצלן זה איזה שנים ואינו רוצה לתת לה גט פטורין, וכבר עמל בזה הרבה הגאון בעל חמדת שלמה ולא עלתה בידו, ועתה בשמעה כי הרב מפוזנא הוא בורשא באה במר נפש, אולי בהתאחדו ותדו גאוני הדור במותם ימצאו עצה ותחבולה להוציאה מבבלי העגון. והגאון ה"חמדת שלמה" פנה אל הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל ואמר, מהראוי שיעזר לה מר גאונו כי רחמנות גדולה היא. ואמר הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל, אולי נוכל לפעל שיבא לפנינו המומר? ועשו השתדלות אצל רעיו וידידיו של המומר שיפתו אותו לילך אל הרבנים פא"ש וימינו אותו אליהם, ואמרו אליו בשחוק וליצנות, כי מה אתה ירא לפניהם, הלא תוכל לעמד בדיעתך, ומה יכולים הרבנים לעשות לך? המשמד פא, ואמר אליו הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל: למה אינך פוטר את אשתך? אם אתה תלכת בדרך

שבתרף לך, אבל מה-לך אל ¹² העניה סערה הזאת? והוא השיב בלעג שאינו רוצה לפטר אותה. ושוב אמר הגאון הקדוש רבי עקיבא איגר ז"ל: הלא שמעתי עליך אשר בילדותך למדת גמרא בבית המדרש, ואמר הן. וצוה הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל להביא גמרא מסכת קדושין, ופתח הגמרא בריש המסכתא והראה לו באצבע על הדף, ואמר בזה הלשון: הלא אמרו חכמינו זכרונם לברכה במשנה: "האשה נקנית וכו' וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל". אם כן, ממה נפשך, או פטר אותה בגט, או באם לא תרצה - יוכל להיות הדרך השני, במיתת הבעל. והמשמד שחק ולעג לדברי הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל ויצא מבית הרב. והנה בהליכתו מן הבית והתחיל לירד מן המדרגות למטה, פתאום הרגיש כי עיניו כהות ונחשכו לו, ואחזו השבץ ונפל מן המדרגות ונחרג במקומו והיה לנס. עד כאן לשונו.

ביאורים

12. העניה פוערה. המסכנה אשר נפשה סוערת מרוב צרותיה.

שבת קודש פרשת עקב

"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך" (ח', י').

"ואכלת ושבעת" ואחר כך "וברכת" - הרי למדנו לברך לאחר האכילה.

ומניין המקור לברכת הנהיין **שקודם האכילה**? בגמרא (ברכות ל"ה.) למדו זאת בקל וחומר: 'כשהוא שבע מברך, כשהוא רעב לא כל שכן'.

ופלא גדול הוא, שהרי לגבי ברכת התורה אומרת הגמרא להיפך (ברכות כ"א.) - שלומדים ברכה לאחריה מהברכה שלפניה?

בשו"ת 'שערי צדק' (או"ח סימן ס"ו), כותב הסבר ששמע בשם הגר"א מוילנא:

הבדל יסודי יש בין הנאות העולם הזה להנאות העולם הבא: בהנאות העולם הזה, אכילה למשל, הרי התאוה וההנאה שלפני האכילה **גדולות** יותר מאשר לאחר האכילה, ולכן למדנו קל וחומר: אם כשהוא שבע מברך, כל שכן כשהוא רעב והאוכל מונח לפניו, שאז הנאות גדולה יותר ובוודאי עליו לברך.

בלימוד התורה הקדושה, לעומת זאת, האדם מתענג לאחר שלמד ויגע בתורה יותר מאשר לפני הלימוד והיגיעה, ולכן גם הקל-וחומר הוא להיפך.

"וזכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" (ח', י"ח).

ביאור נחמד בפסוק זה, כתב החיד"א בספרו 'צוארי שלל' (הפטרת פרשת ויקהל):

כתבו הראשונים, ש'אנשי חיל' פירושו: צדיקים שעשו מצוות הרבה, ומכל מצוה נברא מלאך אחד, ויש לו לכל צדיק חיל ממלאכים שנבראו מהמצוות שעשה, וכראותו כי רב חילו - יזכור כי הכל מאת ה', כי אלמלא עזרתו לא יוכל לעשות דבר.

זהו שאמר הכתוב: "וזכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" - מהמלאכים הנבראים על ידי מעשה המצוות.

38. עבד של שותפין

מבואר בגמרא (ב"ק צ' ע"א) ונפסק להלכה, שעבד של שני שותפין, אינו יוצא בשן ועיין לאחד מהם, וכן אם האדון הרג אותו, נהרג עליו, ואינו בדין 'יום או יומיים', ודבר זה נלמד ממה שנאמר 'כי **כספו הוא**', של אחד ולא של שנים.

וצ"ע, אם כן נמצא שעבד של שני שותפים כהנים לא יאכל בתרומה, שהרי גם שם נאמר 'וכהן כי יקנה נפשו קנין **כספו**', ובגמ' ביבמות (ס"ב ע"א) מבואר שכהן שמת, העבדים שלו אוכלים משום חלק הבנים, ומ"ש.

39. חטא כדי שיזכה חבריך

מבואר בגמ' בשבת (ד' ע"א) שאם הניח אדם פת בשבת בתנור ומתחייב סקילה אם זה ייאפה, אסור לאדם אחר להוציא את הפת מהתנור כיון שיש בזה איסור דרבנן, ואין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבריך.

וצ"ע, הלא אם לא יוציא מן התנור ייהרג בב"ד, ואם כן מדוע לא הותר לו מדין פקוח נפש להוציא.

40. זר שאוכל תרומה

בכריתות (ז' ע"א) מבואר, שכהן שסך בשמן של תרומה השמן כבר התחלל, ומותר לאדם אחר 'להתעגל' [להתחכך ולהנות] בו.

וצ"ע, לפי שיטת ריש לקיש (חולין ק"ג ע"ב) שכל איסורים שבתורה העבירה היא בהנאת מעיו ולא בהנאת גרונו [ונפק"מ בהקיא עיי"ש], אם כן לא שייך כלל איסור זרות בתרומה, שהרי כשאוכל כבר נתחלל, וכשנהנה במעיו כבר מחולל.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות						
הנץ החמה	6:07	6:09	6:07	6:05	6:08	6:10
סוק"ש מג"א	8:36	8:37	8:36	8:33	8:37	8:39
סוק"ש גר"א	9:24	9:26	9:25	9:22	9:25	9:27
סו"ת"פ מג"א	9:58	9:59	9:58	9:56	9:59	10:01
סו"ת"פ גר"א	10:30	10:32	10:31	10:29	10:31	10:33
שקיעה	7:22	7:19	7:19	7:18	7:21	7:19

צאת השבת						
לר"ת	8:35	8:32	8:32	8:30	8:34	8:32
	7:56	7:58	7:59	7:57	7:57	7:58

וּבְסֵפֶר "שם הגדולים" התקדש (אות ה' סימן כ"ט) מספר על רבנו הגאון חי'ד"א ז"ל, ששלעת זקנתו פאשר היה בקהלת קדש ליוורנו בא אליו אדם חשוב¹³ בקובלנא על אשתו לאשר פי נסתרה עם איש אחר, גם דיני העיר המבוקשים ישבו שם, ויאמר לו הגאון אשר כפי מצות התורה מנרה הוא לגרשה. ולא יכלו הדינים להתאפק, ובכרט פי היו קרובים להאשה הנזכרת לעיל ורצו לחפות עליה, ויאמרו לו: ילמרנו רבנו מאין לו מקור דין זה לשפט בלא עדים? אין זה אלא דברי נביאות,¹⁴ ולא בשמים היא! ואם נעשה דין ומשפט על פי רוח הקדש, יצא חס וחלילה משפט¹⁵ מעקל, כי בעונותינו הרבים אין לנו בזמן הזה לא כהן ונביא, אלא דברי חכמינו זכרונם לברכה על פי דברי תורתנו הקדושה. והגאון הנזכר לעיל לא השיב להם מאומה, אך אמר פעם שנית להאיש בעל האשה: שמע בקולי וגרש את האשה הזאת! וכראותם כי לא ענה אותם דבר, ויילכו לקרובי האשה אשר היו נכבדי העיר הזאת, ויספרו להם את כל ונכחת, ויילינו עליו את כל

ביאורים

13. בקובלנא. בטענה. 14. ולא בשמים היא. כלומר: מאז שניתנה תורה לישראל, ההכרעה בעיני הלכה נקבעת אך ורק על פי דעת חכמי התורה לפי הכללים שנתנו בתורה, ולא על פי נבואה ורוח הקודש הגמיע מהשמים. 15. מעיקל. מעוות.

העדה. וכשמוע הגאון הנזכר לעיל את דברי ריבות האלה, ותהי עליו רוח ה', וישלח ויקרא את האשה, ותבא אליו לבית העליה אשר שם היה חדר למודו ובית תפלתו. וכראותו אותה, ויקם מכסאו וילך להארנו אשר בו היו מנחים ספרי תורות, ויקח ספר תורה ויקרא באזניה פרשת הפוסה בטעמי הנגינות. ויהי כהפנותה שכמה ללכת, ויקרא עליה הגאון אזולאי בקול: "אם לא שטית וגו' ואת כי שטית" וגו'. וכאשר שמה רגלה על המעלה הראשונה - לא הספיקה לרדת עד שפניה נהפכו לזרקון ועיניה בלמו, וכל הכתוב בהפרשה נתקם עליה. ולקול הזעקה אשר צעקה בקול, באו הדינים והרבה מאנשי העיר לראות את המתנה הנורא הזה, ויבדלו מאד, ויקראו: הוציאו את הארורה הזאת ושמוטה, שלא תטמא את בית רבנו! ויאמרו איש אל רעהו: עתה ידענו כי איש אלקים קדוש הוא, ודבר ה' בפיו אמר. ומעת הזאת יראו לגשת אליו, ויקר שמו מאד לאיש מופת. ולמען יהיה לזכר עולם, צוו גריבי העיר לצפות את המעלות אשר מתה עליהם בזה, להיות לזכרון מעשי האיש הנורא הזה והמעשה הנפלא. עד כאן לשונו. ושמעתי, שהמדרגות המזוהבות האלו היו קיימין שם עד המלחמה האחרונה.

המתנה מחלב לבשר

אכל גבינה מותר לאכול מיד אחריה בשר, ואפילו באותה סעודה, אך צריך לקנח פיו ע"י אכילה [ואפשר לעשותו בכל דבר אוכל, חוץ מקמח, תמרים, וירקות שאין לקנח בהם לפי שנדבקים לשיניים]. ולהדיחו ע"י שתיה. יש אומרים איזה שירצה יקדים, ויש אומרים שלכתחילה יקדים קינוח ואח"כ ידיח, וכן פסק המ"ב (שו"ע יו"ד סי' פ"ט, מג"א או"ח סי' תצ"ד). וכל זה דוקא כשרוצה לאכול בשר בהמה אבל בבשר עוף אחר גבינה אין צריך קינוח והדחה (שו"ע שם).

אע"פ שמעיקר הדין אין צריך להמתין מאכילת מאכלי חלב לאכילת מאכלי בשר אלא מספיק בקינוח והדחה כנ"ל, הרבה נוהגין להמתין חצי שעה, ולא להסמיך אכילת בשר לגבינה, והטעם משום שבכל מקום סמוך הוא כחצי שעה [ועי' ב"י או"ח סי' קע"ג מהזוה"ק שיש לברך ברכת המזון ולהמתין זמן מה]. יש הסוברים שדווקא בגבינה יש חיוב לקנח, מכיון שנדבק לתוך פיו, אבל אם שתה חלב, מספיק הדחה לבד (רש"י חולין).

וכן יש לרחוץ ידיו לפני שאוכל בשר בהמה, שמא נדבק שם גבינה, ויש לרחוץ ידיו במים דוקא ולא בשאר משקין, שהם לא מעבירים את השומן, ובשעת הדחק יש אומרים שאפשר בשאר משקים (בא"ח), ואין צריך לרחוץ ידיו אלא עד הפרק השני (מ"ב קע"ג, ו). וכשאינו לו מים על-כל-פנים יעיין היטב בידיו שאין בהם שיירי גבינה (שו"ע ושו"ך שם, רמ"א או"ח סי' קע"ג).

נוהגין להמתין שש שעות גם אחר גבינה קשה. והיינו גבינה שהיא מתולעתת או שהיא גבינה של ששה חודשים. וכן כל גבינה קשה שהיא מלוחה וחזקה (רמ"א פט, ב מהזוהר, ושעה"צ תצד, ט"ז ושו"ך שם). ולענין גבינה צהובה של זמנינו (הנעשית תוך ארבע עד שש שעות), יש המחמירים להמתין שש שעות, וי"א שמעיקר הדין אין צריכים להמתין שש שעות אלא שיש מקום להחמיר.

41. לחם משנה

יש לעיין, מדוע כאשר יום טוב חל בערב שבת או ביום ראשון אין עורכים 'לחם משנה' על ג' לחמים, והרי לחם משנה הוא זכר ל'מין' שירד בערב שבת כפול, וכאשר חל יום טוב סמוך לשבת, בפשטות ירד מן בערב שבת [או עריו"ט], לשלשה ימים, וא"כ יש לכא' מקום לבצוע על הפת ביום כזה, על ג' לחמים.

42. זרק כלי מראש הגג

אמרינן בגמרא (ב"ק כ"ו ע"ב) אמר רבה, זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושרבו פטור, מאי טעמא, מנא תבירא תבר. וצ"ע, מדוע הוזקק לטעם זה, תיפוק ליה משום שכיון שזרק הכלי הרי הכלי הפקר והרי הוא כזוטו של ים, ולמי ישלם.

43. ביטול כלי מהיכנו

מבואר בשלחן ערוך (סי' רע"ז א') שאסור לפתוח דלת בשבת אם על ידי כך יכבה הנר, אבל לסגור מותר. וצ"ע, מדוע לא נימא שאסור לסגור הדלת שהרי הוא מבטל כלי מהיכנו בסגירתו, שהרי לאחר שיסגור אינו יכול לפתוח.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עלית נתיבות

הנץ החמה	6:08	6:09	6:08	6:05	6:09	6:11
סזק"ש מג"א	8:37	8:38	8:36	8:34	8:37	8:39
סזק"ש גר"א	9:25	9:26	9:25	9:23	9:25	9:27
סזת"פ מג"א	9:58	10:00	9:58	9:56	9:59	10:01
סזת"פ גר"א	10:30	10:32	10:31	10:29	10:31	10:33
שקיעה	7:21	7:18	7:18	7:16	7:20	7:18

וְשָׁמַעְתִּי מִגִּיסֵי הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי שְׂאוּל בְּרַזִּים זצ"ל שָׁאֵמַר, שְׁמֶרֶן הַחֲזוֹן אִישׁ אָמַר לוֹ, שְׂעַד הַדּוֹר הַאֲחֵרוֹן הָיוּ רוֹאִים כָּל־מִן הַשְּׂגָחָה עַל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל. וְהַגָּאוֹן רַבִּי אֶלְעָזָר מִשֵּׁשׁה מִפִּינְסֶק זצ"ל, הָיוּ הַגּוֹיִם הוֹחֲפִים אוֹתוֹ שִׁידְרֹךְ עַל שְׂדוּתֵיהֶם, כִּי יִדְעוּ שֶׁהַשְּׂרָה שֶׁהוּא הוֹרֵךְ עֲלֶיהָ מִתְבַּרְכֶּת. וְהַגְּדוֹל מִמִּינְסֶק, הָיוּ בְּעִירוֹ כְּלָבִים רְעִים שֶׁכָּל הַעוֹבֵר שָׁם הָיוּ מִתְנַפְּלִים עָלָיו, וְכִשְׁהַגְּדוֹל הַנּוֹפֵר לְעֵיל הָיָה עוֹבֵר - הָיוּ בּוֹרְחִים. וְזֶה יִדְעוּ כָּל הָעִיר. רַק בַּדּוֹר הַאֲחֵרוֹן מִמֶּשׁ בָּטַל זֶה (בַּנְּרֵאָה לְהַגְדִּיל הַנִּסְיוֹן בְּעַקְבָּתָא דְּמִשִּׁיחָא), וְאֵף עַל פִּי בֶן, מִי שְׂרוּצָה לְרֵאוֹת - רוֹאֵה גַם הַיּוֹם. וְסִפֵּר עַל עֲצָמוֹ, שֶׁכִּשְׁהָיָה כְּמִינְסֶק בְּזִמָּן הַמְּלַחֲמָה לֹא הָיָה לוֹ פֶּסֶפוֹרֵט, וְשָׁם מִי שֶׁנִּתְפַּס כְּלִי פֶּסֶפוֹרֵט הָיוּ יוֹרִים בּוֹ מִיָּד. וְשָׁמַע שֶׁבָּאוּ חִילִים לְעִיר לְחַפְשׁ, וְהִלֵּךְ לְבֵרֶת מִהָעִיר, רַק טָעָה, וּבְמִקוֹם לְבֵרֶת לְצַד הַשְּׂנִי - בָּרַח לְצַד שֶׁהַחִילִים עָמְדוּ. וְהֵם עָמְדוּ שָׁם בְּשִׁתֵּי שְׁוֹרוֹת, וְהוּא עָבַר בִּינֵיהֶם, וְאֵף אֶחָד לֹא אָמַר לוֹ דְּבַר, עַד שֶׁעָבַר עַד הַסּוּף וּבְרַח מִשָּׁם. וְאָמַר, שֶׁהָיָה בְּטוֹחַ שְׂלֵא יִנָּזֵק, בְּשִׁבִיל שֶׁנֶּאֱמַר אִזְּ לְכַתֵּב סִפְרוֹ עַל עֲרוּבֵינִי. עַד פֶּאֶן מַה שֶׁסִּפֵּר לִי הַגָּאוֹן רַבִּי שְׂאוּל זצ"ל בְּשֵׁם מָרְן זצ"ל. וְכַהֲנָה יֵשׁ מַעֲשִׂיּוֹת

לְרַב עַל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל, עֲדִיּוֹת נֶאֱמָנוֹת שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהַכְחִישׁוֹן, וְהַרוּצָה לְרֵאוֹת - רוֹאֵה.

הפרדה בין הסועדים בשר לחלב

א. אסרו חכמים לאכול מאכלי חלב על שולחן שמונחים עליו או אוכלים עליו באותה שעה מאכל בשר, וכן להיפך, שמא יבואו לאוכלם יחד ואין כל הבדל לענין זה, בין בשר בהמה לבין חיה או עוף (שו"ע י"ד פ"ח, א'. שך, חכמ"א, תפארת צבי). ולענין זה לא יועיל שומר המושגיח (רע"א בשם גן המלך).

ב. שנים האוכלים על אותו שולחן, האחד - מאכלי חלב, והשני - בשר, בעת ובעונה אחת, אסורים לאכול מאותה פת (שו"ע י"ד פ"ח, ב.). אכן, אפשר להניח לפני כל אחד פרוסות נפרדות. ואסורים להשתמש באותה מילחיה (שם). כמו כן רצוי שלא ישתו מאותו קנקן או בקבוק-שתיה, אפילו משתמשים בכוסות נפרדים (יד אברהם).

ג. שני האוכלים הנזכרים בסעיף הקודם, במידה ומכירים זה את זה, הרי שבנוסף לתנאים הנ"ל, חובה שיעשו ביניהם דבר-מה להיכר, באחד מהאופנים הבאים: א. מפה שונה לכל אחד. ב. הנחת כלי או חפץ קצת גבוה, שאין דרכו להיות מונח על השולחן בשעת הסעודה - כתזכורת. ג. ישיבה משני קצותיו של שולחן ארוך. ד. יש שהעלה אפשרות נוספת, שיאכלו בנוכחות 'שומר' שאינו אוכל בעצמו (שו"ע, רמ"א ודרכ"ט שם, פת"ש ליו"ד פ"ח, ג' וכה"ח).

ד. שולחן, דלפק או מזנון שנועדו לסידור ועריכת המאכלים בלבד, ואין אוכלים עליהם, מותר להניח על גבם מאכלי חלב, בשר ופרווה ואף בשר ודגים, ובתנאי שזוהרים ביותר להפריד בין הסוגים השונים לבל יבואו לידי ערבוביה או החלפה (שו"ע י"ד פ"ח, צ"א, וצ"ה).

ה. מי שאכל מאכלי בשר, רשאי להסב לשולחן ליד האוכל מאכלי חלב, ואפילו טרם חלפו שש שעות מאז סיום אכילת הבשר, וטוב שיניח לפניו פרי או מאכל המותר לו, כדי ש'תאה פת בסלו' (שיורי ברכה להחיד"א ליו"ד סי' פ"ח, ח', ערוה"ש י"א).

44. בשר בחלב

בבכורות (ו' ע"א) הגמרא מוכיחה שחלב מותר באכילה ובשתיה ואין לזה דין 'יוצא' מן אבר מן החי, מכך שאסרה תורה אכילת בשר בחלב, משמע שחלב לבדו בפני עצמו, מותר.

וצ"ע, הרי יתכן שצריך את הפסוק לחלב בן פקועה, שאין לו דין של 'אבר מן החי'. ועוד, לשיטות הראשונים הסוברים שבכל התורה דין חני"נ [חתיכה נעשית נבילה] הוא רק בבשר בחלב ולא בשאר איסורים, אם כן שמא הפסוק נצרך לומר שיש דין חני"נ בבשר בחלב.

45. חמץ בלחמי תודה

במרדכי (פסחים רמז תק"ע) [ונפסק בשו"ע תס"א ה'] מבואר, שאם אפו חמץ עם מצה בתנור אחד, לא נאסרה המצה אא"כ נגעה בחמץ, משום ש'ריחא לאו מילתא'. וכתב ראייה לדבר: 'שהרי לחמי תודה ד' מינין היו, חמץ ומצה, והיה החמץ נאפה עם המצה, שלא מצינו שום תנא או אמורא דלישתמט שבשני תנורים היו נאפים'. עכ"ל.

וצ"ע, שהרי חלוק בעצם שם חמץ בפסח מחמץ בלחמי תודה, שהרי בלחמי תודה אין לחמץ שם של איסור ואם כן לא אכפת לך שהמצה מקבלת טעם מהחמץ, משא"כ בפסח החמץ הוא אסור בעצם.

46. בדיקת מתולעים

יש לעיין, מדוע יש לבדוק את המאכלים שבחשש נגועים שהם נקיים מתולעים, ולא נימא שהאוכל הוא 'מתעסק', ואין לומר בזה דין 'מתעסק בחלבים ועריות' שהרי כאן אינו נהנה מזה כלל.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות						
הנץ החמה	6:09	6:10	6:08	6:06	6:09	6:12
סזק"ש מג"א	8:37	8:38	8:36	8:34	8:37	8:40
סזק"ש גר"א	9:25	9:26	9:25	9:23	9:25	9:27
סזת"פ מג"א	9:58	10:00	9:58	9:56	9:59	10:01
סזת"פ גר"א	10:30	10:32	10:31	10:29	10:31	10:33
שקיעה	7:20	7:17	7:17	7:15	7:19	7:17

שמחה של מצוה

הנה מצינו בחז"ל בכמה מקומות שהזכירו לעשות המצוות בשמחה ואמרו (בתרא"ר פכ"ט): לעולם יעשה אדם מצוותיה של תורה בשמחה, ותחשב לו¹ כמו צדקה. ואמרו (ויק"ר פל"ד סי' ח')² למדתך תורה דרך ארץ, שכש"הא אדם עושה מצוה, יהא עושה אותה בלב שמחה. ואמרו (תנחומא תוריע סי' ה') אמר הקדוש ברוך הוא, אם אתם משמרים את המצוות ותשמחו בהן - אני מוסיף לכם שמחה. ואמרו (שו"ט פק"ב) "במצותיו חפץ מאד" - שלא עשה המצוה באנגריא [כמו על], אלא בשמחה. ובבבלי

ביאורים

1. כמו צדקה. השמחה עצמה של מצוה נחשב למצוה. (ישועות יעקב). או הכונה, שתחשב לו לזכות ולצדקות מיוחדת (ראה פרש"י בראשית טו, ו. עה"פ ויחשבה לו צדקה). 2. למדתך תורה דרך ארץ. במגילת רות נכתב פסוק המאריך ומפרט במעשה בועז עם רות שהיטיב לה בשדהו בעת סעודת הקוצרים, אומר המדרש "אילו היה יודע בועז" - בשעה שהיטיב עם רות בשדהו להאכילה מלחמו כאחד מקוצריו, שכל כך הקב"ה מקבל לרצון את מעשהו עד - "שהקב"ה מכתוב עליו - 'ויצטב לה קליו' - מעט הקלי הזה שאחז בין שתי אצבעותיו (כנדרש שם במדרש), ושנחשב בעיני ה' לכותבו כדוגמא לדורות, היה עושה מעשהו ביתר יחוד הלב וביתר שלימות המעשה עד כי - "עגלים פטומים היה מאכילה", להוסיף נחת רוח ליוצרו ושתכתב המצוה ביתר שלימות, ללמד לדורות לעשות כן לאורחים עניים, והרי כל אלו נכתבו ללמדנו שיש לאדם לעשות צדקה וחסד בשלימות, ויהיה לרצון לפני ה'

רבתי (פ"ד): יהא לבך שמים להדר המצוה.

ושבחו חז"ל למי שמקיים המצוות בשמחה, כמו שכתוב (ברכות ט' ב')³ אמר לו רבי אלעא לעולא, כי עיילת להתם, שאיל בשלמא דרב ברונא אחי במעמד כל החבורה, דאדם גדול הוא ושמח במצוות, ומנא חדא סמך גאלה לתפלה ולא פסיק הוכא מפומיה כלי יומא. ובירושלמי (רפ"ה דרכוכה): יונה בן אמתי מעולי רגלים היה, ונכנס לשמחת בית השואבה ושרת עליו רוח הקדש, ללמדך שאין השכינה⁴ שורה אלא על לב שמח.

ביאורים

להכתב לדורות. [במדרש שם הביא דוגמאות נוספות, עיין שם]. 3. אמר לו רבי אלעא. אמר רבי אלעא לעולא, כשתעלה לשם (לארץ ישראל) תדרוש בשלום אחי רב ברונא בפני כל החבורה, שהוא אדם גדול בתורה השמח בקיום מצוות, וראיה לדבר, פעם אחת סמך גאולה לתפלה [-חיבר ברכת 'גאל ישראל' (הברכה לאחר קריאת שמע) לתפלת שמונה עשרה, והיינו שהתחיל בתפלת שמונה עשרה תיכף לגמר אמירת קריאת שמע וברכותיה] בהנץ החמה, ולא הפסיק לחייך-לשמוח כל היום על זה שזכה לקיים את המצוה, הרי שמח הוא במצות. 4. שורה. על האדם.

תפילה במקום נקי

א. הנמצא בטיול וכדומה ועומד ליד צואה, אסור לו להתפלל, לקרוא קריאת שמע ולברך. ואלו הכלולים בהגדרה זו: צואת אדם (גם אם אין ריחה רע), מי רגלים, צואת חמור רכה לאחר שבא מן הדרך ומימי רגליו, צואת תרנגול הודו, צואת חתול ונמיה, לול תרנגולים, דיר ורפת בהמות, צואת שאר בעלי חיים כשיש בהם ריח רע, נבילה מסרחת, מים סרוחים שריחים רע (שו"ע או"ח ע"ט, ה-ו ומ"ב). ועל כן יש להתרחק מן הצואה ומכל דבר שריחו רע ארבע אמות ממקום שכלה הריח בכדי לדבר דברי תורה או להתפלל (שו"ע שם א'). וגם אדם שאינו מריח צריך להתרחק כשיעור שאחרים מריחים את הריח (שם). כשהצואה מונחת לפניו עליו להתרחק כמלא עיניו עד שלא יוכל לראותה (ובתנאי שמקום זה יהיה מרוחק ד' אמות ממקום שכלה הריח). וכשהצואה נמצאת בצדדים ויכול לראותה ללא הטיית ראשו, לכתחילה יתרחק עד שתהיה הצואה מאחוריו, ואם אי אפשר אלא על ידי טרחה מרובה יש להקל בזה כדין צואה שמאחוריו (שם ובמ"ב).

ב. כמו כן בלילה כשאינו יכול לראות, צריך להתרחק כשיעור שהיה יכול לראותה ביום, וכן כשעוצם עיניו או מחזיר פניו בלבד אסור עד שיחזיר כל גופו ממנה, ואז דינו כדין צואה מאחוריו (ביה"ל שם). ומריח רע של הפחה או מכל ריח רע שאין לו עיקר (דהיינו שהגורם לריח הרע אינו נמצא) מועיל להתרחק עד מקום שיכלה הריח (מ"ב ע"ט, ל"ב). וכמו"כ יכול לכסות את הצואה בכל כסוי (כגון בנייר עתון) ובלבד שתהא מכוסה מכל צדיה ולא יצא ממנה ריח רע (מ"ב ע"ו, ג').

ג. אדם הרואה צואה מבעד לחלון סגור של בית או מכונית - יכול לומר דברים שבקדושה, משום ששמשות החלון השקופה נחשבת לכסוי צואה שאינה ברשותו, ואפילו אם חלק מן החלון פתוח, הרי שכנגד חלק החלון הסגור אפשר לומר דברים שבקדושה (מ"ב ע"ט, י"ד).

47. ספק שבת

מבואר בשו"ע (שד"מ) ההולך במדבר ואינו יודע מתי שבת, מונה ששה ימים ומקדש את יום השביעי. וצ"ע, מדוע לא יעשה מלאכות כל יום מדין רוב, שהרי רוב הימים אינם שבת.

48. קדושת פרה אדומה

הנה פרה אדומה דינה כקדשי בדק הבית (עי' תוס' שבועות י"א ע"ב ד"ה אי, רמב"ם פרה אדומה פ"א ה"ז). וצ"ע, הלא דין הוא שהמתפיס תמימים [-המקדיש בהמה תמימה] לבדק הבית, פשטה קדושה למזבח (עי' מנחות ק"א ע"א), ואם כן היאך שייך פרה אדומה.

49. רפואה בגויים

בגמרא שבת (פ"ו ע"ב) מבואר שהגוף של ישראל שונה משל גוי כי אינם אוכלים שקצים. וחידש החת"ס (שבת שם) מכח זה וכתב וז"ל: "ומפני זה קשה לי לסמוך בשם הוראה על רופאי זמנינו אפי' ישראל בענין נדה וכדומה דכל מומחתם עפ"י ספרי רפואות שנעשו ע"י נסיון שהי' להם ע"י גופי אומות העולם וכן כל חכמתם בניתוח עפ"י שנסו בגופן שלהן דחביל גופיהו, ואין מזה ראי' לגופי בני ישראל ואין לדון מדבריהם" וכו' עיי"ש. וצ"ע, דבתוס' גיטין (ע' ע"א ד"ה רב אשי) כתבו, שרב שימי עשה רפואה לעכו"ם, אף שאסור לרפאותם, כי רצה להתחכם לידע לרפאות ישראל.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עלית נתיבות

הנץ החמה	6:09	6:11	6:09	6:07	6:10	6:12
סזק"ש מג"א	8:37	8:38	8:37	8:35	8:38	8:40
סזק"ש גר"א	9:25	9:26	9:25	9:23	9:26	9:28
סזת"פ מג"א	9:59	10:00	9:59	9:56	9:59	10:01
סזת"פ גר"א	10:30	10:32	10:31	10:29	10:31	10:33
שקיעה	7:19	7:16	7:16	7:14	7:18	7:16

ובשבת (ל'): אין השכינה שורה אלא⁵ מתוך שמחה של מצוה. ושם: "ושפחתני אני את השמחה" -⁶ זו שמחה של מצוה. ואמרו (פס"ר פמ"א)⁷ אברהם שמח לעקד, ויצחק שמח לעקר. ובשבת (ק"ל א'): כל מצוה⁸ שקבלו עליהם בשמחה, פגון מילה - עדין עושין אותה¹⁰ בשמחה. ועין ב"משנה ברורה" (סי' תרס"ט סק"א) שכתב, שהעידו על האריז"ל שאמר, שהמעלה העליונה שהשיג באה לו על ידי שהיה משמח בכל עז בשמחה של מצוה. עד כאן לשוננו. ומקורו בהקדמת ספר חרדים, וזה לשוננו: גלה הרב החסיד המקבל מורנו הרב רבי יצחק אשכנזי זצ"ל לאיש סודו, שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי החכמה ורוח הקדש, בשכר שהיה שמח בעשיית כל

ביאורים

5. מתוך שמחה של מצוה. שהעיקר הוא השמחה שיש לו בעת עשיית המצוה משום שאין השכינה שורה אלא על ידי שמחה שיש לו בעשיית המצוה אבל אם עושה המצוה בעצלות או בעצבות וכו' לא שורה עליו השכינה [שמי שמקיים המצוה בשמחה רבה היא מעלתה שהיא שמחה נפשית]. (עץ יוסף, שבת ל, ב).
6. זו. הפסוק עוסק בשמחה של מצוה. 7. אברהם שמח וכו'. אברהם אבינו בעת שציווהו הקב"ה לעקוד את יצחק בנו על גבי המזבח, עשה זאת בשמחה, והיה שמח לעוקדו, כמו כן יצחק היה שמח ליעקד. 8. שקבלו. אותה ישראל. 9. עליהם בשמחה. כגון מצות מילה, שנאמר (תהלים קיט, קסב): "שש אנכי על אמרתך (על ה'אמירה' היחידה שניצטוה בה אברהם אבינו, דהיינו מצות מילה) כמוצא (כאדם המוצא) שלל רב". 10. בשמחה. גם היום מקיימים אותה ישראל בשמחה וטוב לבב,

מצוה שמחה גדולה לאין תכלית. ואמר דהינו דכתיב: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל", פרוש "מרב כל" -¹¹ מכל מיני תענוג שבועולם, ומכל זהב ופז רב ואבנים טובות ומרגליות. עד כאן לשוננו. ועין בספר "דבש לפי" מהגאון חיד"א ז"ל (אות מ' סי' י"ד) שהביא בשם "רע ברך": השמחה שאדם שמח במצוה - שכר השמחה פורעין בעולם הזה. [ועין "מגיד משנה" סוף ה' לולב].

והענין של שמחה במצוה הוא כמו שכתב בספר חרדים (שם) [וכמדומה שהוא לשון חז"ל. ועין זהר הקדוש (ויקהל קצ"ח א) גבי צדקה] דכל מצוה ומצוה שתזדמן לו,¹² והרנא הוא דשדיר ליה קודשא פריך הוא. ולכן לפי רב שמחתו מראה שפכיר הוא ערך המתנה, ושחכיב בעיניו מתנתו של הקדוש ברוך הוא ושמח בה, וזה גורם לו לאהב המצות ולבקשן, ולכן שָׁכְרוּ כפול.

ביאורים

ועושים עליה סעודה ומשתה. 11. מכל מיני תענוג שבועולם. אדם מחויב לעבוד את ה' בשמחה יותר מאשר היה שמח אילו היה משיג כל מיני תענוגות שבועולם וזהב ופז רב ואבנים טובות ומרגליות. 12. דורנא הוא. כל מצוה ומצוה היא מתנה ששולח הקב"ה לאדם.

קברי צדיקים

א. נוהגים שהשתטח ולפקוד קברי אבות וקברי צדיקים, ויש הנזה למתים שבניהם ואוהביהם יתפללו על קברם ויבקשו טובה לנשמתם (גשר החיים). בית הקברות הוא מקום מנוחת הצדיקים והתפילה נתקבלה שם יותר, ואל ישים מגמתו נגד המתים, אך יבקש מהשי"ת שיתן עליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר (מ"ב תקפ"א ס"ק כ"ז).

ב. תפילת שמונה-עשרה בתוך ארבע אמות סמוך לקברים אסורה ע"פ ההלכה משום לועג לרש (שו"ע י"ד סס"ז, ב.). [אמירת תהילים מותרת לרוב הפוסקים מפני שנחשבת לכבודו של מת, ומזן רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל החמיר בזה]. ועיין במ"ב (מ"ד, א') ובה"ל (שם) שיש אוסרים להתפלל בבית הקברות אף ברחוק ארבע אמות מהקבר.

אמנם נהגו כל ישראל להתפלל ליד קברי צדיקים שונים, כמו קבר רחל, דוד המלך, שמעון הצדיק, רבי שמעון בר יוחאי ועוד, ובטעם ההיתר כתבו כמה אחרונים מפני שידוע שקבורים במערה למטה ולא למעלה. ולפי זה אין ללמוד מזה להתיר תפילה לצד קבר שלא נהגו בו בדורות קודמים. [ועיין בספר שם הגדולים להרב חיד"א (ערך ר' אליעזר ב"ר נתן) שממליץ על המנהג שנהגו להתפלל (גם קר"ש ותפילה) על קבר הצדיק].

ולכן ראוי להיזהר לא להתפלל תפילת שמונה-עשרה וכיו"ב סמוך לסתם קברים (המזויים לפעמים בקרבת מקום לקברי צדיקים) או בבית הקברות, אם לא בחדר הנמצא בבית הקברות.

ג. אין לילך על הקברים בשבת, יום-טוב או ראש-חודש כי אז אין הנשמות מצויין על הבית החיים.

50. מידות שהתורה נדרשת

בכל הש"ס מציינו הלשון "בנין אב", במידות שהתורה נדרשת וכו', ומאידך מציינו הלשון "יש אם למסורת".

ויש לדקדק בשינוי הלשון מדוע גבי לימודים ודרשות נקט לשון אב ולגבי מסורת נקט לשון אם.

51. כי יפתח איש בור

במסכת בבא קמא (ל' ע"א) איתא, המכסה בורו בדליו של חברו ובא בעל הדלי ונטל את דליו, חייב בעל הבור. ובמאירי שם כתב: ואף אם נטל אדם אחר את הדלי ולא בעליו, יראה שאף בזו חייב בעל הבור שהרי מ"מ פשע בכסויו. וצ"ע, מ"ש מסוגיא ערוכה להלן שם (נ"ב ע"ב) "כסהו כסוי שיכול לעמוד בפני שוורים ואינו יכול לעמוד בפני גמלים, ושיכחי גמלים, והתליע מתוכו מהו". ואי נימא כדברי המאירי שבנטל חברו את הכיסוי, בעל הבור חייב, א"כ לכאורה תולעים לא גרע מחבירו, ומה הוא הספק בגמרא.

52. חיוב ישן במצוות

מפורסם הנידון האם כל אדם בעת שישן פטור מן המצוות, ויש שרצו לעשות מעשה בסוכה להוציא מהסוכה אחרי שנרדם, כי אינו חייב כעת במצוות. וצ"ע, דבגמרא בראש השנה (כ"ח ע"ב) הקשו על איסור בל תוסיף 'אלא מעתה הישן בסוכה בשמיני ילקה'. והלא קודם שינתו הוא רק 'הכשר עבירה' ובודאי לא לוקים על זה, ועל שעת השינה הלא לא עשה עבירה.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:10	6:11	6:10	6:07	6:11	6:13
סזק"ש מג"א	8:38	8:39	8:37	8:35	8:38	8:40
סזק"ש גר"א	9:25	9:27	9:25	9:23	9:26	9:28
סזת"פ מג"א	9:59	10:00	9:59	9:57	9:59	10:01
סזת"פ גר"א	10:30	10:32	10:31	10:29	10:31	10:33
שקיעה	7:17	7:15	7:15	7:13	7:16	7:15

והנה כתב ה"חפזי תיים" ז"ל (במאמר "תורה אור" פרק ד) שצריך אדם להשתדל לקיים כל התרי"ג מצוות, אפילו אותן הלא שכיחי [חויץ מאותן שאין נוהגין בזמן הזה, שבהן יוצאין על ידי הלמוד בעניניהם] כדי לתקן נפשו ורמ"ח אבריו לעתיד לבא, שכן כל אבר בנגד מצוה ואם לא כן - ישאר בעל מום לעתיד לבא, (ומקורו בשערי קדושה להרח"ו) וכן כתב ב"חזון איש" (ביו"ד סי' קע"ה סק"ב) שכל מצוה תיב כל אדם על כל פנים פעם אחת בחייו לקנימה [חויץ¹³ משלוח תקן¹⁴ שמעטו קרא עין שם]. ולכן ראוי לירא שמים להשתדל לקיים גם המצוות שאין שכיחות, כמו¹⁵ ראשית הגז¹⁶ ומתנות¹⁷ ופדיון פטר חמור¹⁸ ופאה ולקט

ביאורים

13. משילוח תקן. נאמר בתורה (דברים כב, ו-ז), 'כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ, אפרוחים או ביצים, והאם רבצת על האפרוחים או על הביצים, לא תקח האם על הבנים, שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך' וגו'. נאמרו בפרשה זו שתי מצוות: א, מצות לא תעשה, שלא ליטול את האם על הבנים, ב, מצות עשה לשלח את האם. 14. שמעטו קרא. דכתיב "כי יקרא קן צפור" וגו', שהוא דרך מקרה. 15. ראשית הגז. נאמר בתורה (דברים יח, ז) "וראשית גז צאנך תתן לו" כלומר שבכל פעם כשאתה גוזז את צאנך, תתן מן הגז' [הצמר הגזוז] מתנה לכהן. מצוה זו נקראת 'ראשית הגז'. 16. ומתנות. מצות עשה על כל שוחט בהמה טהורה לתת לכהן זרוע לחיים וקובה, שנאמר (דברים יח, ג) 'זוה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הזבח אם שור אם שה ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה, ואלו הם הנקראים בכל מקום 'מתנות'. 17. ופדיון פטר חמור. מצוה לפדות פטר [-בכור] חמור בשה מן הכבשים ומן העזים, ונותן את הששה לכהן. 18. ופאה ולקט ושכחה. שהקוצר את שדהו ניח לעניים חלקים מיבולו, והם: א) "פאה" - מעט קמה בקצה השדה. ב) "לקט" - שבלים הנושרות

ושכחה פטר ועוללות, וכל כהאי מנא. וכן כתב ב"מעשה רב" (סי' ק"ד ק"ח) ובתוספות "מעשה רב" (שם), שהגר"א קנה¹⁹ עז מכפרת ונתן הבכור לכהן, ושחט עגל ונתן המתנות, ובקש מאחד שימתן לו קרקע ארבע אמות על ארבע אמות כמתנה ונטע שם אילן פרי וקיים²⁰ שלש שנים ערלה, וישנה רביעית נטע רבעי, וקנה שדה חטים והניח פאה בסוף שדהו, ונתן מעשר, וקיים לקט ושכחה, עין שם. [ועין ב"שיטה מקובצת" (ערכין ב' ב' אות ט"ו) בשם הרא"ש: מיהו צריך להשתדל לקיים כל המצוות וכו' עין שם]. וכן ראיתי אאמו"ר זללה"ה השתדל לקיים מצוות מתנות וראשית הגז ופדיון פטר חמור, גם השתדל²² שיהיה לו ספר תורה. והשם יתפרך יזכנו לקיים כל המצוות בשמחה.

ביאורים

בשעת הקצירה וזקוקות לליקוט. ג) "שכחה" - עומר שנשכח בשדה בשעת הקצירה. כן גם הבוצר את כרמו יניח לעניים: א) "עוללות" - אשכולות בלי כתף ובלי נטף, היינו שענביהם מועטים ורק בודדים נמצאים באמצע השרביט או בקצהו. ב) "פרט" - גרגירים בודדים של ענבים הנפרטים בשעת הבציר ונושרים מאשכולותיהם. "פרט" בכרם הוא כ"לקט" בשדה. (כן נוהגות בכרם, ואף בעצי פרי אחרים, מצוות "פאה" ומצוות "שכחה"). 19. עז מכפרת. עז שעדיין לא ילדה מעולם. 20. שלש שנים ערלה. פירות האילן בשלש השנים הראשונות לנטיעתם - פירות ערלה הם ואסורים באכילה ובהנאה. 21. ושנה רביעית נטע רבעי. כל יבול הפירות של השנה הרביעית דינו כמעשר שני, שיש לאוכלו בירושלים או לפדותו ולהעלות את הדמים לירושלים. 22. שיהיה לו ספר תורה. מצוה להיות לכל איש מישראל ספר תורה, אם כתבו בידו הרי זה משובח, ומי שאי אפשר לו לכתבו בידו ישכור מי שיכתבו לו. (חיון מצוה תרי"ג).

סדר יום כיפור קטן

א. יש הנוהגים להתענות מוקצת היום או כולו יום לפני ראש חודש, ואומרים בתפילת מנחה סדר יום כיפור קטן, והטעם למנהג זה, לפי שראש חודש הוא יום כפרה על חטאות החודש שעבר, ובראש חודש אסור להתענות, לכן מקדימים את התענית והתפילה יום קודם לראש חודש. ואף מי שאינו מתענה ולא מתפלל סדר יום כיפור קטן יראה לעשות תשובה ביום זה, מאחר והוא יום האחרון של החודש, וכמו בערב ראש השנה, ואז בודאי יהיה לו החודש זמן כפרה לכל תולדותיו (מ"ב ת"ז סק"ד).

ב. בפעם הראשונה שמתענה יקבל על עצמו שיהיה בלי נדר להתענות. תמיד בערב ראש חודש, דשמא יארע לו איזה פעם שלא יוכל להתענות. ואמנם גם מי שקיבל עליו להתענות ולא אמר בלי נדר אם נאנס בערב ראש חודש אחד ואינו יכול להתענות אין צריך התרה, ורק אם רוצה לבטל מנהגו לגמרי יעשה התרה (מ"ב ת"ז סק"ד, מג"א סי' תקפ"א ס"ק י"ב).

ג. המתענה בערב ראש חודש צריך להזהר לאכול מיד בצאת הכוכבים, כדי שלא יכנס לראש חודש כשהוא בתענית (מ"ב שם).

ד. אם חל ערב ראש חודש בשבת או ביום שישי מקדימים תפילת יום כיפור קטן והתענית ליום חמישי, ואם אינם נוהגים להתפלל סדר יום כיפור קטן יכולים להתענות גם ביום שישי, כשחל ערב ראש חודש ביום שישי (מ"ב שם).

ה. כתב המטה אפרים (סי' תקפ"א סע' ג') שאף במקומות שלא נוהגים לומר כל ערב ראש חודש סדר יום כיפור קטן, בערב ראש חודש אלו אומרים. ובספר 'פניני רבינו הקהלות יעקב' (עמ' לט) כתב שמקובל מאז ומתמיד שתפילת יום כיפור קטן היא תפילה חשובה המועילה לבטל גזירות קשות רח"ל.

53. חצי שיעור

בגמרא ביומא (ע"ד ע"א) חצי שיעור - רבי יוחנן אמר אסור מן התורה וכו', ריש לקיש אמר מותר מן התורה 'אכילה אמר רחמנא וליכא'. מבואר שסברת ר"ל היא שחצי שיעור אליבא דאמת הוא חפצא דאיסורא, רק שאין ע"ז שם 'אכילה' ולכן מותר.

וצ"ע, ממה שציידו בגמ' (מנחות נ"ד ע"ב) שאיסור כזית שהתקטן ושוב תפח, יש דיחוי אצל איסורים ואין ע"ז שם איסור. וקשה, דמה שיין דיחוי, והלא כל הסיבה להתיר הוא רק בשם אכילה ולא במהות האיסור. וכן צ"ע מדברי הגמרא בחולין (צ"ח ע"א) שחצי שיעור שנתן טעם בקדירה, כל הקדירה אסורה רק מדרבנן אף שאוכל כעת איסור ששיעורו כזית.

54. קביעות סעודה בסוכה

הנה בהלכות סוכה (תרל"ט ס"ב) נאמר ששינת ארעי אסורה חוץ לסוכה. וכן מתבאר שם שגדרי חיוב ישיבת בסוכה תלויה בשאר הלכ' ברכות וכגון שעל בשר אין מברכים 'לישב' ואילו על פת הבאה בכיסנין מברכים, ועוד כל כיוצ"ב. וצ"ע, דהלא הטעם שאכילת ארעי מותרת חוץ לסוכה כתב המשנ"ב (שם ס"ק יב) בשם ריטב"א ור"ן "דאף בביתו מצוי שאוכל עראי חוץ לביתו". [וכע"ז כתב הביאור הלכה (שם ד"ה אם קובע) בשם מאמ"ר שאם דרכו לקבוע סעודה על דבר פעוט חשיב קבע, משום דבעינין תשבו כעין תדורו, וממילא בדידיה תליא מלתא, ע"ש]. וא"כ גם בשאר דברים כך, נדון הכל לפי הענין, ובודאי שדרך בני"א לקבוע סעודה על בשר יותר ממין מזונות בשיעור כביצה וכד'.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:11	6:12	6:10	6:08	6:11	6:14
סזק"ש מג"א	8:38	8:39	8:37	8:35	8:38	8:41
סזק"ש גר"א	9:25	9:27	9:26	9:24	9:26	9:28
סזת"פ מג"א	9:59	10:00	9:59	9:57	9:59	10:02
סזת"פ גר"א	10:30	10:32	10:31	10:29	10:31	10:33
שקיעה	7:16	7:13	7:13	7:12	7:15	7:14

שוב מצאתי ב"שער המצוות" להרב רבנו חיים ויטאל ז"ל בהקדמה, וזה לשונו: דע, שכל ניצוצי נשמות מכל נשמה ונשמה מתניבת לקנים כל תרנג מצוות, אם לא אותם שאין יכלת בידם לקנימם, כמו מעשה הקרנות כלם שאינם נוהגים אחר התרנג, וכיוצא בזה כמו מצוות²³ יבום וחליצה, או גט, או פדיון בן בכור, שדברים אלו אינם ביד האדם. ואפלו ענין הגט, אינו מתניב לגרש לאשתו אלא אם לא תמצא חן בעיניו מחמת שאינה הגונה במעשיה, שאם לא כן, אדרבה, מזבח מוריד עליו דמעות, וכיוצא במצוות אלו. אבל כל השאר - תניב אדם לקנימם, ואפלו אותם שאינם חובה על האדם אלא בהזדמנ, כגון מצוות שלוחת הפן שאינו מתניב לרדה אחריה, אלא "כי יקרא קן צפור" שהוא דרך מקרה וכיוצא בזה, עם כל זה צריך האדם לחפש אחריהם ולעשותם, כי כל זמן שלא השלים התרנג מצוות שהם כנגד רמ"ח איבריו וגידי נשמתו, הנה נשמתו חסרה מן האברים ונקרא בעל מום, ועליו נאמר: "כל איש אשר בו

ביאורים

23. יבום וחליצה. שני אחים שחיו יחד בעולם, ומת אחד מהם בלא בנים, מצוה על האח השני ליבם (לשאת) את אשת אחיו, או לחלוץ לה (-שהיא חולצת את נעלו של היבם) אם אינו רוצה לישאנה, ועל ידי כך מותרת להנשא לאחרים.

מום... לא יגש". וזה נזכר ומפרש בספר התקונים (תיקון ע' דף קל"א ע"ב) שאין לו תקון עד שיהזור בגלגול וישלים כל התרנג מצוות וכו'.

הכנה משבת לחול

א. מותר בשבת להציע מצעים ולסדר את המיטות לצורך השינה, כשיש צורך בכך ליום השבת. אולם אסור בשבת להציע מצעים ולסדר את המיטות לצורך השינה כשאין בזה צורך בשבת, ועושה זאת לצורך מוצאי שבת. גם באופן שצריך להציע את המיטות לצורך השבת, מכל מקום טוב יותר להקדים ולהציען קודם השבת (מ"ב ש"ב, י"ט, ובכה"ח אות כ"ג בשם האגודה).

ב. מותר להדיח את כלי האוכל שאכל בהם בשבת, כשיש לו צורך בכלים המזדחים לאכול בהם בשבת עצמה, ולכן, כלים שאכל בהם בלילה או בבוקר ואפילו בצהריים, מותר להדיחם לצורך אכילה בשבת אחר הצהרים. אולם כלים שהשתמשו בהם לאכילה בשבת אה"צ ושוב אינו צריך להם לאכילתו בשבת, אסור להדיחם בשבת כדי שיהיו נקיים ומזומנים לפניו במוצאי שבת.

ג. כלים שמושמשים בהם בשבת תדיר, גם לאחר זמן סעודת המנחה מותר להדיחם. ולכן, מותר בשבת להדיח כוסות ושאר כלי שתיה אפילו לאחר הסעודה בשבת אחר הצהרים, משום שדרך בני אדם לשתות במשך כל היום, גם לא בשעת הסעודה. וכיון שכל היום ראוי לשתיה, מן הסתם יהיה לו צורך בכוסות גם לאחר הסעודה. אמנם אדם שברור לו שאינו עומד לשתות שוב, אסור לו להדיח את הכוסות, לפי שבאופן זה הדחתן היא טרחה שלא לצורך השבת אלא לצורך החול, ואין טורחים בשבת לחול (מ"ב שם ס"ק כ"ט ובכה"ח אות מ"ג בשם המג"א).

ד. כשמדיחים כלים בשבת לצורך השבת, כגון, שמדיחים צלחות או סכו"ם לסעודת יום שבת, מותר להדיח את כל הצלחות והסכו"ם שמונחים בכיור. ואע"פ שאין לו צורך בכל הכלים לסעודתו, התיירו חכמים להדיח את כולם, הואיל וכל כלי וכלי שמדיח ראוי לתשמישו. כמו כן כשמדיח כוסות לצורך שתייה, מותר להדיח את כל הכוסות המלוכלכות, אע"פ שאינו צריך אלא לאחת מהן (מ"ב שם ס"ק ובכה"ח אות מ').

55. ברכה על עשיית חפצא דמצווה

בקביעת מזווה קיימא לן (שו"ע יו"ד סי' רפ"ט) שמברכים בשעת קביעת המזווה, ולא בשעה שנכנס לדור. ואילו על הטלת ציצית בבגד קיימא לן (שו"ע או"ח סי' ח') שאין מברכים אלא רק על הלבשה ולא על העשייה. וצ"ע, מאי שנא ולמה לא יברך על המזווה בשעה שנכנס לגור וכן מדוע לא יברך על עשיית הציצית בבגד.

56. חינוך לנזירות

בגמרא בנזיר (כ"ט ע"ב) אמרינן האב מדיר את בנו בנזיר כדי לחנכו במצוות. ומבואר שיש ענין לחנך לנזירות. וצ"ע, הא אמרינן (נזיר ג' ע"א) נזיר חוטא, וכן אמרינן (בירושלמי נדרים) כל הנודר נקרא רשע, וכיצד שייך חינוך על זה.

57. ביטול תרומה

האבני מילואים (שו"ת סי' י"ח) מחדש שדין תורה של 'משמרת תרומתי' [וה"ה בקדשים] שנצטוונו לשמור על תרומה בטהרתה, כולל גם שלא לקחת תרומה ולבטלה ביותר ממאה. וצ"ע, א"כ כיצד מותר לקחת המים של הכיור ולהכניסם לבור [-'מוכני'], והרי יתבטל שם במים הרגילים.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:11	6:12	6:11	6:09	6:12	6:14
סוק"ש מג"א	8:38	8:39	8:38	8:36	8:39	8:41
סוק"ש גר"א	9:25	9:27	9:26	9:24	9:26	9:28
סות"פ מג"א	9:59	10:00	9:59	9:57	10:00	10:02
סות"פ גר"א	10:31	10:32	10:31	10:29	10:31	10:33
שקיעה	7:15	7:12	7:12	7:10	7:14	7:12
הדלקת נרות	6:35	6:50	6:42	6:40	6:44	6:42

גם דע, כי העושה מצוה,²⁴ אין מספיק לו במה שיעשה אותה, שהרי מצינו בדברי רבותינו ז"ל שאמרו, כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריבין לו ימיו. וכיוצא בזה אמרו, כל המקיים מצוה פלונית יש לו כך וכך. והנה אנחנו ראינו כמה וכמה מצוות שעושים בני אדם, ואינם מתקיימים בדברי רבותינו ח"ו בענין גדל שכרם אפלו בעולם הזה. אבל השרש שהכל נשען עליו הוא, שבעשית המצוה אל יחשב שהיא עליו כמשא וממחר להסירם מעליו, אבל יחשב בשכלו כאלו בעשותו אותה המצוה נרויח אלף אלפים דינרי זהב, ויהיה שמח בעשותו אותה המצוה כשמחה שאין לה קץ, מלב ונפש ובחשק גדול, כאלו ממש בפעל נותנים לו אלף אלפים דינרי זהב אם יעשה אותה מצוה.

וזהו סוד הפסוק: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב" וזה סוד רב ברזא, דחד יומא

ביאורים

24. אין מספיק לו במה שיעשה אותה. פירוש, אין מספיק שיעשה את המצוה כמות שהיא ללא שמחה וחשק גדול (כמו שיבאר בהמשך דבריו), ומוכיח כן שהרי מצינו...

סוף גאלה לתפלה ולא פסק חוכא מפומיה כל ההוא יומא. וזה יורה על היות אמונת בטחוננו בבורא יתברך בתכלית האחרון, יותר משאם היה השקר מזמן לפניו בפעל, וכפי גדל שמחתו פאמת ובטוב לבב הפנימי - כך יזכה לקבל אור עליון, ואם יתמיד בזה, אין ספק שישרה עליו רוח הקדוש. וענין זה נוהג בקיום כל המצוות כלם, בין בעת שעוסק בתורה שיהיה בחשק גדול נמרץ בהתלהבות עצום, כאלו עומד לפני המלך ומשרת לפניו בחשק גדול למצא חן בעיניו לקבל ממנו מעלה יתרה וגדולה. עד כאן לשון מורנו הרב חיים ויטאל ז"ל, ועין ב"תקוני זהר" (ת"ע דף קל"ב א.).

שבת קודש פרשת ראה

"ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה" (י"א, כ"ו).

מדוע פתח בלשון יחיד 'ראה', וסיים בלשון רבים 'לפניכם'?

ביאר מרן רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל, דיש לומר ד'ראה' קאי על כלל ישראל ומצד הקב"ה ניתנו הברכות והקללות בשווה לכולם, לכן כתב לשון יחיד. אבל מצד המקבלים אין זה שווה, דיש שאצל זה הוא ברכה ואצל השני זוהי קללה, לכן סיים בלשון רבים 'לפניכם'.

"והבאתם שמה וגו' ואת מעשרותיכם" (י"ב, ו).

צריך עיון, מה ענין מעשרות לבית המקדש?

ותירץ מרן רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל, דכאן רמז למה שאמרו בירושלמי סוף מעשר-שני בשם רבי יהושע בן לוי, בראשונה היה מעשר נעשה לג' חלקים, שליש למזכירי כהונה ולויה ושליש לאוצר ושליש לעניים ולחברים שהיו בירושלים, ונראה דכל זה היה בבית המקדש, וכדכתיב במלאכי (ג', י'), 'הביאו את כל המעשר לבית האוצר ויהי טרף בבית', ומשמע שהביאו את כל המעשר לבית המקדש. וכן כתיב בנחמיה (י', ל"ט), שהביאו המעשר לבית אלקינו לבית האוצר, וכן כתיב בדברי הימים (ב', ל"א) שהביאו את כל המעשר בלשכות בית ה'.

"וזכרת כי עבד היית במצרים" (ט"ו, ט"ו).

יש לעיין, למה כתוב פסוק זה גבי שבועות?

ותירץ מרן רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל, דיש לומר, דהנה פסח עיקרו זכר ליציאת מצרים, וגם בסוכות כתוב בפרשת אמור, 'כי בסוכות הושבתו וגו' בהוציא אותם מארץ מצרים', אבל בשבועות, לא נזכר שהוא זכר ליציאת מצרים, שהרי הוא למניין העומר, ולכן כתוב כאן וזכרת וגו', שגם הוא זכר ליציאת מצרים, כמו שאנו אומרים בתפילה בכל המועדים זכר ליציאת מצרים, ועיין רמב"ן.

58. זכר ליציאת מצרים

הנה שיטת הרבה ראשונים דקידוש דאורייתא היינו בדברים, ועל הכוס הוא מדרבנן.

וצ"ע, אמאי לא תקנו רבנן בתפלה לומר 'זכר ליציאת מצרים', והרי אמר רב אחא בר יעקב 'צריך שיזכור יציאת מצרים בקידוש' (פסחים דף קי"ז).

59. קטן בתפילין

בגמרא בברכות (כ' ע"א) איתא קטנים פטורים מן התפילין, ופירש רש"י ז"ל דמייירי אפי' בקטן שהגיע לחינוך דפטור כיון דאין יכול לשמור גופו בנקיטת וצ"ע, דבסוכה (מ"ב ע"א) איתא קטן היודע לשמור וכו' אביו חייב לקנות לו תפילין, ופירש רש"י ז"ל היודע לשמור שלא יכנס בהם לבית הכסא. ויש לבאר מדוע שינה רש"י טעמו.

60. ד' אמות ללא תפילין

בסוכה (כ"ח ע"א) אמרו על רבי יוחנן בן זכאי מימיו לא שח שיחת חולין ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, וכן היה רבי אלעזר תלמידו נוהג אחריו. וצ"ע, דבגמרא ביומא (פ"ו ע"א) אמרינן היכי דמי חילול השם, רבי יוחנן אמר כגון אנה דמסגינא ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין. וכן כתב הרמב"ם (בפ"ה מהלכ' יסודי התורה ה" י"א) 'ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול ה' והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה וכו' ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מכותר בתפילין' וכו', וא"כ צריך ביאור מה רבותיה שאמרו על ריב"ז, והרי כל ת"ח מחייב בזה.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות						
הנץ החמה	6:12	6:13	6:12	6:09	6:12	6:15
סוק"ש מג"א	8:38	8:40	8:38	8:36	8:39	8:41
סוק"ש גר"א	9:26	9:27	9:26	9:24	9:26	9:28
סו"ת"פ מג"א	9:59	10:00	9:59	9:57	10:00	10:02
סו"ת"פ גר"א	10:31	10:32	10:31	10:29	10:31	10:33
שקיעה	7:14	7:11	7:11	7:09	7:13	7:11
צאת השבת						
לר"ת	8:27	8:24	8:24	8:22	7:48	7:49
					8:24	8:24

תפילות

תפילת מנחה וערבית לימות החול | ברכת המזון
ברכת מעין שלש ובורא נפשות

נוסח אשכנז

ברכתינו נתונה להר"ר יעקב חלופסקי שליט"א על רשותו להעתיק את התפילות מתוך הסידור
שבהוצאתו "שיח תפילה".

תפילת מנחה

אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ. עוֹד יִחַלְלוּךָ סֶלָה: אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁכְחָה לֹא. אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁיהוּהָ אֱלֹהֵיו: תִּהְיֶה לְדוֹר. אַרְוִמְךָ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ. וְאַבְרָכָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד:

תפילת ערבית

וְהוּא רַחוּם וְכַפּוּר עוֹן וְלֹא יִשְׁחִית. וְהִרְבֵּה לְהַשִּׁיב אִפּוֹ וְלֹא יַעִיר כָּל חַטּוֹת: וְהָיָה הַיּוֹשִׁיעָה. הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנִי כַּיּוֹם קְרָאֲנִי:

תנו: בְּרַכּוּ אֶת יְהוָה הַמְּבָרָךְ:

קהל ותנו: בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בְּדַבְּרוֹ מַעֲרִיב עַרְבִים. בְּחֻקְמָה פּוֹתַח שַׁעֲרִים. וּבִתְבוּנָה מְשַׁנֵּה עֵתִים וּמַחְלִיף אֶת הַיּוֹמִים. וּמְסַדֵּר אֶת הַכּוֹכָבִים כְּמַשְׁמְרוֹתֵיהֶם בְּרִקִיעַ בְּרָצוֹנוֹ. בּוֹרֵא יוֹם וְלַיְלָה. גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי הַשֶּׁשׁ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי אוֹר. וּמַעֲבִיר יוֹם וּמְבִיא לַיְלָה. וּמְבַדֵּל בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה. יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: אֵל חַי וְקַיִם תְּמִיד וְיִמְלוֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמַּעֲרִיב עַרְבִים:

אַהֲבַת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ אֲהַבְתָּ. תוֹרָה וּמִצְוֹת חַקִּים וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָנוּ לְמַדְתָּ. עַל כֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּשִׂכְבְּנוּ וּבְקִיּוּמֵנוּ נִשְׁתִּיב בְּחַקְךָ. וְנִשְׁמַח בְּדַבְּרוֹ תוֹרָתְךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי חָם תִּינּוּ וְאוֹרְךָ יְמִינוּ וּבָהֶם נִהְיָה יוֹמָם וְלַיְלָה: וְאַהֲבַתְךָ אֵל תְּסִיר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אוֹהֵב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

יחיד אומר: אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. יְהוָה אֶחָד:

לחזק: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד:

תפילת מנחה

בְּכָל יוֹם אֲבָרְכֶךָ. וְאַחַלְלָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד: גְּדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד. וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֶקֶר: דוֹר לְדוֹר יִשְׁבַח מַעֲשֵׂיךָ. וּגְבוּרָתֶיךָ יַגִּידוּ: הַדָּר כְּבוֹד הַיּוֹדֶךָ. וְדַבְּרֵי

תפילת ערבית

וְאַהֲבַתְּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכֹל לְבָבְךָ וּכְכֹל נַפְשְׁךָ וּכְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצְוָה הַיּוֹם עַל לְבָבְךָ: וְשִׁנְנַתָּם לְבִנְיָן וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדַרְךָ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֵל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצְוָה אֲתֶכֶם הַיּוֹם לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ כְּכֹל לְבַבְכֶם וּכְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנִתְתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם כְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ וְאִסַּפְתָּ דָגָךְ וּתִירֹשְׁךָ וּיְצִתְךָ: וְנִתְתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ וְאִכְלֹת וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּח לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וּשְׁכַחְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָיָה אִף יְהוָה כִּכֶּם וְעִצְרֵי אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יְהִי מִטַּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וְאֲבַדְתֶּם מִתְּרָה מֵעַל הָאָרֶץ: חֲטָא אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם: וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדַרְךָ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ:

לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לֵאמֹר: לְהָיִי שֵׁמֶיךָ עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל מוֹשֶׁה לְאֹמֶר: דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כַּנְּפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַכַּנָּף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וְרָאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְהוָה וְעִשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם

תפילת מנחה

נפלאתיך אשיחה: ועוזי נוראתיך יאמרו. וגדלתך
אספרנה: זכר רב טובך יביעו. וצדקתך ירננו: חנון
ורחום יהוה. ארך אפים וגדל חסד: טוב יהוה לכל.

תפילת ערבית

אשר אתם זנים אתריהם: למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי
וקיימתם קדשים לאלהיכם: אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם
מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם: אמת.

החזן חזר ואומר: יהוה אלהיכם אמת:

ואמונה כל זאת וקיים עלינו. כי הוא יהוה אלהינו ואין וזלתו. ואנחנו ישראל
עמו: הפורנו מיד מלכים. מלכנו הוצאתנו מכף כל העריצים. האל
הנפרע לנו מצרינו. והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו: העושה גדולות עד אין חקר.
ונפלאות עד אין מספר: השם נפשנו בחיים. ולא נתן למוט רגלנו: המדריכנו על
קמות אויבינו. וזרם קרננו על כל שונאינו: העושה לנו נסים ונקמה בפרעה.
אותות ומופתים בארמת בני חם. המכה בעברתו כל בכורי מצרים. ויוצא את עמו
ישראל מתוכם לחרות עולם: המעביר בניו בין גזרי ים סוף. את רודפיהם ואת
שונאיהם בתחומות טבע. וראו בניו גבורתו. שבהו וחודו לשמו. ומלכותו ברוצן
קבלו עליהם. משה ובני ישראל לה ענו שירה בשמחה רבה. ואמרו בלם:

מי כמכה באלים יהוה. מי כמכה נאדר בקדש. נורא
תהלות עשה פלא:

מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה זה אלי ענו. ואמרו:

יהוה ימלך לעולם ועד:

ונאמר. כי פדה יהוה את יעקב. ונאלו מיד חזק ממנו: ברוך אתה יהוה אל ישראל:

תפילת מנחה

ורחמיו על כל מעשיו: יודוך יהוה כל מעשיו. וחסדיך
יברוכה: כבוד מלכותך יאמרו. וגבורתך ידברו:
להודיע לבני האדם גבורתו. וכבוד הדר מלכותו:
מלכותך מלכות כל עלמים. וממשלתך בכל דור ודר:
סומך יהוה לכל הנפלים. וזוקף לכל הכפופים: עיני כל
אליך ישברו. ואתה נותן להם את אכלם בעתו: פותח
את ידך. ומשביע לכל חי רצון: צדיק יהוה בכל דרכיו.
וחסיד בכל מעשיו: קרוב יהוה לכל קראיו. לכל אשר
יקראהו באמת: רצון וראיו יעשה. ואת שועתם ישמע
ויושיעם: שומר יהוה את כל אהביו. ואת כל הרשעים
ישמיד: תהלת יהוה ידבר פי. ויברך כל בשר שם
קדשו לעולם ועד: ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם.
הללויה:

תפילת ערבית

השביבנו יהוה אלהינו לשלום. והעמידנו מלכנו לחיים. ופרוש
עלינו סבת שלומך. ותקננו בעצה טובה מלפניך.
והושיענו למען שמך. והגן בעדנו. והסר מעלינו אויב דבר וחרב
ורעב ויגון. והסר שטן מלפנינו ומאחרינו. ובצל כנפיך תסתירנו.
כי אל שומרנו ומצילנו אתה. כי אל מלך חנון ורחום אתה. ושומר
צאתנו ובואנו לחיים ולשלום מעתה ועד עולם: ברוך אתה יהוה
שומר עמו ישראל לעד:

הש"ץ אומר חצי קדיש:

וַתַּגְדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא כְרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיךְ
מַלְכוּתָהּ בְּחֵיבוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיֵּי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל
בְּעֶזְרָא וּבְזִמְן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא
וּלְעָלְמֵי עָלְמֵינָא. וַיִּתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרַומֵם וַיִּתְנַשֵּׂא
וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלְמָא מִן כָּל
בְּרַבְתָּא וְשִׁירְתָּא תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחְמָתָא דְאַמִּירָן בְּעֶלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

במנחה אומר: כי שם יהוה אקרא, הבו גדל לאלהינו:
ארני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, אֱלֹהֵי
יִצְחָק, וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב. הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן.
גּוֹמֵל חֲסִדִים טוֹבִים, וְקוֹנֵה הַכֹּל, יְזַכֵּר חֲסִדֵי אֲבוֹת, וּמְבִיא גּוֹאֵל
לְבָנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה: מְלַךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמַגֵּן: בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה מֶגֶן אַבְרָהָם:

אַתָּה גְבוּר לְעוֹלָם אֲרֵנִי מַחֲיָה מַתִּים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ: מוֹרִיד הַמַּלְ: מְכַלְכֵּל חַיִּים
בְּחֶסֶד, מַחֲיָה מַתִּים בְּרַחֲמִים רַבִּים, סוֹמֵךְ נֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמְתוֹרֵר
אֲסוּרִים, וּמְקַיֵּם אֲמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפְרַי. מִי כְמוֹךָ בְּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֵה לָךְ. מְלַךְ
מַמְיָת וּמַחֲיָה וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה: וְנֶאֱמָר אַתָּה לְהַחֲיִית מַתִּים: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מַחֲיָה
הַמַּתִּים:

בחזרת הש"ץ אומרים כאן קדושה:

יְקַדֵּשׁ אֵת שְׁמֵךְ גְּעוּלָם, כְּשֵׁם שְׁמֵךְ יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ בְּשֵׁמי מְרוֹם, בְּכַתוּב עַל יַד גְּבִיאֵךְ, וְקָרָא זֶה
אֵל זֶה וְאָמַר: קו"ה: קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה עֲבֹאוֹת, מִלֵּא כֹל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: חוּן:
לְעֻמַּתָם בְּרוּךְ יִאמְרוּ: קו"ח: בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה מִמְקוֹמוֹ: חוּן: וּבְדַבְרֵי קְדֻשָּׁתְךָ כְּתוּב לֵאמֹר: קו"ח:
וּמְלַךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר, הַלְלוּהָ:

לחון: לדרור דור נגיד גדלך וילגח נצחים קדשתך נקדיש, ושבתך אלהינו מפנינו לא ימוש
לעולם ועד, כי אל מלך גדול וקדוש אתה: ברוך אתה יהוה האל הקדוש:

אַתָּה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ וּקְדוּשִׁים כָּכֵל יוֹם יְהַלְלוּךָ סְלָה: בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה הָאֵל הַקְּדוֹשׁ:

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת, וּמְלַמֵּד לְאִנּוּשׁ בִּינָה: חַנּוּן מֵאֲתָךְ דַּעַת בִּינָה וְחֶשְׁבֵּל: בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה חוֹנֵן הַדַּעַת:

הַשִּׁיבֵנו אֲבוֹנֵינוּ לְתוֹרַתְךָ, וְקַרְבֵנוּ מִלְּפָנֵינוּ לְעִבּוּדְךָ וְחַסְדֵינוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה
לְפָנֶיךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַרוֹצֵה בְּתַשׁוּבָה:

סִלַּח לָנוּ אֲבוֹנֵינוּ כִּי חָטָאנוּ, מִחַל לָנוּ מִלְּפָנֵינוּ כִּי פָשַׁעְנוּ, כִּי מוֹחֵל וּמוֹלֵחַ אַתָּה: בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה חַנּוּן הַמְּרַבֵּה לְסִלַּח:

רְאֵה כְּעֵינֵינוּ, וְרִיבֵה רִיבֵנוּ, וּנְאֻלֵנוּ מִתְּרַחַץ לְמַעַן שְׁמֵךְ, כִּי גּוֹאֵל תִּזְק אַתָּה: בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

רַפְּאֵנוּ יְהוָה וְנַרְפֵא, הוֹשִׁיעֵנו וְנִשְׁעֵה כִּי תַחֲלֵתְנוּ אַתָּה, וְתַעֲלֵה רַפּוּאָה שְׁלֵמָה
לְכָל מַכּוּמֵינוּ, כִּי אֵל מְלַךְ רוֹפֵא נֶאֱמָר וְנַחֲמֵן אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרַךְ עֲלֵינוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵת הַשְּׁנָה הַזֹּאת וְאֵת כָּל מֵינֵי תְבוּאַתָּה לְטוֹבָה, וְתֵן
בְּרַכָּה עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וְשַׂעֲנֵנוּ מִטּוֹבְךָ, וּבְרַךְ שְׁנַתְנוּ כְּשָׁנִים טוֹבוֹת: בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה מְבָרַךְ הַשָּׁנִים:

תְּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחַרוֹתְנוּ, וְשֵׂא נֶס לְקַבֵּץ גְּלִיּוֹתֵינוּ, וְקַבְּצֵנוּ יַחַד
מֵאַרְבַּע כְּנַפּוֹת הָאָרֶץ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַבֵּץ נְדָחֵי עַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל:

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ בְּכִרְאוּשׁוֹהָ, וַיּוֹשְׁעֵנוּ בְּבַתְחֻלָּהָ, וְהִסֵּר מִמֶּנּוּ
יְגוֹן וְאַנְחָה, וּמְלַךְ עֲלֵינוּ אַתָּה יְהוָה לְבָרֶךְ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים,
וּצְדִיקְנוּ בְּמִשְׁפָּט: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְלַךְ אוֹהֵב צְדִיקָה וּמִשְׁפָּט:

וְלַמְלַשְׁיָנִים אֵל תְּהִי תַקְנָה, וְכָל הַרְשָׁעָה בְּרַעַת תִּאבֵּר, וְכָל
אוֹיְבֶיךָ מִתְּרַה וּבְרַתוֹ, וְחֹזְרִים מִתְּרַה תַּעֲקֵר וְתִשְׁפֹּר
וְתַמְנֵה וְתַכְנִיעַ בְּמַתְרַה בְּיַמֵּינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹבֵר אוֹיְבִים
וּמְכַנְיַע זְדִים:

על הצדיקים ועל החסידים. ועל זקני עמך בית ישראל. ועל פליטת סופריהם. ועל גרי הצדק. ועלינו. והמו רחמיך יהוה אלהינו. ותן שכר טוב לכל הבורחים בשמך באמת. ושים חלקנו עמכם לעולם. ולא נבוש כי כך קטחנו: ברוך אתה יהוה משען ומבטח לצדיקים:

וְלִירוּשָׁלַיִם עירך ברחמים תשוב. ותשכן בתוכה כאשר דברת. ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם. וכסא דוד מחרה לתוכה תבין: ברוך אתה יהוה בונה בירושלים:

את צמח דוד עבדך מתרה תצמיח. וקרנו תרום בישועתך. כי לישועתך קוינו כל היום: ברוך אתה יהוה מצמיח קרן ישועה:

שָׁמַע קולנו יהוה אלהינו חוס ורחם עלינו. וקבל ברחמים ובכרון את תפלתנו. כי אל שומע תפלות ותחנונים אתה. ומלפניך מלפניו ריקם אל תשיבנו: כי אתה שומע תפלת עמך ישראל ברחמים. ברוך אתה יהוה שומע תפלה:

רָצָה יהוה אלהינו בעמך ישראל ובתפלתם. והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל ותפלתם באהבה תקבל בכרון. ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך:

בראש חודש אומרים כאן יעלה ויבוא:

אֱלֹהֵינוּ ואלהי אבותינו ועלה ויבא ויגיע ויראה וירצה וישמע וישקר ויזכר וקרונו ופקדונו וזכרון אבותינו וזכרון פושעים בן דוד עבדך וזכרון וירושלום עיר קדשך וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך לפליטה לטובה לתן ולחסד ולרחמים לחיים ולשלום ביום ראש החודש הזה: וקרנו יהוה אלהינו בו לטובה. ופקדונו בו לברכה. והושיענו בו לחיים. ובכרם ישועה ורחמים חוס ותחנון ורחם עלינו והושיענו כי אלו עינינו כי אל מלך חנון ורחום אתה:

וּתְחַזְיֵנָה עֵינֵינוּ בְּשׂוֹכֵךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים: ברוך אתה יהוה המחזיר שכינתו לצייון:

מודים דרבנן:

מוֹדִים אכתבו לך. שאמת הוא יהוה אלהינו ואלהי אבותינו. אלהי כל בשר. ויצרנו יוצר בראשית. ברכות והודאות ולשמך הגדול והקדוש. על שהחייטנו וקיימתנו. בן תחינו ותקיימנו. ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך. לשמור חקך. ולעשות רצונך. ולעבדך בלבב שלם. על שאנחנו מודים לך. ברוך אל ההודאות:

והמרחם כי לא תמו חסדיך. מעולם קוינו לך: ועל כלם ותברך ותרומם שמך מלבנו תמיד לעולם ועד: וכל החיים יודוך סלה. ויהללו את שמך באמת. האל ישועתנו ועזרתנו סלה: ברוך אתה יהוה הטוב שמך ולך נאה להודות:

שְׁלוֹם רב על ישראל עמך תשים לעולם כי אתה הוא מלך אדון לכל השלום. וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך: ברוך אתה יהוה. המברך את עמו ישראל בשלום:

יהי לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך. יהוה צורי ונאלי:

אֱלֹהֵי. נצר לשוני מרע וישפתי מברך מרומה. ולמקללי נפשי תדם. ונפשי בעשר לכל תהיה. פתח לבי בתורתך. ובמצותיך תרדף נפשי. וכל החושבים עלי רעה. מתרה חפר עצתם וקלקל מחשבתם: עשה למען שמך. עשה למען מינה. עשה למען קדשך. עשה למען תורתך. למען חלוצי ורדיוף הושיעה מינה וענני: יהי לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך. יהוה צורי ונאלי: עשה שלום במרומוי. הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל. ואמרו אמן:

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו. שיבנה בית המקדש במהרה בימינו. ותן חלקנו בתורתך: וישם נעבדך בראה כימי עולם וכשנים קרמוניות: וקרבה ליהוה מנחת והודה וירושלים. כימי עולם וכשנים קרמוניות:

במנחה ביום שאין בו תחנון ובערבית אומרים כאן קדיש התקבל.

סדר תחנון:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל גַּד צַר לִי מְאֹד, נִפְלְאָה נָא כִּדּוֹ יְהוָה כִּי רַבִּים רַחֲמָיו, וַיְבַד אֲדָם אֶל אֶפְרָיִם:

רַחֲמוּם וְחַנּוּן חַטָּאתֵי לִפְנֵיהֶם. יְהוָה מְלֵא רַחֲמוֹם רַחֵם עָלַי וְקַבֵּל תַּחֲנוּנַי: יְהוָה אֵל בְּאִסְפָּה תוֹכִיחֵנִי. וְאַל בְּחַמְתֶּךָ תִּיסְרֵנִי: חַנּוּי יְהוָה כִּי אֲמַלֵּל אֹנִי. רַפְּאֵנִי יְהוָה. כִּי נִבְחַלּוּ עַצְמוֹתַי וּנְפֹשִׁי נִבְחַלָּה מְאֹד. וְאַתָּה יְהוָה עַד מָתַי: שׁוּבָה יְהוָה חֲלֻצָה נַפְשִׁי. הוֹשִׁיעֵנִי לְמַעַן חַסְדֶּךָ: כִּי אֵין בַּמּוֹת וְצָרָךְ. בְּשֵׂאוֹל מִי יוֹדָה לָךְ: יִנְעִתִי בְּאַנְחָתִי. אִשְׁחָה כָּכָל לִילָה מִטָּתִי. בְּדַמְעָתִי עָרְשִׁי אֲמַסְּהָ: עֲשֵׂשָׁה מִכַּעַס עֵינַי. עֲתַקָּה כָּכָל צוּרְרָי: סוּרוּ מִמֶּנִּי כָּל פְּעֻלֵי אֹן. כִּי שָׁמַע יְהוָה קוֹל בְּכִיִּי: שָׁמַע יְהוָה תַּחֲנוּנִי. יְהוָה תַּפְלִתִּי יִקַּח: יִבְשׁוּ וַיִּבְחַלּוּ מְאֹד כָּל אֲיִכֵי. יִשְׁכּוּ וַיִּבְשׂוּ רַנְעַ:

שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל. שֹׁמֵר שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל. וְאַל יֵאבֵד יִשְׂרָאֵל. הַאוֹמְרִים שָׁמַע יִשְׂרָאֵל: שׁוֹמֵר גּוֹי אֶחָד. שֹׁמֵר שְׂאֵרֵי עַם אֶחָד. וְאַל יֵאבֵד גּוֹי אֶחָד. הַמְּנַחְרִים שֹׁמֵךְ וְהוּא אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

שׁוֹמֵר גּוֹי קְדוֹשׁ. שֹׁמֵר שְׂאֵרֵי עַם קְדוֹשׁ. וְאַל יֵאבֵד גּוֹי קְדוֹשׁ. הַמְּשַׁלְּשִׁים בְּשֵׁלֶשׁ קְדוּשׁוֹת לְקְדוּשׁוֹ:

מִתְרַצָּה בְּרַחֲמִים וּמְתַפִּיס בְּתַחֲנוּנִים. הַתְּרַצָּה וְהַתַּפִּיס לְדוֹר עֵנִי. כִּי אֵין עוֹזֵר: אֲכִינּוּ מִלְּפָנֶיךָ חַנּוּן וְעֲנֻנּוּ כִּי אֵין בְּנוּ מַעֲשִׂיִם. עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָה וְחַסֵּד וְהוֹשִׁיעֵנוּ:

וְאַנְחֵנוּ לֹא נִדַע מַה נַּעֲשֶׂה. כִּי עָלֶיךָ עֵינֵינוּ: זְכַר רַחֲמֶיךָ יְהוָה וְחַסְדֶּיךָ. כִּי מַעֲלֹם חַסֵּה: זֶהוּ חַסְדֶּךָ יְהוָה עֲלֵינוּ. בְּאִשֶּׁר יַחֲלֵנוּ לָךְ: אֵל תּוֹכֵר לִבּוֹ עֲנוּת רַאשׁוֹנִים. מִחַר יְקַדְמוֹנוּ רַחֲמֶיךָ. כִּי דַלּוּנוֹ מְאֹד: חַנּוּן יְהוָה חַנּוּן. כִּי רַב שִׁבְעָנוּ בּוֹ: בְּרַעַי רַחֵם וְתוֹכֵר. כִּי הוּא יָדַע יִצְרָנוּ. וְזָכַר כִּי עָפַר אַנְחָנוּ: עֲזָרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל דְּבַר כְּבוֹד שִׁמְךָ. וְהַצִּילֵנוּ וּכְפַר עַל חַטָּאתֵינוּ לְמַעַן שִׁמְךָ:

קדיש התקבל:

וַיִּתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֻלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעֲוֵתָהּ וַיְמַלִּיף מְלֻכּוּתָהּ בְּתוֹיְכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְתוֹי דְּכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּעֻלְמָא וּבְזַמְנָא קָרִיב. וְאַמְרוּ אָמֵן: וְהָא שְׁמֵהּ רַבָּא מְכַרְךָ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבַרְךָ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרַומֵם וַיִּתְנַשֵּׂא וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלָּה וַיִּתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּרַגְנֵי שָׂא בְּרִיךְ הוּא. לְעֻלְמָא מִן כָּל בְּרַבְרָתָא וּשְׂרִיתָא וְתַשְׁבַּחְתָּא וְתַהֲמַתָּא וְתַמְתָּא דְּאַמְיָרָן בְּעֻלְמָא. וְאַמְרוּ אָמֵן:

הַתְּקַבֵּל צְלוֹתֵהוֹן וּבְעוֹתֵהוֹן דְּכָל יִשְׂרָאֵל קָדָם אַבְדֵהוֹן דִּי בְּשַׁמַּיָּא. וְאַמְרוּ אָמֵן:

יְהָא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שַׁמַּיָּא וְחַיִּים עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאַמְרוּ אָמֵן:

עוֹשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאַמְרוּ אָמֵן:

עֲלֵינוּ לְשִׁבְחָה לְאַדוֹן הַכֹּל. לְתַת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרָאשִׁית. שְׁלֵא עֲשֵׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת. וְלֹא שָׁמְנוּ כְּמִשְׁפַּחֹת הָאֲדָמָה. שְׁלֵא שָׁם חָלַקְנוּ כְּהֵם וּגְדַרְלָנוּ כְּכָל הַמּוֹנֵם: שְׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִיִּים לְהַבֵּל וְרִיק וּמִתְפַּלְלִים אֵל אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ: וְאַנְחָנוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִיִּים וּמוֹדִים לְפָנֶי מַלְאָךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שֶׁהוּא נוֹטֵה שְׁמַיִם וְיוֹסֵד אָרֶץ. וּמוֹשֵׁב יְקָרוֹ בְּשַׁמַּיִם מְמוּעַל. וְשׁוֹכֵנֵת עֵזוֹ בְּגִבְהַי מְרוֹמִים: הוּא אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד. אֲמַת מִלְּפָנֶיךָ אָפַס זִלְתּוֹ. כְּפִתּוּב בְּתוֹרָתוֹ. וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֵל לְבַנְיָךְ. כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בְּשַׁמַּיִם מְמוּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת. אֵין עוֹד:

עַל כֵּן נִקְנָה לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְרֵאוֹת מִחַרָה בְּתַפְאָרַת עֲזָךְ. לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן הָאָרֶץ וְהָאֲלִילִים כְּרוֹת וּבְרִיתוֹן. לְתַמְנָן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדֵי. וְכָל בְּנֵי בְּשָׂר יִקְרָאוּ בְּשִׁמְךָ לְחַפְנוֹת אֱלֹהֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ. יִכִּירוּ וַיִּדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תְּבֵל. כִּי לָךְ תִּכְרַע כָּל בְּרַךְ.

תִּשְׁבַּע כָּל לַשָּׁוֶן. לִפְנֵיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וַיִּפְלוּ. וְלִכְבוֹד שְׁמֶךָ יִקָּר וַיִּתְנוּ. וַיִּקְבְּלוּ בְּלִם אֶת עַל מַלְכוּתֶךָ. וְתַמְלִיךְ עֲלֵיהֶם מַחֲרָה לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הַמְּלֻכּוֹת שֶׁלְּךָ הֵיא וְלְעוֹלָמֵי עַד תַּמְלִיךְ בְּכַבּוֹד. כַּכְּתוּב בַּתּוֹרָתְךָ. יְהוָה יַמְלִיךְ לְעוֹלָם וָעֶד: וְנֹאמַר. וְהָיָה יְהוָה לְמִלְךָ עַל כָּל הָאָרֶץ. בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד וַיִּשְׁמוּ אֶחָד:

קדיש יתום

יְתַמְדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֻלְמָא דִּי קָרָא כְּרַעוּתָהּ וַיַּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ בְּתַיִכּוֹן וַיְזַמְיִכּוֹן וּבְתַיִי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּעֻלְמָא וּבְזַמְן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן: וְהָא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמֵי. וְתַבְרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרוֹמַם וַיִּתְנַשֵּׂא וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְקִדְוִשָׁא בְּרוּךְ הוּא. לְעֻלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא דְאִמְרִין בְּעֻלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָא וְחַיִּים עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאִמְרוּ אָמֵן:

עוֹשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרְוֵמוֹ הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאִמְרוּ אָמֵן:

בערבית מוסיפים:

חזן: בְּרַכּוּ אֶת יְהוָה הַמְּבָרַךְ.

קו"ח: בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרַךְ לְעוֹלָם וָעֶד.

בחול קודם ברכת המזון אומרים:

עַל נְחֻרוֹת כָּכָל שָׁם יִשְׁכְּנוּ גַם-בְּקִינֵי בְּזַרְתֵּנוּ אֶת-צִיּוֹן: עַל-עַרְבִים בְּתוֹכָהּ תִּלְיִנוּ כְּנֹרֹתֵינוּ: כִּי שָׁם שְׂאֵלוֹנוּ שׁוֹכְנֵינוּ דְבָרֵי-שִׁיר וְתוֹלְלֵינוּ שְׂמִיחָה שִׁירוֹ לָנוּ מִשִּׁיר צִיּוֹן: אִיךְ נִשִּׁיר אֶת-שִׁיר-יְהוָה עַל אֲדֹמַת נָכַר: אִם-אֶשְׁכַּחךָ יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח יְמִינִי: תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לְחֵבִי אִם-לֹא אֲזַכְּרֵנִי אִם-לֹא אֵעֲלֶה אֶת-יְרוּשָׁלַיִם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֲתִי: וְכֹר יְהוָה לִבִּנִי אֲדוֹם אֶת יוֹם יְרוּשָׁלַיִם

ביום שא"א תחנון אומרים:

שִׁיר הַמַּעֲלֹת כְּשׁוֹב יְהוָה אֶת-שִׁיבֹת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּהַלְמִים: אִזּוּ יִמְלֹא שְׂחוֹק פִּינוּ וְלִשׁוֹנֵנוּ רִנָּה אִזּוּ יִאֲמְרוּ בְּגוֹיֵם הַגְּדִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִם-אֱלֹהֵי: הַגְּדִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הָיִינוּ שְׂמֹחִים: שׁוֹבָה יְהוָה אֶת-שִׁבְתֵּנוּ כַּאֲפִיקִים בְּנִגְבִּי: הוֹרְעִים בְּדַמְעָה בְּרִנָּה וְקִצְרוֹ: הַלֹּוֹךְ יִלֵּךְ וּבִבְהַ נִשָּׂא מִשֶּׁף הַדָּרַע בְּאֵי-יָבֵא בְּרִנָּה נִשָּׂא אֶלְמֹתָיו:

הַאֲמָרִים עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוּד בְּהֵי בַת-בְּבֵל הַשְּׂדוּדָה אֲשֶׁר־יִשְׁשָׁלֶם לָךְ אֶת-גְּמוּלָךְ שְׂמֵלֶת לָנוּ: אֲשֶׁר־יִשְׂאִחוּ וְנִפְּיוּ אֶת-עַלְלוֹךְ אֶל-הַסְּלַע:

אֲבָרְכָה אֶת יְהוָה כְּכֹל עַת תְּמִיד תַּחֲלֶתוּ כְּפִי: מוֹף דְּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת אֱלֹהִים יְיָ וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׂמוֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם: תַּחֲלֶת יְהוָה יְדַבֵּר פִּי וַיְבָרֶךְ כָּל בְּשָׂר שָׁם קִדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וְאַנְחֵנוּ נְבָרֶךְ יְהִי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

מים אחרונים חובה קודם ברכת המזון, ולא להפסיק בין נטילה לברכת המזון אף בדברי תורה. וישם מגבעתו על ראשו כשמברך ברכת המזון משום הכון לקראת אלהיך ישראל. כשנוטל כוס לברך ברהמ"ז נוהגין לומר:

בּוֹם יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא:

כתב בסדור בית יעקב ז"ל לכוון לקיים מצות עשה של תורה בברכו ברכת המזון, לכן נוהגים יראי ה' וחושבי שמו לומר קודם שיתחילו ברהמ"ז כנוסח הזה.

הַנְּנִי מוֹכֵן וּמְזַמֵּן לְקִים מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזוֹן שֶׁנֹּאמַר, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבְרַכַּת אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה, אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:

שלושה שאלו כאחד הייבן בוימון, וכך מוזמנין:

הַמְּזוֹן אוֹמֵר: רַבּוּתִי. מִיר וְעֵלְךָ בְּעֻנְיָשׁוֹן (רַבּוּתִי נְבָרֶךְ):

הַמְּסוּבִים עוֹנִים: יְהִי שָׁם יְהוָה מְבָרַךְ מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם:

הַמְּזוֹן חוֹר יְהִי שָׁם וְכוּ': בְּרַשׁוֹת מְרַנֵּן וְרַבּוּתִי נְבָרֶךְ (בַּעֲשֵׂרָה אֱלֹהֵינוּ) שְׂאֵכְלֵנוּ מִשְׁלוֹ:

אוֹמְרִים הַמְּסוּבִים וְאִ"כ הַמְּבָרֶךְ: בְּרוּךְ (בַּעֲשֵׂרָה אֱלֹהֵינוּ) שְׂאֵכְלֵנוּ מִשְׁלוֹ וּבְטוֹבוֹ חֵינֵנוּ:

מִי שֶׁלֹּא אָכַל עֹנֵה: בְּרוּךְ (אֱלֹהֵינוּ) וּמְבָרַךְ שְׂמוֹ תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

יחיד אינו אומר: ברוך הוא וברוך שמו.

**ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. הן את העולם בלוי בטובו
בתן בחסד וברחמים. הוא נתן לחם לכל בשר. כי לעולם
חסדו. ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו מזון לעולם
ועד. פעבור שמו הגדול. כי הוא אל ון ומפרנס לכל ומטיב לכל
ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא: ברוך אתה יהוה הן את הכל:**

נודה לך יהוה אלהינו. על שהתחלת לאבותינו ארץ המדה טובה ורחבה. ועל
שהוצאתנו יהוה אלהינו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים. ועל בריתך
שהתמתת בכשרנו. ועל תורתך שלמדנו. ועל חסדך שהודעתנו. ועל תימן חן וחסד
שהזנתנו. ועל אכילת מזון שאמת ון ומפרנס אותנו תמיד. בכל יום ובכל עת
ובכל שעה:

**ועל הכל יהוה אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך. יתברך
שמו בפי כל חי תמיד לעולם ועד: בכתוב. ואכלת ושבעת
וברכת את יהוה אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך: ברוך אתה
יהוה על הארץ ועל המזון:**

**רחם (נא) יהוה אלהינו על ישראל עמך. ועל ירושלים עירך. ועל ציון משכן
כבודך. ועל מלכות בית דוד משיחך. ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא
שמו עלינו: אלהינו אבינו רענו וזננו פרנסנו וכלכלנו והרוחינו. והרחו לנו יהוה
אלהינו מתרה מכל צרותינו. ונא אל תצריכנו יהוה אלהינו לא לידי מתנת בשר
ודם ולא לידי הלואתם. כי אם לדרך המלאכה הפתוחה הקדושה והרחבה. שלא
נבזש ולא נבלם לעולם ועד:**

בשבת אומרים:

**רצה ומחליצנו יהוה אלהינו במצותך ובמצות יום השביעי השבת הגדול והקדוש הזה כי
יום זה גדול וקדוש הוא לפניך לשבת בו ולנית בו באהבה מצות רצונך וברצונך הנית
לנו יהוה אלהינו שלא תהא צרה וזמן ונאחה ביום מנוחתנו ותיאנו יהוה אלהינו בנותח ציון
עירך ובבנין ירושלים עיר קדשך כי אתה הוא בעל הנישועות ובעל הנחמות:**

בראש חדש אומרים:

**אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבא ויגיע ונראה ונראה וישמע ויפקד ויזכר ויזכרונו ויפקדונו
ויזכרון אבותינו וזכרון משיח בן דוד עבדך וזכרון וירושלים עיר קדשך וזכרון כל
עמך בית ישראל לפניך לפליטה לטובה לחן ולחסד ולרחמים לתמים ולשלום ביום ראש
החדש הזה: וזכרו יהוה אלהינו בו לטובה ופקדנו בו לברכה והושיענו בו לתיים. ובכך יושעה
ורחמים חיים ותננו ורחם עלינו והושיענו כי אליך עינינו כי אל מלך טהור ורחום אתה:**

**ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו. ברוך אתה
יהוה בונה ברחמינו וירושלים. אמין:**

מי ששכח לומר רצה בשבת או יעלה ויבא בראש חודש, ונוכר קודם שאמר השם מברכת בונה ירושלים, אומר:
שם. אבל אם אמר השם, אם נוכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב אומר:

בשבת: ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר נתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה
לאות ולברית: ברוך אתה יהוה מקדש השבת:

בראש חודש: ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר נתן ראשי חודשים לעמו ישראל לזכרון:

**ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. האל אבינו מלכנו
אדירנו בוראנו גואלנו יוצרנו קדושנו קדוש יעקב. רוענו
רועה ישראל. המלך הטוב והמטיב לכל. שמכל יום ויום הוא
הטיב הוא מטיב הוא ייטיב לנו. הוא גמלנו הוא גומלנו הוא
יגמלנו לעד לחן ולחסד ולרחמים ולרחו הצלה והצלתה ברכה
וישועה נחמה פרנסה וכלכלה ורחמים ותיים ושלום וכל טוב.
ומכל טוב לעולם אל יחסרנו: אמן.**

**הרחמן הוא ימלך עלינו לעולם ועד: הרחמן הוא יתברך בשמים ובארץ:
הרחמן הוא ישתבח לדור הדורים. ויתפאר בנו לעד ולנצח נצחים.
ויתהדר בנו לעד ולעולמי עולמים: הרחמן הוא יפרנסנו בכבוד: הרחמן הוא ישוב
עלנו מעל צוארנו והוא יוליכנו קוממיות לארצנו: הרחמן הוא ישלח לנו ברכה
מרהב בבית הזה ועל שלחן זה שאכלנו עליו: הרחמן הוא ישלח לנו את אליהו**

הנביא זכור לטוב ויבשר לנו בשורות טובות ישועות ונתחמות: הרחמן הוא יברך את (אבי מורי) בעל הבית הזה ואת (אמי מורת') בעלת הבית הזה. אותם ואת ביתם ואת זרעם ואת כל אשר להם. (ואם סמוך על שלחן עצמו יאמר: הרחמן הוא יברך אותי (ואבי ואמי) ואשתי וזרעי ואת כל אשר לי, אותנו ואת כל אשר לנו. כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב, בכל. כל. בן יברך אותנו בלנו יחד בברכה שלמה. ונאמר אמן:

במרום ולמדו עליהם ועלינו זכות שתהא למשמרת שלום. ונשא ברכה מאת יהוה, וצדקה מאלחי ישענו. ונמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם:

לשבת: הרחמן הוא יתחילנו יום שלום ופירות לתי העולם:

לראש חדש: הרחמן הוא יחדש עלינו את החדש הזה לטובה ולברכה:

אם הוא אוכל על שלחן אחרים יברך לבעה"ב:

ידי רצון שלא יבזש בעל הבית בעולם הזה ולא יגלם לעולם הבא. ויצלח מאד בכל נקסיו. ויהיו נקסיו ונקמינו מוצלחים וקרוכים לעיר. ואל ישלוט שטן לא במעשה ידיו ולא במעשה ידיו. ואל יזדקק לא לפגיו ולא לפגיו שום דבר הרהור חטא ועבירה ועין מעתה ועד עולם:

הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח ולחיי העולם הבא: מנגיל (ביום שיש בו מוסף אומר: מגדול) ישועות מלכו ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם: עשה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

י'ראו את יהוה קדשו כי אין מחסור ליראי: כפירים רשוי ורעבו וירשי יהוה לא יחסרו כל טוב: הודו ליהוה כי טוב כי לעולם חסדו: פותח את ידו ומשיב על כל חי רצון: פרוץ הנבר אשר יבטח ביהוה והיה יהוה מבטחו: נער היותי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש להם: יהוה עז לעמו ומן יהוה יברך את עמו בשלום:

ברכת מעין שלוש:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם

על היין	על פירות מזו מינים	על מזונות	על מזונות ויין ביחד
על הגפן	על העין	על המתנה	על המתנה ועל הכלכלה
ועל פרי הגפן	ועל פרי העין	ועל הכלכלה	ועל הגפן ועל פרי הגפן

ועל התנובת השדה ועל ארץ המדה טובה ורחבה שרצית והנהלת לאבותינו לאכל מפריה ולשבוע מטובה. רחם (נא) יהוה אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחה ועל היכלך, ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו והעלנו לתובה ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה ונשבוע מטובה ונברכה עליה בקדשה ובטהרה:

כשבת: ירצה והחליצנו ביום השבת הזה: ברא"ח: ונברנו לטובה ביום ראש החדש הזה:

כי אתה יהוה טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ

על היין	על הפירות	על מזונות	על מזונות ויין ביחד
ועל פרי הגפן:	ועל הפרות:	ועל המתנה:	ועל המתנה
ברוך אתה	ברוך אתה	ברוך אתה	ועל פרי הגפן:
יהוה	יהוה	יהוה	ברוך אתה יהוה
על הארץ	על הארץ	על הארץ	על הארץ על המתנה
ועל פרי הגפן:	ועל הפרות:	ועל המתנה:	ועל פרי הגפן:

*"כא"י ועל פרי גפנה):

**"כא"י ועל פרותיה):

ברכת בורא נפשות:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא נַפְשׁוֹת רַבּוֹת
וְחַסְרוֹנָן עַל כָּל מַה שֶּׁבְּרֵאתָ לְחַיִּיּוֹת בְּהֵם נֶפֶשׁ
כָּל חַי. בְּרוּךְ חַי הָעוֹלָמִים:

תפילות

תפילת מנחה וערבית לימות החול | ברכת המזון
ברכת מעין שלש ובורא נפשות

נוסח עדות המזרח

תפילת מנחה

לְשֵׁם יְהוָה קוֹדֵשׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתָהּ, בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוֹ, וּרְחִימוֹ וּדְחִילוֹ, לִיחְרָא שְׁם יוֹד ק"י בּוֹא"ו ק"י בַּיְחֻדָּא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מִנְחָה, שְׂתַמְכֵן יַצְחָק אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם, עִם כָּל הַמִּצְוֹת הַכְּלוּלוֹת בָּהּ, לְתַמְכֵן אֶת שְׂרִישָׁהּ בְּמִקְוֶם עֲלִיּוֹן, לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רִצּוֹן בּוֹרְאֵנוּ. וַיְהִי נַעֲם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה דְדִינֵנוּ בּוֹנֵנָה עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה דְדִינֵנוּ בּוֹנֵנָהוּ: (שתי פעמים)

תפילת ערבית

(בליל ראש חודש יש הנוהגים לומר מזמור זה קודם ערבית)

בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מַאֵד הוֹד וְהַדָּר לְבָשֶׁת: עֲשֵׂה אֹרַח בְּשִׁלְמָה נוֹטָה שְׁמַיִם בְּרִיעָה: הַמְקַרְבָּה כְּמִים עֲלִיּוֹתַי הַשֵּׁם עִבִים רַכּוּבוֹ הַמְחַלֵּף עַל כַּנְפֵי רוּחַ: עֲשֵׂה מְלֹאכֵיו רוּחוֹת מְשַׁרְתָּיו אֵשׁ לֹהֵט: וְכֹד אֲרִיץ עַל מִכּוֹנֵיהָ כַּל תַּמוּט עוֹלָם וְעַד: תְּהוֹם כַּלְבוּשׁ כִּפְתּוֹ עַל הַרִים וְעִמְרוֹ מִים: מִן עֲצַרְתָּךְ וְנִסִּין מִן קוֹל רַעֲמָךְ יִחְפְּזוּן: יַעֲלוּ הַרִים יָרְדוּ בְּקַעֲוֹת אֶל מִקְוֶם זֶה יִסְרַת לָהֶם: גְּבוּל שְׂמַת כַּל יַעֲבְרוּן כַּל יִשׁוּבוּן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ: הַמְשַׁלַּח מַעֲנִימִים בְּנְחָלִים בֵּין הַרִים וְהַלְכוּן: וְשָׁקוּ כָּל חַיִּים שְׂדֵי יִשְׂרָאֵל פְּרָאִים צְמָאִים: עֲלִיהֶם עוֹף הַשָּׁמַיִם יִשְׁכּוּן מִבֵּין עֲפָאִים יִתְנוּ קוֹל: מַשְׁקָה הַרִים מַעֲלִיּוֹתַי מִפְּרִי מַעֲשֵׂיךְ תִּשְׁבַּע הָאָרֶץ: מִצְמִית חֲצִיר לְבַקְמָה וְעֵשֶׂב לְעִבְדַת הָאָדָם לְהוֹצִיא לָהֶם מִן הָאָרֶץ: וַיִּן וְשִׂמַח לִכְבֹּב אֲנֹשׁ לְהַצְהִיל פְּנִים מִשְׁמֶן וְלָהֶם לִכְבֹּב אֲנֹשׁ יִסְעֵד: וְשִׁבְעוּ עֲצֵי יְהוָה אֲרִיץ לְבָנָן אֲשֶׁר נָטַע: אֲשֶׁר שָׁם צִפְרִים וְקִנְנוּ חֲסִידָה בְּרוּשִׁים בֵּיתָה: הַרִים הַגְּבוּהִים לְיַעֲלִים כְּלַעִים מַחֲסֵה לְשִׁפְנִים: עֲשֵׂה יָרַח לְמוֹעֲדִים שְׁמֵשׁ יָרַע מְבוֹאוֹ: תִּשֶׁת חֲשֶׁף וַיְהִי לִילָה כּוֹ תִרְמַשׁ כָּל חַיִּים יַעֲר: הַכְּפִירִים שְׂאֵנִים לְפָרֶף לְפָרֶף וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵל אֲכָלָם: תִּזְרַח הַשְּׁמֶשׁ וְאִסְפוּן וְאֵל מַעֲוִנְתָם וְרַקְעוּן: וַיֵּא אָדָם לְפַעֲלוֹ וְלַעֲבֹדְתוֹ עֲרִי עָרִב: מִה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךְ יְהוָה בְּלֵם בְּחִקְמָה עֲשִׂית מְלֹאָה הָאָרֶץ קִנְיָךְ: זֶה תִּנֵּם גְּדוֹל וְרַבֵּךְ יָדִים שְׁם רַמַּשׁ וְאִין מִסְפַּר חַיִּים קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת: שְׁם אֲנִיּוֹת וְהַלְכוּן לְוִתָּן זֶה יִצְרַת לְשַׁחַק בּוֹ: בְּלֵם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵן לְתַת אֲכָלָם בְּעַתּוֹ: תַתָּן לָהֶם יִלְקַטְוּן תַּפְתָּח יָרֵךְ וְיִשְׁבְּעוּן טוֹב: מִתְתִיר שְׂנֵף יִבְהַלּוּן תַּסְפַּף וְהִים יִגְעוּן וְאֵל עֲפָרִם יִשׁוּבוּן: תִּשְׁלַח רִחְקָךְ יִבְרָאוּן וְתַתְּרַשׁ פְּנֵי אֲדָמָה: וַיְהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם יִשְׁמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו: הַמְבִישׁ לְאָרֶץ וְתַרְעֵד וַיַּעַב בְּהָרִים וְיַעֲשֶׂנוּ: אֲשֶׁרָה לְיוֹהֵב בְּחַיִּי אֲזַמְרָה לְאֱלֹהֵי בְעוֹדֵי: יַעֲרֵב עָלֵינוּ שִׁיחַ אֲנָכִי אֲשַׁמַּח בִּירוּחָה: וְתַמּוּ חֲטָאִים מִן הָאָרֶץ וְרִשְׁעִים עוֹד אֵינָם בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת יְהוָה הַלְלוּהָ:

תפילת מנחה

לְמִנְצַחַת עַל הַגְּתִית לְבָנֵי קָרַח מְזֻמּוֹר: מִה יְדִידוֹת מִשְׁפַּנּוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת: נִכְסְפָה וְגַם כְּלָתָה נַפְשִׁי לְחַצְרוֹת יְהוָה לְבִי וּבִשְׂרֵי יִרְגְּנוּ אֶל אֵל חַי: גַּם צַפּוֹר מַצָּאָה בֵּית וְדָרוֹר קֵן לָהּ אֲשֶׁר שְׂתָה אֶפְרַחֶיהָ אֶת מְזַבְחוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֹכֵי וְאֱלֹהֵי: אֲשֶׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סְלָה: אֲשֶׁרֵי אָדָם עוֹז לוֹ בְּךָ מַסְלוֹת בְּלִבְכֶם: עֲבָרֵי בְּעַמְּךָ הַכָּבֹא מַעֲיֵן יִשִּׁיתוּהוּ גַם בְּרִכּוֹת יַעֲטָה מוֹרָה: יִלְכוּ מִחִיל אֶל חִיל יִרְאֵה אֶל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן: יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת שְׁמַעְהָ תְּפִלָּתִי הַאֲזִינָה אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סְלָה: מִגְּנִנּוּ רֵאָה אֱלֹהִים וְהִבְטַ פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ: כִּי טוֹב יוֹם בַּחֲצִירֶךָ מֵאֲלֶף בְּחִרְתִּי הַסְתּוֹפֵף בְּבֵית אֱלֹהֵי מְדוּר פְּאֵהְלֵי רִשְׁעֵי: כִּי שְׁמֵשׁ וּמִגֵּן יְהוָה אֱלֹהִים חַן וְכְבוֹד יִתֵּן יְהוָה לֹא יִמְנַע טוֹב לְהַלְכִים בְּתַמִּים: יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁרֵי אָדָם בְּטַח בְּךָ:

תפילת ערבית

לְשֵׁם יְהוָה קוֹדֵשׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתָהּ, בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוֹ, וּרְחִימוֹ וּדְחִילוֹ, לִיחְרָא שְׁם יוֹד ק"י בּוֹא"ו ק"י בַּיְחֻדָּא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עֶרְבִית, שְׂתַמְכֵן יַעֲקֹב אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם, עִם כָּל הַמִּצְוֹת הַכְּלוּלוֹת בָּהּ, לְתַמְכֵן אֶת שְׂרִישָׁהּ בְּמִקְוֶם עֲלִיּוֹן, לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רִצּוֹן בּוֹרְאֵנוּ. וַיְהִי נַעֲם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה דְדִינֵנוּ בּוֹנֵנָה עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה דְדִינֵנוּ בּוֹנֵנָהוּ: (שתי פעמים)

יְהוָה צְבָאוֹת עֲמָנוּ מַשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סְלָה: יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁרֵי

תפילת מנחה

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
 אֵת קְרָבְנִי לְחַמֵּי לֵאשֵׁי רִיחַ גִּיחָחִי תִשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי
 כְּמוֹעֲדֹי: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרְבוּ לִיהוָה כְּבָשִׂים בְּנֵי
 שָׁנָה תְּמִימִים שְׁנַיִם לַיּוֹם עֲלֶה תָּמִיד: אֵת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה כִּבְקָר
 וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרָבִים: וְעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת
 לַמִּנְחָה כְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כֹּתִית רְבִיעִית הַחֵיָן: עֲלֵת תָּמִיד תַּעֲשֶׂה בְּהַר
 סִינִי לְרִיחַ גִּיחָח אֲשֶׁר לִיהוָה: וְנִסְכּוֹ רְבִיעִית הַחֵיָן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
 כְּקִדְשׁ הַסֶּךָ נִסְךְ שֹׁכֵר לִיהוָה: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרָבִים
 כְּמִנְחַת הַבֶּקֶר וְכִנְסוֹ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רִיחַ גִּיחָח לִיהוָה:

תפילת ערבית

אָדָם כִּטְחַת כֶּף: יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמְּלֶךְ יַעֲנֵנו כִּיּוֹם קָרָאנוּ:

(ואומר החזן חצי קדיש)

וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. [אמן] כַּעֲלָמָא דִּי בְּרָא, כְּרַעוּתֵיהּ, וַיְמַלֵּךְ מַלְכוּתֵיהּ,
 וַיַּצְמַח שְׂרָפְנָהּ, וַיַּקְבֵּב מְשִׁיחֵיהּ. [אמן] בְּתַיִבּוֹן וּבִזְמַיִכּוֹן וּבְתַיִבּוֹן דְּכָל בֵּית
 יִשְׂרָאֵל, כַּעֲלָמָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן - יְהֵא שְׂמִיחָ רַבָּא
 מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעַלְמֵי עַלְמָיָא יְתַבְרַךְ. וַיִּשְׁתַּבַּח. וַיְתַפָּאֵר. וַיְתַרְוִמֵם. וַיְתַנְשָׂא.
 וַיְתַהַדֵּר. וַיְתַעַלֵּה. וַיְתַהַלֵּל שְׂמֵהּ דְּקֻדְשָׁא, בְּרוּךְ הוּא. [אמן] לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא
 שִׂירְתָּא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְּאִמְרִין כַּעֲלָמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: [אמן]

וְהוּא רַחוּם יִכַּפֵּר עוֹן וְלֹא יִשְׁחִית, וְהִרְבֵּה לְהַשִּׁיב אָפוֹ,
 וְלֹא יַעִיר פֶּל חַמְתּוֹ: יְהוָה הוֹשִׁיעָה, הַמְּלֶךְ יַעֲנֵנו
 כִּיּוֹם קָרָאנוּ:

ואומר החזן: בְּרַבּוֹ אֵת יְהוָה הַמְּבָרַךְ:

תפילת מנחה

אֲתָהּ הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שְׁהַקְטִירוּ אַבּוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֵת
 קְטֹרֶת הַסַּמִּים בְּזִמְנֵן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, פֶּאֶשֶׁר
 צִוִּיתָ אוֹתָם עַל יַד מֹשֶׁה נְבִיאָךְ כַּכְּתוּב בְּתוֹרָתְךָ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה קַח לָךְ סַמִּים נְטֹף וּשְׁחַלֵּת וְחִלְבְּנָה סַמִּים
 וְלִבְנָה זָכָה כַּד כִּבֵּד יְהוָה: וְעֲשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רִקַּח מַעֲשֶׂה
 רוֹקַח מִמְּלַח טָהוֹר קָדִישׁ: וּשְׁחַקֵּת מִמֶּנָּה הֶדֶק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לְפָנֵי
 הָעֵדוּת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שָׂמָה קָדִישׁ קָדָשִׁים תַּהֲיֶה לָכֶם:
 וְנֹאמַר: וְהַקְטִיר עֲלֵיו אַחֲרָן קְטֹרֶת סַמִּים כִּבְקָר כִּבְקָר כְּהִיטִיבוּ אֵת
 הַנְּזִרִת וְקִטְרִנְתָּהּ: וּבַהֲעֵלֹת אַחֲרָן אֵת הַנְּזִרִת בֵּין הָעֲרָבִים וְקִטְרִנְתָּהּ
 קְטֹרֶת תָּמִיד לְפָנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:

תפילת ערבית

ועונים הקהל: בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרַךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

ואומר החזן: בְּרוּךְ יְהוָה הַמְּבָרַךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בְּדַבְּרוֹ
 מַעֲרִיב עַרְבִים בְּחֻכְמָה, פּוֹתַח שַׁעֲרִים בְּתַבּוּנָה,
 מְשַׁנֵּה עֵתִים וּמַחְלִיף אֵת הַזְּמַנִּים, וּמְסַדֵּר אֵת הַכּוֹכָבִים
 בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בְּרַקִּיעַ כְּרַעוּנוֹ, בּוֹרֵא יוֹמָם וְלַיְלָה, גּוֹלֵל
 אוֹר מִפְּנֵי הַשֶּׁף וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי אוֹר, הַמַּעֲבִיר יוֹם וּמַבְיֵא
 לַיְלָה, וּמְבַדִּיל בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה. יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַמַּעֲרִיב עַרְבִים:

תפילת מנחה

תנו רבנן, פטום הקמרת פיצד, שלש מאות וששים ושמונה מנים היו בה, שלש מאות וששים וחמשה כמנין ימות החמה מנה בכל יום, מחציתו בכקר ומחציתו בערב, ושלשה מנים יתרים שמם מכנים בהן גדול ונוטל מהם מלא חפניו ביום הכיפורים, מחזירן למכתשת בערב יום הכיפורים כדי לקום מצות דקה מן הדקה ואחר עשר סמנים היו בה ואלו הן: הצרי והצפורן והחלבנה והלבונה, משקל שבעים שבעים מנה. מור, וקציעה ושבלת נרד וכרם, משקל ששה עשר ששה עשר מנה. הקשט שנים עשר, קלופה שלשה, קנמון תשעה, בורית פרשינה תשעה קבין, וין קפריסין סאין תלת וקבין תלתא, ואם לא מצא וין קפריסין, מביא חמר חור עתיק. מלח סדומית רובע, מעלה עשן כל שהוא. רבי נתן הבבלי אומר: אף כפת תירדן כל שהיא, אם נתן בה דבש פסלה, ואם חסר אחת מכל סממניה, תיב מיתה:

תפילת ערבית

אֱהָבָה עולם בית ישראל עמך אהבת, תורה ומצות חקים ומשפטים אותנו למדת. על כן יהוה אליהנו, בשכבנו ובקומנו נשים בחקך, ונשמח ונעלו בדברי תלמוד תורתך, ומצותיך וחקותיך לעולם ועד, כי הם חיינו וארך ימינו ובהם נהנה יומם ולילה. ואהבתך לא תסור ממנו לעולמים, כרוך אתה יהוה, אהב את עמו ישראל:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

(בלחש:) ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד:

תפילת מנחה

רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן זְמוּרָא אָמַר: הַצָּרִי אֵינוֹ אֵלָּא שָׂרָף הַנוֹטֵף מֵעֵצֵי הַקִּמְטָף. בּוֹרִית פְּרִשְׁינָה לְמָהּ הִיא כְּאֵה, כְּדֵי לְשַׁפּוֹת בָּהּ אֶת הַצְּפוּרָן, כְּדֵי שֶׁתֵּהָא נְאֻה. וַיֵּין קַפְרִיסִין לְמָהּ הוּא נָא, כְּדֵי לְשַׁרְוֹת בּוֹ אֶת הַצְּפוּרָן, כְּדֵי שֶׁתֵּהָא עֲזָה. וְהֵלֵא מִי רִגְלִים וַפִּין לָהּ, אֵלָּא שְׂאִין מַכְנִיסִין מִי רִגְלִים בְּמַקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכְּבוֹד:

תְּנִינָא, רַבִּי נְתָן אָמַר: כִּשְׁהוּא שׁוֹחֵק, אֹמֵר תְּדַק הֵיטֵב, הֵיטֵב תְּדַק, מִפְּנֵי שֶׁהוּל

תפילת ערבית

וְאַהֲבָתְךָ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכֹל לִבְךָ וְכְכֹל נַפְשְׁךָ וְכָכֹל מֵאֲדָרְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ חַיִּים עַל לִבְךָ. וְשִׁנְנָתָם לִבְנֶיךָ וְדַבְרָתְךָ פֶּסַח בְּשַׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִבְתְּךָ בְּדַרְךָ וּבְשַׁכְנְךָ וּבְקוֹמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְמִטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּבְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֵל מְצוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֵת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ כְּכֹל לִבְכֶם וְכָכֹל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וְאִסְפַּת דְּגָנְךָ וְתִירֹשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶךָ וְאִכְלֹת וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׂמֵרוֹ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְכַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִפֵּי יְהוָה בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וְאִבְרָתָם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֶּבֶה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל

תפילת מנחה

יפה לבשמים. פממה להצאין כשרה: לשליש ולרביע, לא שמענו. אמר רבי יהודה: זה הכלל אם כבודתה כשרה להצאין, ואם הפר אחת מכל סממניה, חניב מיתה.

תני בר קפרא אחת לששים או לשבעים שנה היתה באה של שירים להצאין. ועוד תני בר קפרא אלו היה נותן בה קרטוב של דבש, אין אדם יכול לעמד מפני ריחה. ולמה אין מערבין בה דבש, מפני שהתורה אמרה כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו מפניו אשה ליהודה: יהודה אבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה: יהודה אבאות אשרי אדם בטח בך: יהודה הושיעה המלך יעננו ביום קראנו: וערכה ליהודה מנחת יהודה וירושלם בימי עולם ובשנים קדמיות:

תפילת ערבית

נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם. ולפדתם אתם את בניכם לרבר עם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשבתך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימכם וימי בניכם על הארמה אשר נשבע יהוה לאבותיכם לתת להם בימי השמים על הארץ:

ויאמר יהוה אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על כנפי כגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנת פתיל תכלת. והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות יהוה ועשיתם אתם ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם. אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי

תפילת מנחה

אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה: אשרי העם שפכה לו אשרי העם שיהנה אלהיו:

תפילת ערבית

אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם:

וענים הקהל: אמת: וחזור החזן: יהוה אלהיכם אמת:

ואמונה כל זאת וקים עלינו, כי הוא יהוה אלהינו ואין זולתו, ואנחנו ישראל עמו, הפודנו מיד מלכים, הגאלנו מלכנו מבה כל ערצים, האל הנפרע לנו מצרינו, המשלם גמול לכל אויבי נפשנו, השם נפשו בחיים ולא נתן למוט רגלנו, המרריכנו על פמות אויבינו וירם קרננו על כל שונאינו, האל העשה לנו נקמה בפרעה, באותות וקמופתים באדמת בני חם. המכה בעברתו כל בכורי מצרים, ויוציא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם, המעביר בניו בין גזרי ים סוף, ואת רודפיהם ואת שונאייהם בתחומות טבע. ראו בנים את גבורתו, שפחו והודו לשמו, ומלכותו ברצון קבלו עליהם. משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה, ואמרו כלם מי כמכה באלם יהוה, מי כמכה נאדר בקדש, נורא תהלת עשה פלא: מלכותך יהוה אלהינו ראו בניך על הים, יחד כלם הודו והמליכו ואמרו יהוה ימלך לעולם ועד: ונאמר: כי פדה יהוה את יעקב, וגאלו מיד חזק ממנו: ברוך אתה יהוה, גאל ישראל:

השבינו אבינו לשלום, והעמידנו מלכנו לחיים טובים ולשלום, ופרש עלינו ספת שלוםך, ותקננו מלכנו

תפילת מנחה

תְּהַלֵּלָהּ לְדוֹר אַרְוֹמֵמָהּ אֱלוֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאַבְרָכָהּ שְׁמֶךָ
 לְעוֹלָם וָעֶד: כָּכָל יוֹם אַבְרָכְךָ וְאַהֲלִלָהּ שְׁמֶךָ
 לְעוֹלָם וָעֶד: גְּדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֶקֶר:
 הוֹר לְדוֹר יִשְׁבַח מְעֻשֵׂיךָ וּגְבוּרָתֶיךָ יִגִּידוּ: הֲדַר כְּבוֹד
 הַדָּוָד וְדַבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה: וְעִזּוֹ נוֹרָאתֶיךָ יֹאמְרוּ
 וּגְדוּלְתֶךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זָכַר רַב טוֹבְךָ יִבְיְעוּ וְצַדִּיקְתֶּךָ יִרְגְּנוּ:
 חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה אֲרַךְ אַפִּים וּגְדֹל חֶסֶד: טוֹב יְהוָה לְכָל
 וְרַחֲמָיו עַל כָּל מְעֻשָׂיו: יוֹדוּךָ יְהוָה כָּל מְעֻשֵׂיךָ וְחַסִּידֶיךָ
 יִבְרַכּוּכָהּ: כְּבוֹד מַלְכוּתֶךָ יֹאמְרוּ וּגְבוּרָתֶךָ יִדְבְּרוּ:
 לְהוֹדִיעַ לְבַנְי הָאָדָם גְּבוּרָתוֹ וְכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ:
 מַלְכוּתֶךָ מַלְכוּת כָּל עֲלָמִים וּמְמֻשְׁלֶתֶךָ כָּכָל הוֹר וְדוֹר:
 סוֹמֵךְ יְהוָה לְכָל הַנִּפְלָאִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכַּפּוּפִים: עֵינֵי כָל
 אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ: פּוֹתַח
 אֶת יָדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן: צַדִּיק יְהוָה כָּכָל הַרְבִּיּוּ

תפילת ערבית

בַּעֲצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ, וְהוֹשִׁיעֵנו מִחֶרֶה לְמַעַן שְׁמֶךָ, וְהֵן בַּעֲדֵנוּ,
 וְהִסֵּר מֵעֵלֵינוּ מִכַּת אוֹיֵב, דָּבָר, חֶרֶב, חַלִּי, צָרָה, רָעָה, רָעָב, וְיַגוֹן
 וּמִשְׁחִית וּמִגַּפָּה. שִׁבְר וְהִסֵּר הַשָּׁמַן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ, וּכְצֹל
 כְּנֶפֶסְךָ תִּסְתִּירֵנוּ, וְשִׁמְר צֵאתָנוּ וּבּוֹאָנוּ לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם
 מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. כִּי אֵל שׁוֹמְרָנוּ וּמוֹצִילָנוּ אַתָּה מִכָּל דָּבָר רָע
 וּמִפְתָּח לִילָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, שׁוֹמֵר אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְעַד. אָמֵן.

תפילת מנחה

וְחָסִיד כָּכָל מְעֻשָׂיו: קָרוֹב יְהוָה לְכָל קְרָאָיו לְכָל אֲשֶׁר
 יִקְרָאֵהוּ בְּאִמָּת: רְצוֹן יִרְאִיו וְעִשָּׂה וְאֶת שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע
 וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת כָּל אֲהַבָּיו וְאֶת כָּל הַרְשָׁעִים
 יִשְׁמִיד: תְּהַלֵּל יְהוָה יְדַבֵּר פִּי וּיְבָרֶךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קְדוֹשׁוֹ
 לְעוֹלָם וָעֶד: וְאַנְחָנוּ נִבְרָךְ יְהִי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:
 תִּבְּרֹן תִּפְלָתִי קְטַרֶת לְכַנִּיד מִשָּׂאת פְּפִי מִנְחַת עֶרֶב: תִּקְשִׁיכָה לְקוֹל
 שׁוֹעֵי מַלְכֵי וְאַלְהֵי כִּי אֱלֹהִים אֲתַפְּלֵל:

ואומר החזן חצי קדיש

וְתִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֹהּ רַבָּא. [אמן] בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא, בְּרַעוּתָהּ, וְיִמְלִיךְ
 מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח בְּרַקְנָהּ, וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. [אמן] בְּתַיִבוֹן
 וּבְיוֹמֵיבוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֵגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב, וְאִמְרוּ
 אָמֵן. [אמן - יהא שמייה רבה...] יהא שְׁמִייה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא
 וְיִתְבָּרַךְ. וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלָּה
 וְיִתְהַלָּל שְׁמֹהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. [אמן] לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא שִׁדְרָתָא
 תְּשַׁבְּחָתָא וְנִתְמַתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן: [אמן]

תפילת ערבית

ואומר החזן חצי קדיש

וְתִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֹהּ רַבָּא. [אמן] בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא, בְּרַעוּתָהּ, וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ,
 וְיַצְמַח בְּרַקְנָהּ, וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. [אמן] בְּתַיִבוֹן וּבְיוֹמֵיבוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית
 יִשְׂרָאֵל, בְּעֵגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן - יהא שמייה רבה...] יהא שְׁמִייה רַבָּא
 מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא וְיִתְבָּרַךְ. וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר
 וְיִתְעַלָּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֹהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. [אמן] לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא שִׁדְרָתָא
 תְּשַׁבְּחָתָא וְנִתְמַתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן: [אמן]

אָרְנִי, שְׁפֹתַי תִּפְתָּח וְפִי יגִיד תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב. הָאֵל הַגָּדוֹל, הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, אֵל עֲלִיּוֹן, גּוֹמֵל חַסְדִּים טוֹבִים, קוֹנֵה הַכֹּל, וְזוֹכֵר חַסְדֵי אֲבוֹת, וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ, בְּאַהֲבָה, מְלַךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמַגֵּן, בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מֶגֶן אַבְרָהָם:

אֶתָּה גִבּוֹר לְעוֹלָם, אָרְנִי. מַתִּיחַ מֵתִים אֶתָּה, רַב לְהוֹשִׁיעַ. מוֹרִיד הַטָּל. מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד, מַתִּיחַ מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים, סוֹמֵךְ נַפְלִים, וְרוֹפֵא חוֹלִים, וּמַתִּיר אֲסוּרִים, וּמְקַיֵּם אֲמוּנָתוֹ לַיְשָׁנֵי עַפְרָה. מִי כְמוֹךָ בְּעַל גְּבוּרוֹת, וּמִי דוֹמֶה לָךְ, מְלַךְ מַמִּית וּמַתִּיחַ וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה. וְנֶאֱמַן אַתָּה לְהַחְיֹת מֵתִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מַתִּיחַ הַמֵּתִים:

בחזרת הש"ץ:

נְקַדֵּשֶׁךָ וְנַעֲרִיצֶךָ בְּנֶגַע שִׁיחַ סוּד שְׂרָפֵי קִדְשׁ, הַמְשַׁלְשִׁים לָךְ קִדְשָׁה. בְּכַתִּיב עַל יַד נְבוֹאָה: וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר: קְדוֹשׁ, קְדוֹשׁ, קְדוֹשׁ, יְהוָה צְבָאוֹת. מִלֵּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. לְעַמְתָּם מִשְׁבָּחִים וְאוֹמְרִים: בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה מִמִּקְוָמוֹ. וּבְרַבְרֵי קִדְשֶׁךָ כְּתוּב לֵאמֹר: וּמְלַךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר, הַלְלוּתָהּ.

אַתָּה קְדוֹשׁ, וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ, וְקְדוּשִׁים בְּכָל יוֹם יְהִלְלוּךָ סְלָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הָאֵל הַקְּדוֹשׁ:

אֶתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת, וּמְלַמֵּד לְאֵנוֹשׁ בִּינָה. הִנְנּוּ מֵאֲתָךְ חֲכָמָה בִּינָה וְדַעַת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, חוֹנֵן הַדַּעַת:

הַשִּׁיבֵנו אֲבִינוּ לְתוֹרָתְךָ, וְקַרְבְּנוּ מִלִּבְנוּ לְעִבּוֹדְתְךָ, וְחַזִּירֵנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַרוֹצֵה בְּתַשׁוּבָה:

סְלַח לָנוּ אֲבִינוּ כִּי חָטָאנוּ, מַחֵל לָנוּ מִלִּבְנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ, כִּי אֵל טוֹב וְסְלַח אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, חַנוּן הַמְרַבֵּה לְסַלַּח:

ךָ יֵאָדָה נָא בְּעַנְיֵנוּ, וְרִיבָה רִיבֵנוּ. וּמַחֵר לְגַאֲלוֹנוּ גְּאֻלָּה שְׁלֵמָה לְמַעַן שְׁמֶךָ, כִּי אֵל גּוֹאֵל חֹזֵק אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

ךָ רַפֵּאנוּ יְהוָה וְנִרְפָא, הוֹשִׁיעֵנו וְנִשְׁעָה, כִּי תַחֲלִתֵנוּ אַתָּה, וְתַעֲלֶה אֲרוּכָה וּמִרְפָּא לְכֹל תַּחֲלוּאֵינוּ וְלְכֹל מַכְאוּבֵינוּ וְלְכֹל מַכּוֹתֵינוּ, כִּי אֵל רוֹפֵא רַחֲמָן וְנֶאֱמַן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרַכְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל מַעֲשֵׂי יְדֵינוּ. וּבְרַךְ שְׁנַתֵּנוּ בְּטָלְלֵי רַצוֹן בְּרַכָּה וּבְרַבָּה. וְתִהְיֶה אַחֲרֵיתָה חַיִּים וְשָׂבַע וְשָׁלוֹם בְּשָׁנִים הַטּוֹבוֹת לְבְרַכָּה. כִּי אֵל טוֹב וּמְסִיב אַתָּה וּמְבַרֵךְ הַשָּׁנִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְבַרֵךְ הַשָּׁנִים:

תִּקְרַע בְּשׂוֹפָר גָּדוֹל לְחִרְוֹתֵנוּ, וְשֵׂא נֶס לְקַבֵּץ גְּלוּיֹתֵינוּ, וְקַבְּצֵנוּ מִתְרָה יַחַד מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ לְאַרְצֵנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַבֵּץ נְדָחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הַשִּׁיבָה שׂוֹפְטֵינוּ כְּבְרָאשׁוֹנָה, וְיוֹעֲצֵינוּ כְּבַתְחִלָּה. וְחַסֵּר מִמֶּנּוּ יַגִּין וְאַנְחָה, וּמְלַךְ עֲלֵינוּ מִתְרָה אַתָּה יְהוָה לְבָדָדְךָ, בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, בְּצַדֵּק וּבְמִשְׁפָּט. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה וְהוֹדוּהוּ, מְלַךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט:

למינים ולמלשינים אל תהי תקנה, וכל הזדים כרגע יאבדו, וכל אויביך וכל שונאיך מהרה יברתי, ומלכות הרשעה מהרה תעקר ותשבר ותכלם ותכניעם במהרה בימינו. ברוך אתה יהוה, שזכר אויבים ומכניע זדים:

על הצדיקים ועל החסידים ועל שארית עמך בית ישראל ועל זקניהם ועל פלמט בית סופריהם ועל גרי הצדק ועלינו, יהמו נא רחמיך יהוה אלהינו, ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת, ושים חלקנו עמכם, ולעולם לא נבוש כי כך בטחנו, ועל חסדך הגדול באמת נשעננו. ברוך אתה יהוה, מושען ומבטח לצדיקים:

תשפון בתוך ירושלים עירך באשר דברתי, וכסא דוד עבדך, מהרה בתוכה תכין, ובנה אותה בגן עולם במהרה בימינו. ברוך אתה יהוה, בונה ירושלים:

את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח, וקרנו תרום בישועתך. כי לישועתך קוינו וצפינו כל היום. ברוך אתה יהוה, מצמיח קרן ישועה:

שמע קולנו יהוה אלהינו, אב הרחמן רחם עלינו, וקבל ברחמים ובכבוד את תפלתנו, כי אל שומע תפלות ותחנונים אתה, ומלפניך מלבנו, ריקם אל תשיבנו. חננו ועננו ושמע תפלתנו. כי אתה שומע תפלת כל פה, ברוך אתה יהוה, שומע תפלה.

רצה יהוה אלהינו בעמך ישראל, ולתפלתם שעה, והשב העבודה לדביר ביתך, ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל

ברצון, ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך:

בראש חודש ובחול המועד מוסיפים:

אלהינו ואלהי אבותינו, נעלה ונבא, ויגע יראת ונרצה, ושמע ופקד וזכר, וזכרנו וזכרון אבותינו, וזכרון ירושלים עירך, וזכרון משיח בן דוד עבדך, וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך, לפלטה, לטובה, לתן, לחסד ולרחמים לחיים טובים ולשלום ביום: ראש חדש הזה לרחם בו עלינו ולהושיענו. וזכרנו יהוה אלהינו בו לטובה, ופקדנו בו לברכה, והושיענו בו לחיים טובים, בדרך ישועה ורחמים. חום וחנו, וחמל ורחם עלינו, והושיענו כי אליך עיינינו, כי אל מלך חנון ורחום אתה:

ואתה, ברחמיך הרבים, תחפץ בנו ותרצנו. ותחזיקה עינינו בשוכך לציון ברחמים. ברוך אתה יהוה, המחזיר שכינתו לציון:

מודים דרבנן

מודים אנחנו לך, שאתה הוא יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, אלהי כל בשר, ויצרנו יוצר בראשית. ברכות והודאות לשמך הגדול ומקדוש, על שהתיתנו וקיימתנו. בן תחינו ותחננו ותאסוף גלויותינו לחצרות קדשך, לשמר חקך ולעשות רצונך ולעבדך בלבב שלם, על שאנחנו מודים לך, ברוך אל תהודאות.

נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, ערב ובקר וצהרים. הטוב, כי לא כלו רחמיך, המרחם, כי לא תמו חסדיך, כי מעולם קוינו לך:

מודים אנחנו לך, שאתה

הוא יהוה אלהינו

ואלהי אבותינו לעולם ועד,

עזרנו צור חיינו ומגן ישענו

אתה הוא לדר ודר. נודה לך

ונספר תהלתך, על חיינו

המסורים בידך, ועל

נשמותינו הפקודות לך, ועל

נפוך שבכל יום עמנו, ועל

וְעַל כָּל־מַלְאָכָי וְיִתְרוֹמָם וְיִתְנַשְׂא תְּמִיד שְׁמֶךָ מִלְּפָנֵינוּ
לְעוֹלָם וָעֶד. וְכָל חַיִּים יוֹדוּךָ סְלָה:

וַיִּתְּלֵנוּ וַיְבָרְכֵנוּ אֶת שְׁמֶךָ הַגָּדוֹל בְּאֵמֶת לְעוֹלָם כִּי
טוֹב, הָאֵל יִשׁוּעַתָּנוּ וְעֲזָרְתָּנוּ סְלָה, הָאֵל
הַטּוֹב. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, הַטּוֹב שְׁמֶךָ וְלִךָ נֶאֱמָה
לְהוֹדוֹת:

שִׁים שְׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה, חַיִּים חַן וְחֶסֶד צְדָקָה וְרַחֲמִים
עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ. וּבְרַכְנוּ אֲבִינוּ כְּלָנוּ
כְּאַחַד בְּאוֹר פְּנִיךָ, כִּי בְאוֹר פְּנִיךָ נִתְּתָ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
תוֹרָה וְחַיִּים אֱהָבָה וְחֶסֶד, צְדָקָה וְרַחֲמִים בְּרָכָה וְשְׁלוֹם.
וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרְכֵנוּ וּלְבָרְךָ אֶת כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַב
עֵז וְשְׁלוֹם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה הוֹדוּךָ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
בְּשְׁלוֹם. אָמֵן:

יְהִי לְרִצּוֹן אֲמִרָה כִּי וְהִגִּינוּ לִבִּי לִפְנֵיךָ יְהוָה צוּרִי וְנֹאֲלִי:

אֱלֹהֵי, נִצַּר לְשׁוֹנֵי מַרְעֵי, וּשְׂפָתַי מִדְּבַר מַרְמָה, וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי
תָּדַם, וְנַפְשִׁי כְּעֶפֶר לִפְלֵ תְהַיָּה, פִּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתְךָ, וְאַחֲרֵי
מִצְוֹתֶיךָ תִּרְדַּף נַפְשִׁי. וְכָל חַקִּים עָלַי לְרַעְיָה, מִתְּרַחַח הַפֶּה עֲצָתָם
וְקַלְקַל מִחֻשְׁבוֹתָם. יְהִי כַּמִּין לִפְנֵי רֹחַ. וּמִלֵּאף יְהוָה דוּחָה. עֲשֵׂה
לִמְעַן שְׁמֶךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן יְמִינְךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן תּוֹרָתְךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן
קַרְשִׁמְךָ, לִמְעַן יִחַלְצֵנוּ וְיִדְוֶיךָ. הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעַנְנֵי.

יְהִי לְרִצּוֹן אֲמִרָה כִּי וְהִגִּינוּ לִבִּי לִפְנֵיךָ יְהוָה צוּרִי וְנֹאֲלִי:

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמַרוֹמָיו, הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ, וְעַל כָּל
עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְאֲמִרוֹ אָמֵן:

יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּבַנֶּנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמִתְרָה
בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ, לְעֲשׂוֹת חֲסִי רִצּוֹנְךָ וּלְעַבְדְּךָ בְּלִבְבֵּי שְׂלָם:

במנחה בימים שאין בהם תחנון ובערבית של חול יש אומרים יהי שם וכו'

יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ. מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם: מִמְּזוּחַ שְׁמֶשׁ עַד מְבֹאוֹ. מִהֲלֵל שֵׁם יְהוָה: רַם עַל כָּל
גּוֹיִם יְהוָה. עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: יְהוָה אֲדוֹנָנוּ. מִה אֲדִיר שְׁמֶךָ כָּל הָאָרֶץ:

ויאמר החזן קדיש תתקבל (מופיע לאחר תחנון)

במנחה אומרים כאן תחנון

אָנָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ. תְּבֵא לִפְנֵיךָ תִּפְלֵתָנוּ. וְאַל
תִּתְעַלֵּם מִלְּפָנֵינוּ מִתְּחַפְּתָנוּ. שְׂאִין אֲנַחְנוּ עֲזֵי פְּנִים וְקָשֵׁי עַרְף
לוֹמַר לִפְנֵיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ צְדִיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא
הִטָּאנוּ. אֲבָל הִטָּאנוּ. עֲוִינוּ. פָּשַׁעְנוּ. אֲנַחְנוּ וְאַבוֹתֵינוּ וְאֲנָשֵׁי בֵּיתֵנוּ:
אֲשַׁמְנוּ. פָּגַדְנוּ. גָּזְלָנוּ. דִּבְרַנוּ דְּפִי וְלִשׁוֹן הַרְעֵי. הִעֲוִינוּ. וְהִרְשַׁעְנוּ.
זָדְנוּ. חִמְסְנוּ. טַפְּלָנוּ שָׂקַר וּמְרָמָה. יַעֲצֵנוּ עֲצוֹת רְעוּת. כּוֹזְבֵנוּ.
כְּעֶסְנוּ. לָצְנוּ. כָּרְדְנוּ. מָרִינוּ דְּבָרֶיךָ. נִאֲצְנוּ. נִאֲפְנוּ. כָּרְדְנוּ. עֲוִינוּ.
פָּשַׁעְנוּ. פְּגַמְנוּ. צָרְדְנוּ. צַעֲרְנוּ אֵב וְאִם. קָשִׁינוּ עַרְף. רִשַׁעְנוּ.
שִׁחַתְנוּ. תַּעֲבָנוּ. תַּעֲוִינוּ וְתַעֲתַעְנוּ. וְכִרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ
הַטּוֹבִים וְלֹא שָׁוָה לָנוּ. וְאַתָּה צְדִיק עַל כָּל הַבָּא עָלֵינוּ. כִּי אָמַת
עֲשִׂיתָ. וְאַנְחָנוּ הִרְשַׁעְנוּ:

אֵל אֶרֶךְ אַפִּים אַתָּה וּבַעַל הַרְחָמִים. גְּדַלַת רַחֲמֶיךָ
וְחֶסֶדֶיךָ תִּזְכַּר הַיּוֹם לְזַרְעֵי יְדִידֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְתָּ

לְעֵנֹי מִקְדָּם. וְכֵן פְּתוּב בְּתוֹרַתְךָ. וַיֵּרַד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם. וַיִּקְרָא בְּשֵׁם. יְהוָה: וְשֵׁם נֶאֱמַר:

וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל פְּנֵי וַיִּקְרָא, יְהוָה | יְהוָה, אֵל רַחוּם וְחַנּוּן, אֲרֹךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְאֱמֶת, נוֹצֵר חֶסֶד לְאֱלֹפַיִם, נוֹשֵׂא עוֹזוֹן וְפֹשֵׁעַ וְחַטָּאָה, וְנִקְמָה:

רחום וחנון הטאנו לפניך רחם עלינו והושיענו:

יאמר בישיבה

לְדוֹד אֱלֹיֶיךָ יְהוָה נִפְשֵׁי אֲשָׁא: אֱלֹהֵי כֶךָ בְּטַחְתִּי אֵל אֲבוֹשָׁה אֵל יַעֲלִצוּ אֵיכֵי לִי: גַם כָּל קוֹיֶיךָ לֹא יִבְשׁוּ וַיִּבְשׁוּ הַבּוֹגְדִים רִיקָם:

דְּרָכֶיךָ יְהוָה הוֹדִיעֵנִי אֲרַחֲוֶיךָ לְמַדְנִי: דְּרָכֶיכֶנִי בְּאִמְתֶּיךָ וּלְמַדְנִי כִּי אַתָּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אוֹתָךְ קוֹיִתִּי כָּל הַיּוֹם: זְכוֹר רַחֲמֶיךָ יְהוָה וְחַסְדֶיךָ כִּי מַעֲוֹלָם הַמָּה: חַטָּאוֹת נַעֲוִירִי וּפְשָׁעֵי אֵל תִּזְכֹּר כַּחֲסֻדְךָ זְכוֹר לִי אַתָּה לְמַעַן טוֹבָךָ יְהוָה: טוֹב וַיִּשֶׁר יְהוָה עַל פִּי יוֹרֵה חַטָּאִים בְּדַרְךָ: יוֹדֶךָ עֲנוּיִם בְּמִשְׁפָּט וּלְמַד עֲנוּיִם דְּרָכּוֹ: כָּל אֲרַחֲוֹת יְהוָה חֶסֶד וְאֱמֶת לְנִצְרֵי בְרִיתוֹ וְעַדְתָּיו: לְמַעַן שְׂמֹךְ יְהוָה וְסִלַּחְתָּ לְעוֹנֵי כִּי רַב הוּא: מִי זֶה הָאִישׁ יֵרָא יְהוָה יוֹרֵנוּ בְּדַרְךָ יִבְחָר: נִפְשֵׁי כְּטוֹב תִּלְוִן וְזָרְעוּ יִירֵשׁ אֲרִיץ: סוֹד יְהוָה לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם: עֵינֵי תִמְיֵד אֵל יְהוָה כִּי הוּא יוֹצִיא מִרְשֵׁת רִגְלֵי: פִּנָּה אֱלֹי וְחַנּוּנִי כִּי יַחִיד וְעֵנִי אֲנִי: צְרוֹת לִבִּי הִרְחִיבוּ מִמְצוּקוֹתַי הוֹצִיאֵנִי: רָאֵה עֵינֵי וְעִמְלֵי וְשֵׂא לְכָל חַטָּאוֹתַי: רָאֵה אוֹיְבֵי כִּי רַבּוּ וְשִׁנְאֵת חַמְסֵם שְׂנֵאוֹנֵי: שְׂמְרָה נִפְשֵׁי וְהַצִּילֵנִי אֵל אֲבוֹשׁ כִּי חֲסִיתִי כֶךָ: תָּם וַיִּשֶׁר יִצְרוֹנֵי כִּי

קוֹיִתֶיךָ: פָּדָה אֱלֹהִים אֶת יִשְׂרָאֵל מִכָּל צְרוֹתָיו: וְהוּא יִפְדֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל, מִכָּל עוֹנוֹתָיו:

יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שׁוּב מִחֲרוֹן אַפֶּיךָ. וְהִנָּחֵם עַל הַרְעָה לְעַמּוֹךָ:

אֲבִינוּ מִלְּכֵנוּ אֲבִינוּ אַתָּה. אֲבִינוּ מִלְּכֵנוּ אֵין לָנוּ מִלֶּךְ אֵלָּא אַתָּה. אֲבִינוּ מִלְּכֵנוּ רַחֵם עָלֵינוּ: אֲבִינוּ מִלְּכֵנוּ חַנּוּן וְעֻנּוּן כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂיִם. עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָה וְחֶסֶד לְמַעַן שְׂמֹךְ הַגְּדוֹל וְהוֹשִׁיעֵנוּ: וְאַנְחֵנוּ לֹא נִדַּע מַה נַּעֲשֶׂה כִּי עֲלִיף עֵינֵינוּ:

זְכוֹר רַחֲמֶיךָ יְהוָה וְחַסְדֶיךָ. כִּי מַעֲוֹלָם הַמָּה: יְהִי חַסְדֶיךָ יְהוָה עָלֵינוּ. פֶּאֶשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ: אֵל תִּזְכֹּר לָנוּ עוֹנוֹת רֵאשׁוֹנִים מִחֵר יִקְדְּמוּנֵי רַחֲמֶיךָ כִּי דָלוּנוּ מְאֹד: עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה. עֲשֵׂה שְׂמִיָּם וְאַרְצִי: חַנּוּן יְהוָה חַנּוּן. כִּי רַב שְׂבַעְנוּ כּוֹז: בְּרַגְזוֹ רַחֵם תִּזְכֹּר. בְּרַגְזוֹ אַחֲבָה תִּזְכֹּר: יְהוָה הוֹשִׁיעָה. הַמִּלֶּךְ יַעֲנֵנוּ בַיּוֹם קָרְאֵנוּ: כִּי הוּא יִדַּע יִצְרָנוּ. זְכוֹר כִּי עֶפֶר אֲנַחְנוּ: עֲזָרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׁעֵנוּ עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׂמֶיךָ. וְהַצִּילֵנוּ וְכַפֵּר עַל חַטָּאוֹתֵינוּ לְמַעַן שְׂמֶיךָ:

ואומר החזן קדיש תתקבל

וְתִגְדַּל וְתִקְדָּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. [1028] בְּעֵלְמָא דִּי בְרָא כְרַעֲוִתָּהּ וְיִמְלִיף מַלְכוּתָּהּ, וְיַצְמַח שְׂרָקְנָהּ וְיִקְרַב מוֹשִׁיעָהּ. [1029] בְּחַיִּיבוֹן וּבְיוֹמִיבוֹן וּבְיַחַד וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֵלְמָא וּבְכּוֹמֵן קְרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן - יְהִי שְׂמִיה רַבָּא מְבָרַךְ לְעֵלְמָא וּלְעֵלְמֵי עֲלִמְיָא וְתִבְרָךְ. וְיִשְׁתַּמַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׂמֵהּ דְּמִן שְׂמֵהּ בְּרִיךְ הוּא. [1030] לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא שִׁירְתָּא תִּשְׁבַּחְתָּא וְנִחַמְתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן. [1031]

תִּתְקַבֵּל צְלוֹתֵנָּא וּבְעוּתֵנָּא עִם צְלוֹתֵהוֹן וּבְעוּתֵהוֹן דְּכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל קָדָם אַבּוּקָא דְּבִשְׁמַיָּא וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן]

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא, חַיִּים וְשָׂבָע וְיִשׁוּעָה וְנַחֲמָה וְשִׁיזְכָּא וְרַפּוּזָּה וְגִאּוּלָּה
וְסַלְיָהָ וּכְפָרָה וְרוּחַ וְהַצְּלָה, לְנוּ וּלְכָל עַמּוּ יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן]

עוֹשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו, הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ
וְעַל כָּל עַמּוּ יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן]

במנחה אומרים:

לְמַנְצֵחַ בְּנִינַת מִזְמוֹר שִׁיר: אֱלֹהִים יַחַנְנוּ וּיְבָרְכֵנוּ יָאֵר
פָּנָיו אֲתֵנוּ סֵלָה: לְדַעַת בְּאַרְצֵי דְרַבְרָךְ בְּכָל גּוֹיִם
יִשׁוּעָתֵךְ: יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלִם: יִשְׁמְחוּ
וַיִּרְנְנוּ לְאֲמִים כִּי תִשְׁפֹּט עַמִּים מִיִּשׂוֹר וּלְאֲמִים בְּאַרְצֵי
תִּנְחַם סֵלָה: יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלִם: אֲרִיץ
נִתְנָה יְבוּלָהּ וּיְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ: יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים
וַיִּירָאוּ אֹתוֹ כָּל אַפְסֵי אֲרִיץ:

בערבית אומרים:

שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֵינֵי אֵל הַהָרִים מֵאֵין יְבֵא עוֹרֵי: עוֹרֵי מַעַם
יְהוָה עֲשֵׂה שְׁמַיִם וְאֲרִיץ: אֵל יִתֵּן לְמוֹט רִגְלֵךְ אֵל יְנוּם שְׁמֵרְךָ:
הִנֵּה לֹא יְנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: יְהוָה שְׁמֵרְךָ יְהוָה צִלְּךָ עַל
יָד וּמִינְךָ: יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יַכְּכָה וְלַיְלָה כְּלִילָה: יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ
מִכָּל רָע יִשְׁמֹר אֶת נַפְשְׁךָ: יְהוָה וְיִשְׁמֹר צִאתְךָ וּבּוֹאֵךְ מֵעַתָּה וְעַד
עוֹלָם:

קדיש "יהא שלמא"

יְתַגְדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. [אָמֵן] בְּעֵלְמָא דִּי בְרָא כְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ
וַיַּצְמַח פְּרֻקָּהּ וַיַּקְרֵב מוֹשִׁיחָהּ. [אָמֵן] בְּחַיִּיבוֹן וּבְיוֹמִיבוֹן וּבְחַיִּיבוֹן דְּכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בְּעֵלְמָא וּבְזִמְן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן - יְהֵא שְׁמֵיּהּ רַבָּא
מְבָרַךְ לְעָלְמֵי וְלְעָלְמֵי עֲלֵמָיָא יִתְבָּרַךְ. וַיִּשְׁתַּבַּח וַיְתַפְּאֵר וַיְתַרְוֵם וַיְתַנְשָׂא וַיְתַהַדֵּר
וַיְתַעַלֵּה וַיְתַהַלֵּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. [אָמֵן] לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַבְתָּא שִׁירָתָא
תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן]

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא, חַיִּים וְשָׂבָע וְיִשׁוּעָה וְנַחֲמָה וְשִׁיזְכָּא
וְרַפּוּזָּה וְגִאּוּלָּה וְסַלְיָהָ וּכְפָרָה וְרוּחַ וְהַצְּלָה, לְנוּ וּלְכָל עַמּוּ
יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן] (האומרים קדיש פוסעים שלוש פסיעות לאחור) עוֹשֵׂה שְׁלוֹם
בְּמִרוֹמָיו, הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוּ יִשְׂרָאֵל,
וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן]

האומרים קדיש בערבית - אומרים: בְּרַבְּנוּ אֵת יְהוָה הַמְּבָרַךְ:

והקהל עונים: בְּרַבְּנוּ יְהוָה הַמְּבָרַךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

עֲלֵינוּ לְשַׁבַּח לְאֲדוֹן הַכֹּל, לְתַת גְּדֻלָּהּ לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית,
שְׁלֵא עֲשֵׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת, וְלֹא שְׁמַנּוּ כְּמִשְׁפַּחוֹת
הָאֲדָמָה. שְׁלֵא שָׁם חִלְקֵנוּ כְּהֵם, וְלֹא גוֹרְלָנוּ כְּכָל הַמּוֹנֵם,
שֶׁהֵם מוֹשְׁתַּחֲוִים לְהַבֵּל וְרִיק, וּמִתְפַּלְלִים אֵל אֵל לֹא
יוֹשִׁיעַ. וְאַנְחֵנוּ מוֹשְׁתַּחֲוִים לְפָנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא נוֹטֵה שְׁמַיִם וַיִּסַּד אֲרִיץ, וּמוֹשֵׁב
יְקָרוֹ בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל, וְשׁוֹכֵנֵת עִזּוֹ בְּגִבְהֵי מִרוֹמָיִם. הוּא
אֱלֹהֵינוּ וְאֵין עוֹד אַחֵר, אֲמַת מַלְכֵנוּ וְאִפְסֵי זוּלָּתוֹ. כְּפַתּוּב
בְּתוֹרָה: וַיְדַעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֵל לְכַבֵּד כִּי יְהוָה הוּא

יטול מים אחרונים, וטוב שיאמר

לְמַנְצַח בְּגִינַת מִזְמוֹר שִׁיר: אֱלֹהִים יִחַנְנוּ וְיִבְרַכְנוּ יָאֵר פָּנָיו אֶתְנוּ סֵלָה: לְדַעַת
בְּאֲרֵץ בְּרָכָה כְּכֹל גּוֹיִם וְשִׁוְעֵתָהּ: יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים בְּלִמָּוָה:
יִשְׁמַחוּ וְיִרְנְנוּ לְאֲמִים כִּי תִשְׁפֹּט עַמִּים מִיִּשְׂרָאֵל וְלְאֲמִים בְּאֲרֵץ תִּנְחַם סֵלָה: יוֹדוּךָ
עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים בְּלִמָּוָה: אֲרֵץ נִתְּנָה וּבִנְיָה וּבְרַכְנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ: וּבְרַכְנוּ
אֱלֹהִים וְיִרְאוּ אֶתְּךָ כָּל אֲפִסֵי אֲרֶץ:

אֲבָרְכָה אֶת יְהוָה כְּכֹל עֵת תְּמִיד תִּהְלֵתוּ בְּפִי: סוּף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים
וְרָא וְאֵת מִצְוֹתָיו שָׁמַר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם: תִּהְלֵת יְהוָה וְדַבֵּר פִּי וּבְרַךְ כָּל
כֶּשֶׁר שֶׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וְעַד: וְאֲנַחְנוּ נִבְרַךְ יְהוָה מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּהָ: וְדַבֵּר אֱלֹהֵינוּ
וְהַשְׁלִיכֵן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:

אם המסובים שלושה או יותר חייבים לזנון

ויאמר המזמן: **הַב לִךְ וּנְבָרִיךָ לְמַלְכָּא עֲלֵאָה קְדִישָׁא**

והמסובים עונים: **שְׁמוֹם**

ואומר המזמן: **בְּרִשׁוֹת מַלְכָּא עֲלֵאָה קְדִישָׁא וּבְרִשׁוֹתְכֶם נִבְרַךְ** (בעשרה ויותר):

אלהינו) **שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ:**

והמסובים עונים: **בְּרוּךְ** (בעשרה ויותר: אלהינו) **שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבְטוֹבוֹ חֵינּוּ:**

והמסובים עונים: **בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבְטוֹבוֹ חֵינּוּ:**

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מְלִיךְ הָעוֹלָם, הָאֵל הַזֶּן אוֹתָנוּ
וְאֵת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְטוֹבוֹ, בְּחֵן בְּחֶסֶד בְּרִיּוֹת
וּבְרַחֲמִים רַבִּים, נִתֵּן לְחֵם לְכָל בֶּשָׂר. כִּי לְעוֹלָם חֶסְדּוֹ:
וּבְטוֹבוֹ הַגָּדוֹל, תְּמִיד לֹא חָסַר לָנוּ, וְאֵל יַחְסֵר לָנוּ מִזֶּן

הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

עַל כֵּן נִקְנָה לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, לְרֵאוֹת מְהֵרָה בְּתַפְאֵרַת עֲזֶךָ,
לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן הָאָרֶץ, וְהַאֲלִילִים כְּרוֹת וּבְרִיתוֹן, לְתַנְקֵן
עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדֵי, וְכָל בְּנֵי בֶשֶׂר וְקִרְאוּ בְּשִׁמְךָ, לְהַפְנוֹת אֱלִיךָ כָּל
רִשְׁעֵי אֲרֶץ. וּבִירוֹ וְנִדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תְּבֵל, כִּי לָךְ תִּכְרַע כָּל בְּרָהּ,
תִּשְׁבַּע כָּל לְשׁוֹן. לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וְיִפְלוּ, וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ
יִקָּר וְיִתְנֶה, וְיִקְבְּלוּ כָּלֵם אֶת עַל מַלְכוּתְךָ, וְתִמְלִיךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה
לְעוֹלָם וָעַד. כִּי הַמַּלְכוּת שִׁלְךָ הִיא, וְלְעוֹלָמֵי עַד תִּמְלִיךְ בְּכַבוֹד.
כְּתוּב בְּתוֹרָתְךָ: יְהוָה יִמְלִיךְ לְעוֹלָם וָעַד: וְנֹאמַר: וְהָיָה יְהוָה לְמִלְךָ
עַל כָּל הָאָרֶץ בְּיוֹם הַהוּא יְהִיָּה יְהוָה אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד:

תמיד לעולם ועד. כי הוא אל זן ומפרנס לכל, ושלחנו ערוף לכל, והתקין מהיה ומוזן לכל בריותיו אשר ברא ברחמיו וברוב חסדיו, באמור. פותח את ידך. ומשביע לכל חי רצון: ברוך אתה יהוה ה' את הכל:

נודה לך יהוה אלהינו, על שהנחלת לאבותינו ארץ המדה טובה ורחבה, פריה ותורה, חיים ומוזן. על שהוצאתנו מארץ מצרים, ופדיתנו מבית עבדים. ועל ברייתך שחתמת בבשרנו. ועל תורתך שלמדנו, ועל חן רצונך שהודעתנו. ועל חיים ומוזן שאתה זן ומפרנס אותנו:

על הכל יהוה אלהינו אנהנו מודים לך ומברכים את שמך באמור ואכלת ושבעת וברכת את יהוה אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך: ברוך אתה יהוה על הארץ ועל המזון:

רחם יהוה אלהינו עלינו ועל ישראל עמך. ועל ירושלים עירך. ועל הר ציון משכן כבודך ועל היקלך. ועל מעונך. ועל דבירך. ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו. אבינו רענו זוננו. פרנסנו פלכלנו. הרויחנו הרוח לנו מהרה מפל צרותינו. ונא אל תצריכנו יהוה אלהינו לידי מתנות בשר ודם. ולא לידי הלוואתם. אלא לידך המלאה והרחבה. העשירה והפחותה. יהי רצון שלא נבוש בעולם הזה. ולא נכלם לעולם הבא. ומלכות בית דוד משיחך תחזירנה למקומה במהרה בימינו:

בשבת מוסיפים:

רצה והחליצנו יהוה אלהינו ממצותך ומצוות יום השביעי. השבת הגדול והקדוש הזה כי יום גדול וקדוש הוא מלפניך. נשבות בו ונגזנו בו ונתעננו בו במצות חן רצונך. ואל תהי צרה ויגון ביום מנוחתנו. והראנו נחתם ציון במהרה בימינו. כי אתה הוא בעל השמחות והגם שאכלנו ושתינו הרבן ביתך הגדול והקדוש לא שכתנו. אל תשפחנו לצנח ואל תזנחנו לער כי אל מלך גדול וקדוש אתה:

בראש חודש מוסיפים:

אלהינו ואלהי אבותינו, ועלה ונבא, ויגע ורצה ורצה, ישמע ופקד וזכר, וזכרנו וזכרון אבותינו, וזכרון משיח בן דוד עבדך, וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך, לפלטה, לטובה, לחן, לחסד ולרחמים לחיים טובים ולשלום ביום: ראש חדש הזה, לרחם בו עלינו ולהושיענו, וזכרנו יהוה אלהינו בו לטובה, ופקדנו בו לברכה, והושיענו בו לחיים טובים, בך רב ושועה ורחמים. חום וזננו, ונחל ורחם עלינו, והושיענו כי אליך עשינו, כי אל מלך חנון ורחום אתה.

ותבנה ירושלים עירך במהרה בימינו: ברוך אתה יהוה בונה ירושלים (ואומר בלחש) אמן:

אם בשבת שכת לומר "רצה והחליצנו" וזכר לפני שהתחיל ברכת "הטוב והמטיב" יאמר:

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה, לאות ולברית. וראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון. ברוך אתה יהוה, מקדש השבת:

אם שכת לומר "ועלה ויבא" בראש חודש וזכר לפני שהתחיל ברכת "הטוב והמטיב" יאמר:

ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון

אם שכת לומר "רצה והחליצנו" וגם "יעלה ויבא" בר"ח ושבט, וזכר לאחר שהתחיל ברכת "בונה ירושלים", יאמר:

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה, לאות ולברית, וראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון. ברוך אתה יהוה, מקדש השבת וישראל וראשי חדשים:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם לעד, האל אבינו מלכנו אדירנו. בוראנו. גואלנו. קדושנו. קדוש יעקב. רוענו רועה ישראל. המלך הטוב והמטיב לכל. ששכל יום ויום הוא המטיב לנו. הוא מטיב לנו. הוא ייטיב לנו. הוא גמלנו. הוא גמלנו. הוא יגמלנו לעד חן וחסד ורחמים וריוח והצלחה וכל טוב:

הַרְחֵמֵנוּ הוא ישתבח על כבודו הרחמן הוא ישתבח בשמים ובארץ הרחמן הוא ישתבח פנו לדור הדרים הרחמן הוא קרן לעמו ירים הרחמן הוא ותפאר פנו לנצח נצחים הרחמן הוא יפרנסנו כבוד ולא כבוזי, בהתר ולא כאפור, קנחת ולא כצער הרחמן הוא יתן שלום בימינו הרחמן הוא ישלח ברכה רוחה והצלחה בכל מעשה ידיו הרחמן הוא יצליח את דרכינו הרחמן הוא ישבור על גלות מהרה מעל צוארנו הרחמן הוא יוליכנו מהרה קוממיות בארצנו הרחמן הוא ירפאנו רפואה שלמה רפואת הנפש ורפואת הגוף הרחמן הוא יפתח לנו את ידו הרחקה הרחמן הוא יברך כל אחד ואחד ממונו בשמו הגדול כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל. מן וברך אותנו יחד ברכה שלמה. וכן יהי רצון ונאמר אמן הרחמן הוא יפדוש עלינו סבת שלומנו:

בשבת: הרחמן הוא יתילנו עולם שכלו שבת ומנוחה לחיי העולמים.

בר"ח: הרחמן הוא יחדש עלינו את החדש הזה לטובה ולברכה.

הרחמן הוא ישע תורתו ואהבתו כלבנו ותהיה ראתו על פנינו לכלתי נחטא. ויהיו כל מעשינו לשם שמים:

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יְחַיֵּנוּ וַיַּזְכֵּנוּ וַיְקַרְבֵּנוּ לַיְמֹת הַמְּשִׁיחַ וּלְבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְלַחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

מְגִדֵּל (בשבת וביום שמתפללים מוסף יאמר: מְגִדֵּל) ישועות מלכו. ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם: כפירים רשו ורעבו. ודורשי יהוה לא יחסרו כל טוב: נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב. וזרעו מבקש לחם: כל היום חונן ומלנה וזרעו לברכה: מה שאכלנו יהיה לשבעה. ומה ששתינו יהיה לרפואה. ומה שהותרנו יהיה לברכה ברכתיב ויתן לפניהם ויאכלו ויותרו בדרך יהוה: ברוכים אתם ליהוה. עושה שמים וארץ: ברוך הנגבר אשר יבטח ביהוה. והיה יהוה מבטחו: יהוה עז לעמו יתן. יהוה יברך את עמו בשלום: עושה שלום במרומו הוא ברחמינו יעשה שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ואמרו אמן:

ברכת מעין שלוש:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם

על היין	על פירות מזו מינים	על מזונות
על הנֶסֶן	על העֵץ	על המִתְיָה
ועל פרי הנֶסֶן	ועל פרי העֵץ	ועל הפלֶקֶלָה

וְעַל הַתְּנוּבַת הַשָּׂדֶה וְעַל אֶרֶץ הַמִּדְבָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה שְׂרָצִית וְהַנְחֵלָתָ לָאֲבוֹתֵינוּ לְאָכַל מִפְּרִיָהּ וּלְשַׁבֵּעַ מִטּוֹבָתָהּ. רַחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ, וְעַל הַר צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ, וְעַל מִזְבְּחֶךָ, וְעַל הַיְכָלְךָ, וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ וְהַעֲלֵנוּ לַתּוֹבָה וְשִׂמְחָנוּ בְּבִנְיָנָהּ וּבְבִרְכָךָ עָלֶיהָ בְּקִדְשָׁהּ וּבְמִתְרָהּ:

בשבת: וירצה והתליצנו ביום השבת הזה: בר"ח: וזכרנו לטובה ביום ראש החדש הזה:

כִּי אַתָּה טוֹב וּמְטִיב לְכָל וְנוֹדָה לְךָ עַל הָאָרֶץ

על היין	על הפירות	על מזונות
ועל פרי הנֶסֶן:	ועל הפרות:	ועל המִתְיָה
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה	בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה	ועל הפלֶקֶלָה
עַל הָאָרֶץ	עַל הָאָרֶץ	בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
וְעַל פְּרֵי הַנֶּסֶן***	וְעַל הַפְּרוֹת**	עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמִּתְיָה*:

* (כ"א) ועל מתיתיה:

** (כ"ב) ועל פרותיה:

*** (כ"א) ועל פרי הנֶסֶן:

לימוד מוסר היומי

בהוצאת ארגון "ארחות ישר"

בורא נפשות

(לאחר האכילה - על פרות האילן (חזן מו' מינים), על פרות האדמה, ועל דבר שאין גדולו מן הארץ (חזן מן

היון), אם אכל כזית בכדי אכילת פרס (4 דקות, ו"א 8 דקות), או ששה רביעית בבת אחת, מברך)

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא נַפְשׁוֹת רְבוּת, וְחֶסְרוֹן עַל כָּל מָה שֶׁבְּרָאתָ, לְחַיִּיּוֹת בָּהֶם נַפְשׁ כָּל חַי, בָּרוּךְ חַי הָעוֹלָמִים.

"ארחות המוסר"

הינו מכון, אשר הוקם ע"י ארגון "ארחות ישר" ובו עמלים תלמידי חכמים מופלגים, על חלוקת ספרי המוסר לשיעורים יומיים, כשתוספת ביאורים ועיונים הנכתבים על ידם מבארים ומניחים את הדברים על לב הלומדים.

ספרי מוסר אלו, אשר נתבאר וחולקו ע"י חברי המכון, מודפסים ומופצים ע"ג עשרות אלפי חוברות חודשיות אשר עושות דרכן אל הלומדים הרבים הקובעים בהן את לימודם מידי יום. וכך הופך לימוד המוסר להיות **חלק מסדר יומם של רבים**.

עד כה הצטרפו למעגל הלומדים 113 כוללים, 138 ישיבות, 103 תתי"ם, 230 שיעורי תורה, 18 מדרשיות וסמינרים - 25,000 לומדים ברחבי הארץ והעולם שותפים למהפכת **לימוד המוסר היומי!**

הצטרף אף אתה למהפכת המוסר, בלימוד יומי של כ - 10 דקות!

ארחות ישר

מסילת ישרים

שערי תשובה

ארחות צדיקים

חובות הלבבות

הסדרה הנכחית

"ארחות יושר"

הארגון אשר חרט על דגלו את ענין **הפצת המוסר** אינו פוסח על אף הזדמנות הנקרת לפתחו. כך מעת לעת, יוצאים לאור תכנים מוסריים, באופנים שונים.

עלוני המועדים

מופצים לרגל מועדי השנה ומחולקים בעשרות אלפי עותקים.

קונטרסים בנושאים שונים, מודפסים ומחולקים לבנות הסמינרים ולקהלים נוספים בהזדמנויות שונות ומגוונות.

קובץ "ארחות ישרים"

המתקבל בהערצה מידי שנה בתקופת בין הזמנים של חודש אב, מכיל בתוכו מדורי מוסר, הלכה וחידוד ועיון - מדור נושא פרסים. ובכך מהווה חומר עיוני ומוסרי לבחורי הישיבות ואברכי הכוללים בכל מקום בו הם נמצאים.

עלוני המועדים

פרק בענייני תפילה | פרק בענייני כבוד אב ואם - לבנות הסמינרים

לחזות במועם השם - מראות, עובדות והנהגות ממרן זצוק"ל

קובץ המחולק למדורי מוסר, הלכה וחידוד ועיון - לימי בין הזמנים

ספר "ארחות יושר"

ספר "ארחות צדיקים"

ספר "מסילת ישרים"

ספר "שערי תשובה"

ספר "חובות הלבבות"

עד עתה, בוארו וחולקי הספרים: "ארחות יושר" למרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל "ארחות צדיקים", "מסילת ישרים" לרמח"ל ו"שערי תשובה" לרבנו יונה

כשהם מודפסים ומחולקים באמצעות החוברות החדשיות.

עם תום תקופת הלימוד של כל ספר מן הספרים נאגד תוכן החוברות ויצא לאור בספר מהודר.

